

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОГО
ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНОГО
ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИ-
ДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

(м. Харків, 30 травня 2024 року)

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Харків
«Право»
2024

УДК [355+351.746.1]:[344+342.95](477)(082)
НЗ4

*Рекомендовано до видання вченою радою Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 7 від 30 травня 2024 року)*

Наукова конференція здобувачів вищої освіти та молодих вчених
НЗ4 Військово-юридичного інституту Національного юридичного універси-
тету імені Ярослава Мудрого (м. Харків, 30 трав. 2024 р.) : тези доп. /
М-во оборони України ; Військ.-юрид. ін-т Нац. юрид. ун-ту ім. Яро-
слава Мудрого. – Харків : Право, 2024. – 144 с.
ISBN 978-617-8411-77-0

ISBN 978-617-8411-77-0

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2024
© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2024

ЗМІСТ

Вітальне слово	6
Секція 1. Військове право та право Національної безпеки в умовах протидії російській агресії	8
<i>Рибицька О.М.</i> питання щодо визначення правового статусу Президента України в Секторі безпеки та оборони України.....	8
<i>Сарнавський М.О.</i> Самовільне залишення військової частини або місця служби, вчинене в умовах воєнного стану, як кримінально-правова та соціально-правова проблема.....	9
<i>Підгірняк Р.А.</i> Повноваження Кабінету міністрів України в сфері забезпечення оборони держави під час збройної агресії.....	10
<i>Нагорна А.О.</i> Право національної безпеки в період збройної агресії.....	14
<i>Васечко В.І.</i> Концепція забезпечення розвитку військового законодавства України.....	17
<i>Казміренко Ю.В.</i> Правове забезпечення інформаційної безпеки в умовах протидії російської агресії, як складова системи військового права України.....	18
<i>Катещенок Д.А.</i> Поняття «оборонно - промислового комплексу» як об'єкту критичної інфраструктури у законодавстві України.....	20
<i>Кононенко О.С.</i> Юридичні аспекти захисту України в умовах російської війни.....	21
<i>Левченко О.</i> Актуальні питання щодо розвитку військового права та права Національної безпеки в умовах протидії російській агресії.....	24
<i>Мякенька Ю.Ю.</i> Право національної безпеки в умовах протидії російській агресії через призму прав людини.....	28
<i>Олійников А.О.</i> Досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями: проблеми підслідності.....	29
<i>Пристанський Д.О.</i> Взаємодія громадянського суспільства з Сектором безпеки і оборони: сучасні виклики.....	32
<i>Роголя Д.О.</i> Положення законодавства України щодо бронювання військовозобов'язаних: аналіз та порівняння.....	33
<i>Семиряжко В.С.</i> Історія розвитку військового права, його тенденції та подальший розвиток в Україні.....	35
<i>Стороженко А. В.</i> Аналіз внесених змін до законів України « Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та «мобілізаційну підготовку та мобілізацію».....	39
<i>Тарасов М.Ю.</i> Вплив інформаційної війни на Національну безпеку України в умовах воєнного стану.....	41
<i>Нелуп Є.С.</i> Право Національної безпеки та військове право України в умовах збройної агресії рф проти України.....	42
<i>Підгірняк Р.А.</i> Верховна Рада України в системі суб'єктів забезпечення оборони держави в умовах збройної агресії.....	45
<i>Кач О.А.</i> Проблеми діяльності Служби Безпеки України під час війни.....	49
<i>Єськова В.С.</i> Проблеми застосування гендерної політики в Збройних Силах України.....	50
<i>Рубан Д.О.</i> Роль науки військового права у правовому забезпеченні національної безпеки.....	53

<i>Сарновська-Шевчук С.В.</i> Заборона катування, жорстокого та нелюдського поводження з воєнополоненими.....	55
<i>Мельник І. В.</i> Національна Гвардія України під час дії воєнного стану та наділення додатковими обов'язками.....	57
Секція 2. Актуальні проблеми підготовки кадрів для Сектору безпеки і оборони України.....	60
<i>Шляхтун В.Ф.</i> Актуальні питання розвитку системи військової освіти.....	60
<i>Бойко А.</i> Підготовка кадрів для Сектору безпеки і оборони України: виклики та перспективи.....	65
<i>Білоус Д.Є.</i> Підготовка кадрів для Сектору безпеки і оборони з використанням ШІ.....	67
<i>Возна Д. В.</i> До питання корупційних загроз у системі вищої військової освіти.....	68
<i>Кокорева Д.В.</i> Актуальні проблеми підготовки кадрів для Сектору безпеки і оборони України.....	70
<i>Піпа О.С.</i> Актуальні питання підготовки військових кадрів в умовах російсько-української війни.....	71
<i>Gaidamaka V.V.</i> Modernizing personnel training for Ukraine's security and defence sector.....	72
<i>Орехов В.О.</i> Шляхи формування культури мінної безпеки у військовослужбовців Сил оборони України.....	73
<i>Мельник І.В.</i> Специфіка вогневої підготовки військовослужбовців.....	76
<i>Лукашов Р.С.</i> Актуальні проблеми підготовки кадрів для Сектору безпеки і оборони України.....	77
Секція 3. Актуальні питання імплементації стандартів НАТО у військове законодавство.....	79
<i>Сазоненко Є. Д.</i> Implementation of principles for teaching english to military servicemembers of the Armed Forces of Ukraine.....	79
<i>Вітомська Л. О.</i> Some features of the implementation of NATO standards in the system of the Ministry of defense of Ukraine.....	80
<i>Баранчук А.О.</i> Implementation of NATO standards: an important factor in reforming the Armed Forces and the Security and defense sector.....	82
<i>Боровик Б.А.</i> Гармонізація національного військового законодавства зі стандартами НАТО: виклики та можливості.....	84
<i>Вітомська Л.О.</i> Окремі питання запровадження стандартів НАТО.....	85
<i>Голоднюк А.О.</i> Значення норм міжнародного права в умовах протистояння російській збройній агресії.....	87
<i>Гриб М.А.</i> Імплементація стандартів НАТО: шлях до модернізації української правової системи у сфері оборони.....	89
<i>Гура В.О.</i> Актуальні питання імплементації стандартів НАТО у військове законодавство.....	91
<i>Данильченко К.О.</i> Актуальні питання імплементації стандартів НАТО до військового законодавства.....	92
<i>Карташов А.О.</i> Окремі питання впровадження та застосування стандартів НАТО.....	94
<i>Керімов Т. М.</i> Імплементація стандартів НАТО в галузі безпілотної авіації у військове законодавство України: стан і перспективи.....	95
<i>Лещенко Д.В.</i> Актуальні питання імплементації стандартів НАТО в фізичну підготовки у системі Міністерства оборони України.....	96
<i>Киркач У.О.</i> Правова основа міжнародного військового співробітництва Європейського Союзу та України.....	99

Лубчинська Я.В. Характеристика оборонної стратегії Європейського Союзу як прикладу можливої імплементації для України.....	101
Целевські Д.В. Організаційно-правові засади співробітництва та партнерства України з Північноатлантичним Альянсом.....	105
Негода М.С. Історичний аспект імплементації стандартів НАТО.....	109
Возна Д. В. Integration of the system of education and special training of personnel for the Security and defense sector.....	110
Процюк О.В. Implementation of English language learning in higher military educational institutions as one of the aspects of NATO standards.....	111
Цвірко А. К. Актуальні питання імплементації стандартів НАТО у військове законодавство.....	112
Можчиль Я.О. Впровадження стандартів НАТО у військове законодавство України.....	114
Секція 4. Актуальні проблеми розвитку воєнної науки у ході російсько-української війни.....	116
Вознюк М.В. Досвід застосування тактики малих мобільних груп під час російсько-української війни.....	116
Глоба Є.Р. Огляд сучасних та перспективних засобів радіоелектронної боротьби вітчизняного виробництва.....	117
Жидков Д.В. Впровадження доктрини радіаційного, хімічного, біологічного, ядерного медичного забезпечення.....	118
Дмитренко Ю.А. Забезпечення захисту бойових машин в опорних пунктах від ударних БПЛА за досвідом російсько-української війни.....	120
Крамаренко М.О. Проблеми розвитку Сил безпілотних систем в практиці та законодавстві.....	121
Курбін П.О. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії.....	122
Леценко Д.В. Актуальні проблеми розвитку воєнної науки у ході російсько-української війни.....	124
Царук Д.В. Актуальні проблеми розвитку воєнної науки у ході російсько-української війни: дискурс проблеми.....	127
Марчук В.О. Пропаганда як зброя: інформаційна війна росії проти України.....	129
Пасічна Ю.П. Фортифікація – як запорука рішучої стійкості країни перед викликами повномасштабної війни.....	131
Процюк О.В. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії.....	133
Пасічна Ю. П. Високотехнологічні зразки озброєння – важливий напрям реалізації воєнної політики України.....	134
Рикуш Я.С. Сутність військового лідерства в контексті забезпечення сфери Національної безпеки і оборони України.....	135
Бубечникова А.М., Кусмарова К.В. Воєнно-наукове осмислення феномену "війни нової генерації" на прикладі російсько-української війни.....	138
Халдун Х.К. Боротьба з ворожою медіа-пропагандою в умовах воєнного стану в Україні.....	139
Кот К. О. Інформаційна війна як інструмент російської агресії.....	140

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ДО УЧАСНИКІВ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНОГО
ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Вельмишановні курсанти, студенти, молоді вчені та їх наукові керівники! Вітаю Вас із початком роботи наукової конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого!

Сьогодні, 30 травня 2024 року, триває 827-й день повномасштабної війни російської федерації проти України. Наочним свідченням нашої незламності і найскорішої Перемоги є те, що ми не лише завзято даємо відсіч ворогові на фронті, а також продовжуємо розвивати юридичну та воєнну науку. Два місяці тому, 21 березня, у стінах Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого відбулася перша науково-практична конференція «Місце військового права в системі підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України», яка об'єднала провідних вітчизняних вчених у галузі військового права. Зараз ми проводимо наукову конференцію для здобувачів вищої освіти та молодих вчених, яка є черговим підтвердженням значення Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого як провідного центру науки військового права в Україні.

Зосереджуючи увагу на найважливіших проблемах і викликах, які постають на сучасному етапі, для обговорення на науковій конференції пропонуються такі напрями, як: військове право та право національної безпеки в умовах протидії російській агресії; актуальні проблеми підготовки кадрів для Сектору безпеки і оборони України; актуальні питання імплементації стандартів НАТО у військове законодавство; актуальні проблеми розвитку воєнної науки у ході російсько-української війни. Кожен з них є актуальним як в контексті поточної безпекової ситуації, так і перспектив України на найближчі роки.

Сьогоднішня конференція – це майданчик для творчої молоді, об'єднаної патріотизмом та захопленням військовою справою. Хтось із учасників робить перші кроки у науці, а в когось вже є наукові публікації, але незалежно від того, наскільки довго й поглиблено ви займаєтеся науковою діяльністю, для нас важливо почути думки кожного, обмінятися ідеями, виявити перспективні шляхи для подальших досліджень, адже вже зовсім скоро саме ви визначатимете майбутнє нашої держави.

Значення науки в наш час важко переоцінити. Наукові здобутки слугують потребам сектору безпеки і оборони держави, забезпечуючи його інноваційний розвиток. Крім того, варто пам'ятати, що найголовніша зброя військового – це не «Хаймарси», не «Джавеліни», і навіть не «F-16», це його розум, який дозволяє бути на крок попереду ворога, вчасно виявляти його задуми, розробляти й

успішно реалізовувати тактику й стратегію бойових дій. А найефективнішим засобом тренування розумових здібностей людини є саме наукова діяльність. Тому займатися науковими дослідженнями потрібно і корисно – як для кожного окремо, так і для держави та суспільства в цілому.

На підтвердження цього хочу навести слова нашого Президента, Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України Володимира Олександровича Зеленського, який відзначив: *«Без сильної науки нам буде дуже важко повноцінно захистити нашу країну та забезпечити її постійний розвиток. Саме наука відіграє важливу роль у суспільстві – вона надає впевненість в успішному майбутньому нашої держави, а сучасні наукові розробки та винаходи українських науковців закладають надійних фундамент майбутнього України»*. Ці мудрі слова мають бути закарбовані у свідомість кожного з нас, надихаючи на плідні наукові розробки і нові відкриття!

Мельник Сергій Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України,
лауреат Державної премії в галузі освіти,
бригадний генерал юстиції,
начальник Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

СЕКЦІЯ 1
ВІЙСЬКОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

*Рибицька О.М.,
викладач кафедри права Національної безпеки
та правової роботи Військово-юридичного
інституту Національного юридичного
університету Імені Ярослава Мудрого
(Україна, м. Харків)*

**ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРЕЗИДЕНТА
УКРАЇНИ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Аналізуючи ч. 2 ст.12 Закону України «Про національну безпеку України» до складу сектору безпеки і оборони не входять вищі органи державної влади, такі як: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України. Водночас у державі, що обрала демократичний, євроатлантичний шлях розвитку, мають забезпечуватись правові механізми, що зроблять неможливою існування безконтрольності та безкарності у сфері національної безпеки та оборони. Президент України на підставі чинних положень національних нормативно-правових актів посідає важливе місце у питаннях зовнішньої політики, національної безпеки та оборони країни, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, державної незалежності, територіальної цілісності України, дотримання норм Конституції України. Відповідно до Конституції України та ст. 13 Закону України «Про національну безпеку України» керівництво діяльністю суб'єктів забезпечення безпеки та оборони в частині відсічі збройній агресії проти України, реалізації заходів із запобігання виникненню воєнних конфліктів, підготовки держави до збройного захисту і відстоюванні національних інтересів здійснюється Президентом України. Отже, підсумовуючи вищевикладене вважаємо за доречне, внести зміни до Закону України «Про національну безпеку України» та визначити Президента України як суб'єкта забезпечення безпеки та оборони України, який наділяється владними керівними, контрольними повноваженнями і одночасно на якого покладається відповідальність перед народом України щодо захисту прав та свобод громадянина, національних інтересів України, її територіальної цілісності та недоторканості кордонів.

*Сарнавський М.О.,
офіцер відділу організації правової роботи
юридичного управління Командування Сухопутних
військ Збройних Сил України, аспірант Інституту
держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
(Україна, м. Київ)*

САМОВІЛЬНЕ ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ, ВЧИНЕНЕ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ТА СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМА

Збройна агресія Російської Федерації проти України породила велику кількість проблемних питань кримінально-правового та соціально-правового характеру. Так, висока інтенсивність бойових дій, постійне порушення противником правил ведення війни, а також багато інших причин обумовили суттєве збільшення кількості військовослужбовців, які самовільно залишили військові частини. На зазначену тенденцію вказують звіти Офісу Генерального прокурора “Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування”, відповідно до яких у 2022 році за статтею 407 КК України було зареєстровано близько 6 000 кримінальних проваджень, у 2023 році кількість таких кримінальних проваджень зросла до більш ніж 16 000, а лише за перші чотири місяці 2024 року органами досудового розслідування розпочато 9 878 кримінальних проваджень, пов’язаних з самовільним залишенням військової частини або місця служби.

Водночас, не зважаючи на зазначене, варто зауважити, що серед військовослужбовців, які самовільно залишили військову частину або місце служби, та щодо яких вже внесено відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, є військовослужбовці, які бажають повернутися до військових частин та продовжити військову службу. Однак, у національному законодавстві не передбачено дієвого механізму повернення таких осіб до лав Збройних Сил України. У пункті 144⁴ Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженого Указом Президента України від 10.12.2008 № 1153/2008, міститься лише норма про те, що у разі прибуття такого військовослужбовця до місця служби, командування військової частини або орган управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України здійснює супроводження військовослужбовця до органу досудового розслідування.

Вищевказане обумовлює необхідність розробки дієвого законодавчого механізму повернення до військової служби військовослужбовців, які самовільно залишили військові

частини, та пов'язаних з цим механізмом аспектів, таких як звільнення від кримінальної відповідальності, здійснення психологічного або адміністративного нагляду за ними, повернення на військову службу та визначення особливостей її проходження, врегулювання питань соціального і правового захисту тощо.

*Підгірняк Р.А.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Фівкін П.М.,
начальник кафедри права Національної безпеки та
правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ПОВНОВАЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

За всю історію сучасної незалежної України питанням управління обороною завжди приділялось достатньо уваги з боку вчених, посадових осіб численних органів державної влади, державних політичних діячів. Обґрунтовувались питання ефективного управління обороною, реформування окремих елементів системи управління, повноважень суб'єктів управління в цій галузі.

Забезпечення реалізації державою, органами публічної влади конституційної функції щодо оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності, здійснення публічного управління в такій надзвичайно чутливій сфері, як оборона держави, є однією з актуальних та складних проблем сьогодення, передусім в умовах російської військової агресії та війни. Для ефективного забезпечення оборони Української держави, практичної діяльності органів публічної влади та удосконалення законодавства у сфері оборони важливе значення мають дослідження теоретичних підходів щодо розуміння оборони держави, її місця в системі забезпечення воєнної та національної безпеки, теоретичні питання правового регулювання оборони та системи законодавства у сфері оборони.

Більш того, сумні події останнього часу доводять, що галуззю оборони та питанням забезпечення оборони в Україні повинно приділятися більше уваги саме на рівні правового

забезпечення, оскільки належна правова база може суттєвим чином вплинути на гарантування ефективного та законного державного управління. Отже, здається актуальним обговорення повноважень Кабінету Міністрів України в галузі оборони як вищого органу виконавчої влади в Україні та органу, наділеного найбільшим об'ємом повноважень в цій галузі.

У сфері військового управління вищі державні органи мають певні повноваження і національний уряд у цьому контексті не є виключенням. З моменту ухвалення Закону України «Про Кабінет Міністрів України» повноваження цього органу влади в різних сферах постійно змінюються, удосконалюються, що підтверджують аналізи науковців щодо внесених змін до зазначеного закону з моменту його ухвалення. Безпосередньо Конституція України встановлює, що Кабінет Міністрів України здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю.

Кабінет Міністрів України наділений широкими повноваженнями у сфері національної безпеки і оборони, що робить його суб'єктом забезпечення національної безпеки України. Кабінет Міністрів України є політичним центром виконавчої влади, колегіальним органом, своєрідним штабом з організації виконавчо-розпорядчої діяльності всіх органів виконавчої влади держави, у т.ч. і у сфері безпеки і оборони.

Оборону держави можемо розглядати як систему заходів, що здійснюються суб'єктами публічної влади у різних сферах суспільного життя: політичній, економічній, соціальній, воєнній, науковій та науково-технічній, інформаційній, правовій та ін. Оборона держави як сфера публічного управління має такі характерні ознаки:

по-перше, як сфера публічного управління пов'язана з такою функцією держави, як захист суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності її території. Оборона держави, захист суверенітету й територіальної цілісності держави як одна з її функцій визначається не лише національним законодавством, а й нормами міжнародного права;

по-друге, пов'язана як з підготовкою до захисту держави із застосуванням збройної військової сили, так і її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту;

по-третє, здійснюється суб'єктами публічного управління, передусім органами державної влади, у межах повноважень і в порядку, визначеному системою норм права, якими регулюються суспільні відносини у сфері оборони.

Закон України «Про національну безпеку України» визначає національну безпеку України – як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. В той же час, воєнна безпека визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих

національних інтересів від воєнних загроз. При цьому, під воєнними загрозами слід розуміти явища, тенденції і чинники воєнного характеру, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.

Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади, також має відповідні повноваження у сфері військового управління. У свою чергу, чітке визначення, розмежування та встановлення окремо функцій та повноважень Кабінету Міністрів України у сфері оборони дозволяє більш ефективно здійснювати управління у зазначеній сфері, деталізація повноважень дозволяє уникнути суперечностей щодо легітимності під час прийняття рішень, чітке окреслення функцій сприяє більшій спрямованості у діяльності уряду.

У порівнянні із профільним Законом України «Про Кабінет Міністрів України», Закон України «Про оборону України» більш детально регламентує повноваження уряду у зазначеній сфері. Так, цей Закон встановлює контрольні повноваження вищого органу виконавчої влади, надає право вирішувати питання про надання Збройним Силам України, іншим військовим формуванням у користування державного майна в тому числі земельних (водних) ділянок, інших природних, енергетичних ресурсів, фондів, майна і послуг тощо як на платній, так і безоплатній основі, встановлює право Кабінету Міністрів України регулювати господарську діяльність у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також встановлює право Кабінету Міністрів України на вирішення порядку реалізації та утилізації озброєння, військової техніки, іншого майна Збройних Сил України та інших військових формувань і правоохоронних органів.

Нині Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який здійснює управління усією системою органів виконавчої влади у сфері національної безпеки України. Кабінет Міністрів України, здійснюючи загальне управління галузевими органами управління національною безпекою, входить до макросистеми органів управління національною безпекою. Саме тому його слід вважати міжгалузевим суб'єктом державного управління національною безпекою.

Кабінет Міністрів України володіє досить широкими повноваженнями стосовно військового управління. При цьому серед наведених повноважень є й такі, що передбачають запровадження організаційних заходів для впорядкування військового управління, а також що охоплюють ухвалення відповідних нормативно-правових актів у сфері цього управління.

Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на всій території України та всіма суб'єктами права, яких вони стосуються. У формі постанов Кабінету Міністрів видаються акти, які: мають нормативний

характер; з питань затвердження положення, статуту, порядку, регламенту, правил, методики; в інших випадках, коли суспільні відносини потребують нормативно-правового врегулювання; затвердження, прийняття міжнародного договору або приєднання до нього.

У формі адміністративно-правових актів Кабінетом Міністрів України видаються акти з організаційно-розпорядчих та інших поточних питань управління: схвалення концепції реалізації державної політики у відповідній сфері, концепції державної цільової програми та концепції закону, директив, урядових заяв, листів, звернення, декларації, меморандуми тощо; затвердження державної цільової програми, плану заходів; утворення та затвердження складу робочих груп з питань ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; виділення коштів з резервного фонду державного бюджету; делегування повноважень Кабінету Міністрів органам виконавчої влади у передбачених законом випадках; передачі майна; кадрових та інших питань організаційно-виконавчого характеру.

Кожен українець повинен почувати себе безпечно та захищено у своїй країні. Сучасні виклики і загрози, перш за все гібридні, обумовлені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних і технологічних чинників, вимагають системного реагування, адекватної трансформації усього сектору безпеки.

Серед ключових завдань Кабінету Міністрів України:

створення та підтримання спроможностей сил оборони, необхідних для стримування збройної агресії, забезпечення стійкості оборони держави, підвищення рівня оперативної сумісності Збройних Сил України та інших військових формувань зі збройними силами держав-членів НАТО і ЄС;

створення безпечного середовища для існування та розвитку вільного суспільства шляхом формування та реалізації державної політики у сфері внутрішніх справ, зміцнення довіри до органів системи МВС з боку суспільства, продовження розвитку України як безпечної європейської держави, в основі якої лежать інтереси її громадян та висока ефективність усіх складових системи МВС;

забезпечення дотримання прав ветеранів війни та розвиток системи їх соціального захисту, медичного забезпечення, психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, а також гідного вшанування пам'яті та формування образу ветерана у суспільстві.

Аналізуючи повноваження Кабінету Міністрів України у сфері безпеки і оборони, з огляду на сучасні умови функціонування Української держави, слід зазначити, що вони все ж таки дещо звужені. Причиною цього є зосередження на питанні воєнної безпеки, а не на питаннях національної безпеки країни, що включає в себе, відповідно, значно більше коло завдань, необхідних для її забезпечення.

Кабінет Міністрів України має необхідні повноваження в забезпеченні національної безпеки і оборони, він має забезпечити взаємоузгоджене використання всіх можливостей виконавчої влади, зокрема, політико-дипломатичних, інформаційних, фінансово-економічних та силових, у надійному захисті недоторканності та суверенності державних кордонів, національної безпеки та оборони, в здійсненні заходів територіальної оборони у цивільного захисту, координації відповідно до законодавства діяльності всіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування і громадян в інтересах ліквідації воєнного конфлікту і відсічі збройної агресії.

Кабінету Міністрів України необхідно завершити здійснення стратегічного перегляду концепції безпеки і оборони з урахуванням досвіду протидії російської агресії, запровадження нових методів керівництва обороною з огляду на євроатлантичну інтеграцію України та стандарти НАТО.

Нагорна А.О.,

*курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Фівкін П.М.,

*начальник кафедри права Національної безпеки та
правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого(Україна, м. Харків)*

ПРАВО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Право національна безпека в період збройної агресії є актуальною та важливою темою, яка привертає увагу як академічного співтовариства, так і політичних діячів. Російська агресія на сході України, а також анексія Криму, стали серйозним випробуванням для правової системи країни та її здатності забезпечити національну безпеку. Україна відповіла на ці виклики шляхом мобілізації своїх сил та ресурсів, як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Національне законодавство було адаптоване до потреб оборони та безпеки, введено різноманітні заходи для підвищення бойової готовності та ефективності збройних сил. Україна також активно співпрацює з міжнародними партнерами, включаючи Європейський Союз та НАТО, з метою отримання підтримки та покращення безпеки. Проте, реалізація права на національну безпеку в Україні також викликає певні виклики та обмеження. Стан війни та конфлікту на сході країни породжує необхідність збереження

балансу між захистом прав та свобод громадян та забезпеченням безпеки. У цьому контексті виникає необхідність постійного оновлення та адаптації правових механізмів для ефективного відстоювання національних інтересів, забезпечення прав людини та гуманітарних стандартів.

У зв'язку зі зміною геополітичної ситуації та появою нових загроз безпеці дослідження права національної безпеки в умовах збройної агресії стало актуальним завданням для розуміння та вирішення цих проблем. Реалізація права на національну безпеку в періоді конфлікту вимагає ретельного аналізу міжнародних норм і стандартів, а також ефективного використання правових механізмів для забезпечення захисту національних інтересів і безпеки громадян.

Право національної безпеки - це система нормативних актів, принципів та процедур, які регулюють заходи, спрямовані на забезпечення захисту та безпеки держави, її громадян та території від внутрішніх та зовнішніх загроз. Це включає в себе правові механізми, спрямовані на виявлення, аналіз, запобігання та нейтралізацію потенційних ризиків і загроз для національних інтересів та безпеки країни. Право національної безпеки регулює діяльність державних органів, правоохоронних органів та інших структур з метою забезпечення стабільності, безпеки та захищеності держави і її громадян. У період збройної агресії, поняття національної безпеки отримує особливе значення, оскільки держава та її громадяни знаходяться під загрозою військової атаки та можливого порушення територіальної цілісності. Основні засади права національної безпеки в цей період визначаються необхідністю забезпечення життєво важливих інтересів держави та громадян, а також ефективного захисту від потенційних загроз. Перша засада полягає в пріоритетному захисті національних інтересів. У контексті збройної агресії, це означає зосередження уваги на захисті територіальної цілісності, національного суверенітету та безпеки громадян. Для досягнення цієї мети можуть бути прийняті різноманітні заходи, включаючи мобілізацію військових сил та укріплення оборонної потужності країни.

Друга засада передбачає ефективне реагування на загрози. У збройному конфлікті, швидке та адекватне реагування на потенційні та реальні загрози є вирішальним чинником для збереження національної безпеки. Важливо мати готовність до мобілізації та координації дій між різними військовими, правоохоронними та цивільними структурами.

Третя засада включає міжнародну співпрацю та підтримку. У період збройної агресії, державі важливо співпрацювати з міжнародними партнерами та організаціями з метою отримання підтримки та допомоги в обороні. Це може включати взаємодію в рамках міжнародних союзів, альянсів та участь у спільних оборонних програмах. Національна безпека в період збройної агресії має бути ґрунтована на цих основних засадах, які сприяють збереженню суверенітету та безпеки держави в умовах військової загрози. Однак, варто пам'ятати про важливість дотримання принципів

міжнародного гуманітарного права та захисту прав людини навіть у складних умовах військового конфлікту.

У часи збройної агресії право національної безпеки зазнає трансформації, що виражається у внесенні змін у підходи, стратегії та пріоритети державного управління. В період збройної агресії країна повинна не тільки мобілізувати всі ресурси для військової оборони, а й здійснити ряд важливих заходів для підтримки національної безпеки. По-перше, в період збройної агресії відбувається перепрофілювання державних органів та правоохоронних структур. Це означає, що уряд та інші відповідальні органи змушені сконцентрувати свої зусилля на вирішенні військових завдань та захисті територіальної цілісності. Вони приймають невідкладні заходи для мобілізації військових сил та ресурсів для відстоювання країни від зовнішньої агресії. По-друге, право національної безпеки в період збройної агресії визначається національними інтересами країни в умовах військового конфлікту. Змінюються пріоритети, інтереси та завдання, і уряд в першу чергу ставить перед собою мету забезпечення безпеки громадян та територіальної цілісності. Це може включати заходи для захисту населення від військових загроз, евакуації цивільного населення, та забезпечення життєво важливих ресурсів. По-третє, в період збройної агресії змінюється співпраця та взаємодія з міжнародними партнерами. Держава може шукати допомогу від союзників, партнерів та міжнародних організацій для забезпечення своєї безпеки та відстоювання від агресора. Важливим елементом стає міжнародне право, яке регулює взаємодію між державами в умовах конфлікту. Право національної безпеки в період збройної агресії диктує не лише потребу у мобілізації ресурсів для військової оборони, але й необхідність здійснення комплексу заходів для забезпечення безпеки та відстоювання інтересів країни.

Отже, право національної безпеки в період збройної агресії є надзвичайно важливим аспектом функціонування будь-якої держави. Під час таких складних часів, як воєнні конфлікти та загрози з боку зовнішніх агресорів, від країни вимагається надзвичайна мобілізація ресурсів, зосередженість та ефективність дій. Основні засади права національної безпеки в ці періоди включають пріоритетний захист національних інтересів, ефективне реагування на загрози та співпрацю з міжнародними партнерами. Україна, як і будь-яка інша держава, зіткнулася зі складними викликами збройної агресії з боку Російської Федерації. Проте, за допомогою мобілізації внутрішніх та міжнародних ресурсів, вона зуміла ефективно протистояти цим загрозам та захистити свою національну безпеку. Однак, це вимагає постійного оновлення та адаптації правових механізмів для ефективного відстоювання національних інтересів та забезпечення прав людини навіть у складних умовах воєнного конфлікту.

*Васечко В.І.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Чалий М.Г.,
викладач кафедри військового права Військово-
юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого (Україна, м. Харків)*

КОНЦЕПЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

В умовах триваючої агресії росії проти України важко уявити більш актуальну галузь юридичної науки, ніж військове право та право національної безпеки.

Право національної безпеки формує стабільну систему правового забезпечення національної безпеки, а військове право – систему забезпечення оборони та воєнної безпеки України.

Слід зазначити, що система забезпечення національної безпеки і оборони, як її основна складова, будується і розвивається відповідно до основних законодавчих і нормативно-правових актів держави, насамперед Конституції України. Регламентація, визначення та закріплення системи забезпечення національної безпеки і оборони правовими нормами в нормативно-правових актах надає їй необхідної внутрішньої легітимності, стабільності, організованості та системності, а також забезпечує виконання органами державної влади завдань і функцій, передбачених Конституцією та законодавством України. Серед завдань органів державної влади є функції (обов'язки) оборони держави, забезпечення її суверенітету і територіальної цілісності, як це визначено Конституцією України (стаття 17).

Концепція українського законодавства у сфері національної безпеки ґрунтується на культурі безпеки. З правової точки зору культура безпеки визнається як правова та стратегічна культура, що становить основу правового та стратегічного мислення, зокрема, усвідомлення основних особливостей і викликів національної безпеки та прийняття відповідних управлінських рішень, щодо її суспільної значущості. Правова стратегічна культура та право-стратегічне мислення характеризуються як компетенції та досвід, що мають відповідати вимогам діяльності у сфері національної безпеки.

В умовах кризи світового правопорядку та системи міжнародної безпеки, спричиненої агресією росії проти України, національна безпека розуміється насамперед як воєнна безпека.

Перспективи вирішення проблем національної безпеки все більше залежать від здатності України протидіяти воєнним загрозам. Тому головним питанням у правовому забезпеченні національної безпеки в сучасну епоху є єдність і взаємодія права національної безпеки та військового права.

Отже, правову основу безпеки України в кінцевому підсумку формують законодавство у сфері національної безпеки та військове законодавство.

Кодекс національної безпеки та Військовий кодекс є пріоритетними нормативними актами, які можуть становити самостійну кодифіковану структуру законодавчих актів. Натомість правове забезпечення національної безпеки у воєнній сфері, як і національної безпеки України в цілому, потребує комплексного опрацювання підходів з імплементації в національне законодавство норм і стандартів країн-членів НАТО.

*Казміренко Ю.В.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Передерій О.С.,
кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ, ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

З розвитком інформаційних технологій та діджиталізації усіх сфер життєдіяльності суспільства прогресують методи та засоби ведення інформаційної війни. В умовах збройної агресії російської федерації проти України не менш важливим фактором, ніж боротьба на фронтах зі зброєю, виступає саме боротьба за вплив та встановлення повного контролю над усіма медіа сферами, через які можна проводити певні пропагандистські дії, що впливають

тим чи іншим шляхом на підсвідомість тих на кого саме направлена така атака, тому саме така діяльність отримала спеціальну назву «Інформаційна або гібридна війна».

Важливо розуміти, що гібридна війна - це не просто військова загроза. Це комплексний виклик, який потребує комплексного підходу до його вирішення. Для ефективного протистояння гібридній агресії держава повинна мати сильну та адаптивну систему оборони, яка включає в себе не лише військову, але й інформаційну, кібернетичну, економічну та соціальну складові.

Система військового права України також потребує врахування та застосування норм, що стосуються кібербезпеки, особливо враховуючи сучасний характер існуючих конфліктів і загроз, які часто можуть відбуватися в кіберпросторі.

Наразі не існує чіткого визначення гібридної або інформаційної війни. Науковці досі сперечаються з даного приводу, у зв'язку з тим, що це комплексне поняття, яке дуже складно сформулювати. Навіть «Стратегія інформаційної безпеки» (далі – Стратегія), яка затверджена Указом Президента від 15.10.2021 року, не містить у собі вищезазначених дефініцій, хоча і є керівним документом з приводу законодавчого регулювання інформаційної безпеки. Стратегія визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних.

Метою Стратегії є посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина.

Ще одним не менш важливим документом у сфері забезпечення безпеки кіберпростору є «Стратегія кібербезпеки України», яка затверджена Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 447/2021. На відміну від Стратегії інформаційної безпеки, ця Стратегія визначає основні пріоритети, стратегічні цілі та завдання на довготривалу перспективу щодо протидії кіберзагрозам.

*Катещенок Д.А.,
слухач Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Григороенко Є.І.,
кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого (Україна, м. Харків)*

ПОНЯТТЯ «ОБОРОННО – ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ» ЯК ОБ'ЄКТУ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

В умовах ведення війни з російською федерацією держава має постійно удосконалювати законодавство у сфері регулювання національної безпеки та оборони. Попри плідну роботу законодавця у цій сфері, наразі існує безліч прогалин та неточностей, які слід доопрацювати.

Так, основоположним документом у сфері регулювання державної безпеки та оборони є Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 року. Цим Законом визначаються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для інтеграції певних процедур органів державної влади, інших державних органів, функції яких стосуються національної безпеки і оборони, сил безпеки і сил оборони, визначається система командування, контролю та координації операцій сил безпеки і сил оборони, запроваджується всеосяжний підхід до планування у сферах національної безпеки і оборони, забезпечуючи у такий спосіб демократичний цивільний контроль над органами та формуваннями сектору безпеки і оборони.

Не менш важливим у цьому законі є подання понятійного апарату, тобто визначення основних безпекових термінів. Вперше в чинному законодавстві чітко визначене що таке оборонно – промисловий комплекс України (далі – ОПК): сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують і утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами.

Водночас з цим, слід проаналізувати ще Закон України «Про критичну інфраструктуру». Стаття 9 цього Закону надає секторальний поділ об'єктів критичної інфраструктури, а у пункті 12, частини 4, зазначений сектор «оборона, державна безпека». Хоча напряму не зазначено, але з контексту вбачається що законодавець мав на увазі сектор ОПК, визначення якого подано вище.

Отже, для врегулювання понятійного апарату слід провести зміни до Закону України «Про критичну інфраструктуру». По – перше, змінити назву сектору критичної інфраструктури з «оборона, державна безпека» на «оборонно – промисловий комплекс». По – друге, слід зазначити у вказаному Законі визначення ОПК, як правило шляхом зазначення іншої норми.

*Кононенко О.С.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Григороенко Є.І.,
кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

З 2014 року Україна мужньо протистоїть неспровокованій та жорсткій агресії з боку російської федерації. Ця війна стала не лише серйозним викликом для суверенітету та територіальної цілісності України, але й для загальносвітового правопорядку. У цих складних обставинах розуміння юридичних аспектів захисту України, які ґрунтуються на міжнародному праві, національному законодавстві та гуманітарних принципах, є надзвичайно важливим.

Україна має беззаперечне право на захист національних інтересів територіальної цілісності та суверенітету та самооборону, закріплене в статті 51 Статуту ООН. Це право дає їй можливість вживати всіх необхідних заходів для протидії збройному нападу з боку росії.

Окрім самооборони, Україна має право на міжнародну допомогу. Україна має право на звернення за підтримкою до інших держав та міжнародних організацій, таких як НАТО, Європейський Союз та Організація з безпеки та співробітництва в Європі.

Важливу роль у стримуванні агресії відіграють санкції, запроваджені проти росії багатьма країнами світу. Ці санкції спрямовані на те, щоб завдати шкоди російській економіці та змусити рф припинити свою жорстоку агресію. Україна також може використовувати дипломатичні та правові інструменти для притягнення росії до відповідальності за свої злочини. Це можна зробити шляхом звернення до Міжнародного суду ООН, Міжнародного кримінального суду та інших міжнародних юридичних інституцій.

Міжнародне гуманітарне право (МГП) – це система норм та принципів, що регулюють ведення збройних конфліктів та ставлять на перше місце захист цивільного населення. Її фундаментом слугують принципи гуманітарності, нейтральності та незалежності.

Сторони збройного конфлікту, зокрема Україна та росія, зобов'язані неухильно дотримуватися норм МГП. Це зобов'язує їх вживати всіх можливих заходів для захисту мирного населення, поважати права поранених і військовополонених, а також категорично забороняти застосування заборонених методів ведення війни. Важливу роль у дотриманні норм МГП відіграють гуманітарні організації, такі як Міжнародний комітет Червоного Хреста. Їхня діяльність зосереджена на наданні допомоги цивільному населенню, яке постраждало від збройного конфлікту, а також на сприянні дотриманню норм МГП.

Національна безпека України ґрунтується на міцному фундаменті, закладеному Конституцією та іншими законами. Ці законодавчі акти визначають ключові принципи та заходи, спрямовані на захист суверенітету та територіальної цілісності держави. До них належать оборона країни, боротьба з тероризмом та кіберзлочинністю, а також захист інформаційної безпеки.

Важливу роль у реалізації стратегії національної безпеки відіграють Збройні Сили України, інші силові органи та спеціальні служби. Ці структури повинні бути оснащені всіма необхідними ресурсами та засобами для виконання своїх завдань, гарантуючи ефективну оборону та захист від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Україна не самотня у своїх прагненнях до безпеки. Вона активно співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями в цій сфері. Ця співпраця включає обмін інформацією, проведення спільних навчань та операцій, а також координацію зусиль з протидії спільним викликам.

Застосування норм міжнародного права слугує правовим інструментом як у воєнний час, так і в період повоєнного відновлення. У воєнний час воно стає щитом для цивільного населення, гарантуючи їм захист та повагу до їхніх прав, а також слугує компасом, забезпечуючи дотримання норм міжнародного гуманітарного права.

Водночас право стає інструментом для притягнення до відповідальності винних у воєнних злочинах, гарантуючи справедливість та невідворотність покарання. Воно також слугує фундаментом для підтримки правопорядку в умовах хаосу та руйнувань, забезпечуючи стабільність та захищаючи права та свободи людей.

Захист України від неспровокованої та жорстокої російської агресії потребує комплексного підходу, що поєднує в собі військові, дипломатичні, правові та економічні заходи. Норми міжнародного права мають значну роль у цій стратегії, забезпечуючи законність дій України, притягаючи Росію до відповідальності за свої злочини та спріючись на стратегію повоєнному відновленню та правового порядку. На жаль, війна ще не закінчена. Україна має й надалі зміцнювати свою оборону, шукати міжнародної підтримки та ретельно документувати злочини росії.

Важливо вже зараз планувати повоєнне відновлення. Такі задачі включають розробку правових механізмів для відбудови зруйнованої інфраструктури, справедливої компенсації збитків жертвам агресії та закінчення проведення судової реформи, яка гарантуватиме неупереджений судовий розгляд воєнних злочинів.

Отже, російська агресія проти України стала серйозним викликом для міжнародного правопорядку. Ця війна продемонструвала слабкі місця системи міжнародної безпеки та підкреслила необхідність її реформування. Світова спільнота повинна зробити висновки з цієї трагедії та вжити заходів для запобігання подібним агресіям у майбутньому. Це може включати зміцнення міжнародних інституцій, таких як ООН, а також розробку нових механізмів для притягнення до відповідальності держав, які порушують міжнародне право.

Незважаючи на всі труднощі, Україна демонструє неймовірну стійкість у боротьбі з агресором. Застосування норм міжнародного права відіграє важливу роль у цій боротьбі, забезпечуючи законність дій України та захищаючи її інтереси на міжнародній арені. Завдяки мужності українського народу та солідарності світової спільноти Україна неодмінно переможе та зазнає відбудови як в правовій площині так і у забезпеченні правового поля у соціальній сфері.

*Левченко О.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Передерій О.С.,
кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Збройна агресія Російської Федерації проти України, яка розпочалася у 2014 році та зазнала ескалації з 2022 року, стала для України випробуванням безпрецедентного рівня. Ця війна не лише призвела до тяжких людських жертв та руйнувань, але й спричинила низку гострих викликів для української правової системи, зокрема у сфері військового права та права національної безпеки. В умовах воєнного часу з'явилися нові вимоги до правового регулювання застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, сил безпеки та оборони. Виникла необхідність адаптувати законодавство до нових реалій війни, зокрема до ведення бойових дій у нових умовах, кіберагресії, інформаційної війни тощо. Водночас, війна посилила значення права національної безпеки як інструменту захисту суверенітету та територіальної цілісності України. Виникла потреба у модернізації правової системи в цій сфері, удосконаленні механізмів попередження та протидії загрозам національній безпеці.

Статтю 17 Конституції України зазначено, що захист суверенітету та територіальної цілісності, а також економічної та інформаційної безпеки, є найважливішими обов'язками держави та справою всього українського народу. Основним елементом забезпечення будуть виступати Збройні Сили України. Незважаючи на це, в українському правовому полі досі не сформульовано чітких дефініцій "військового законодавства" та "військового права" як цілих систем норм, що регулюють військову сферу. Важливість цього питання полягає в тому, що вивчення військового права України має значення для розуміння правових засад функціонування Збройних Сил України та інших військових формувань, забезпечення законності та правомірності їх діяльності, захисту прав і свобод військовослужбовців та цивільних осіб.

Система джерел військового права України ґрунтується на принципі ієрархічності, що означає, що вищестоящим джерелам права притаманна пріоритетна вища юридична сила ніж

нижчестоящі. Конституція України визначає основні засади військової організації держави, статус Збройних Сил України та інших військових формувань, встановлює принципи діяльності Збройних Сил України, їх завдання та функції, гарантує права і свободи людини та громадянина у воєнний час. Основними законодавчими актами у сфері військового права є Закони України «Про оборону», «Про Збройні Сили України», «Про основи національної безпеки» та інші. Підзаконні нормативно-правові акти деталізують положення законів України та забезпечують їх практичне застосування, до цієї категорії належать: укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства оборони України, накази Генерального штабу Збройних Сил України, інші нормативно-правові акти, що приймаються в межах повноважень цих органів.

Військові конфлікти, як правило, призводять до значних змін у правовій системі держави, в тому числі й у сфері військового права. Ці зміни можуть мати як тимчасовий, так і постійний характер. Основні фактори, що впливають на розвиток джерел військового права під час конфліктів:

характер та інтенсивність конфлікту: збройні конфлікти високої інтенсивності, як правило, потребують значного розширення повноважень військового командування та введення нових правових норм, що регулюють застосування сили, менш інтенсивні конфлікти можуть призвести до помірних змін у законодавстві, спрямованих на підвищення ефективності функціонування Збройних Сил та інших військових формувань;

політична та економічна ситуація в країні: у воєнний час держава може вдаватися до тимчасових обмежень певних прав і свобод людини та громадянина, що потребує внесення змін до відповідного законодавства; економічні проблеми, спричинені конфліктом, можуть призвести до скорочення фінансування оборонної сфери, що може вплинути на прийняття рішень щодо пріоритетів розвитку військового права;

міжнародне право: держави, що беруть участь у збройних конфліктах, зобов'язані дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права, що відображається у їх національному законодавстві, в тому числі у джерелах військового права; розвиток міжнародного права також може впливати на формування нових норм військового права на національному рівні.

Зазначені причини та умови можна розглянути з огляду на різні ситуації, що пов'язані зі змінами у військовому законодавстві. 18 травня 2024 року вступає в дію Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку" № 3633-IX від 11 квітня 2024 року, який, серед іншого, містить нові норми щодо обов'язків роботодавців та їх працівників, які

підлягають мобілізації. Потреба в змінах до цього закону була прямо продиктована ситуацією що сьогодні склалася на фронті в умовах агресії росії до України.

Варто згадати питання пов'язані із охороною і захистом прав та свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану. Як зазначає Гоцій А.В., наслідком такого стану є розширення деяких повноважень органів публічної влади та обмеження прав та свобод людини і громадянина. У зв'язку з цим, надзвичайно важливо досягти балансу між публічним інтересом та приватними правами.

Під час дії режиму воєнного стану так званий баланс прав та заборон повинен бути максимально збереженим, адже обмеження здійснення певних прав та свобод людини спрямоване на захист права на життя.

До прикладу можна зазначити, що з початку повномасштабного вторгнення росії в Україну Верховна Рада України запровадила низку правових заходів для захисту прав та свобод громадян, серед яких:

- 24 березня 2022 року: прийнято Закон України "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги". Цей закон посилює покарання за злочини, пов'язані з гуманітарною допомогою, щоб захистити тих, хто її потребує;

- 1 квітня 2022 року: прийнято Закон України "Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України". Цей закон захищає права на інтелектуальну власність під час війни, та забезпечує українських роботодавців та підприємців і інших осіб захистити свою діяльність;

- 21 квітня 2022 року: прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану". Цей закон надає додаткову підтримку людям, які втратили роботу через війну, допомагаючи їм знайти нове місце роботи та отримати соціальну підтримку.

Окрім цього важливим моментом варто відзначити важливе значення щодо відновлення та розвитку військової юстиції. Передбачається, що розвиток військового права сприятиме відновленню в Україні системи військової юстиції, захисту прав військовослужбовців та членів їх сімей, а також захисту прав, свобод та безпеки людини і громадянина у воєнній сфері, в ході воєнних конфліктів, проведення антитерористичних, воєнних та миротворчих операцій. Зараз у Верховній Раді розглядається низка законопроектів, спрямованих на створення єдиної

системи військової юстиції в Україні. Ця система, за задумом авторів концепції, має складатися з трьох ключових елементів:

- військова поліція: її основним завданням буде здійснення правоохоронної функції у воєнній сфері, зокрема проведення досудового розслідування у кримінальних справах, що стосуються військовослужбовців та інших осіб, пов'язаних з Силами оборони;

- військова прокуратура: вона буде забезпечувати процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, яке ведуть слідчі військової поліції, а також виконувати інші функції та завдання, властиві органам прокуратури у воєнній сфері;

- військові суди: Їх функція полягатиме у здійсненні правосуддя. Окрім того, система передбачає створення спеціалізованого інституту, який буде надавати безоплатну правничу допомогу військовослужбовцям.

Створення єдиної системи військової юстиції має ряд очікуваних переваг: підвищення ефективності розслідування злочинів, скоєних військовослужбовцями, забезпечення неупередженого та об'єктивного розгляду справ у військових судах, захист прав та свобод військовослужбовців, гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами у сфері військової юстиції. Важливо зазначити, що законопроекти, що стосуються створення єдиної системи військової юстиції, все ще перебувають на стадії доопрацювання. Тож остаточний варіант цієї системи може відрізнитися від того, що представлено вище. Однак вже зараз можна сказати, що створення такої системи є одним із важливих кроків на шляху до реформування української армії та правоохоронної системи.

Як зазначає Богущкий П.П. статус військової поліції має відповідати вирішенню завдання щодо реалізації державної політики правоохоронної діяльності, забезпечення правопорядку у силах оборони держави, охорони прав, свобод і законних інтересів військовослужбовців, резервістів, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів.

Війна росії в Україні спричинила низку актуальних питань щодо удосконалення та розвитку військового права та права національної безпеки. Важливо зазначити, що розвиток військового права та права національної безпеки має відбуватися з урахуванням міжнародного права, принципів демократії та верховенства права. Необхідно також забезпечити баланс між потребами обороноздатності країни та захистом прав людини. Війна в Україні стала викликом не лише для української армії, але й для всієї правової системи країни.

Отже, в умовах дії воєнного стану на тлі збройної агресії необхідно швидко та ефективно реагувати на нові виклики та загрози, водночас не порушуючи основоположних принципів права. Створення єдиної системи військової юстиції, удосконалення законодавства про мобілізацію, посилення кібербезпеки – це лише деякі окремі з пріоритетних завдань, які

потрібно вирішити для забезпечення обороноздатності України та захисту прав як військовослужбовців і членів їх сімей так і її громадян. Україна має всі ресурси та можливості для того, щоб стати сильною та демократичною державою, здатною захистити свою незалежність та територіальну цілісність. Розвиток військового права та права національної безпеки має стати одним із ключових факторів, які сприятимуть досягненню цієї мети.

Мякенька Ю.Ю.,

слухачка кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

Науковий керівник Потіхенський А.І.,

доцент кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

ПРАВО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Національна безпека включає в себе захист територіальної цілісності, суверенітету та незалежності країни, забезпечення готовності збройних сил України відстоювати країну в разі загрози ззовні. Одночасно формування нашої країни як демократичної та правової спільноти пов'язане із захистом прав людини в контексті національної безпеки.

Згідно з п. 5 ч. 1 ст.і 5 ЗУ "Про правовий режим воєнного стану", вказано, що в указі Президента України про введення воєнного стану має бути визначений повний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, з вказівкою строку дії цих обмежень. Також має бути визначений перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб, разом із зазначенням строку дії цих обмежень.

Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022 "Про введення воєнного стану в Україні" конкретизує, що можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, які передбачені відповідними статтями Конституції України. На даний час можуть бути обмежені такі права та свободи фізичних осіб: право на недоторканість житла (ст. 30 Конституції України); право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31 Конституції України); право на невтручання в особисте і сімейне життя (ст. 32 Конституції України); свобода пересування, вільний вибір

місця проживання, право вільно залишати територію України (ст. 33 Конституції України); право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст.34 Конституції України) та інші.

Права людини належать до сфери національної безпеки і мають бути захищені незалежно від наявності особливих правових режимів, включаючи воєнний стан. Згідно зі статтею 3 Закону України "Про національну безпеку України", державна політика в цій сфері націлена на захист життя і гідності кожної людини та громадянина, їхніх конституційних прав і свобод, а також на створення безпечних умов для їхнього життя. Також політика спрямована на захист демократичних цінностей суспільства, його добробуту та сталого розвитку, а також на збереження конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності держави, а також на охорону території та навколишнього природного середовища від надзвичайних ситуацій.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене можна стверджувати, що права людини є невід'ємною складовою національної безпеки. Законодавство України засвідчує, що ці права підлягають захисту і збереженню незалежно від наявності особливих правових режимів, таких як воєнний стан.

Олійников А.О.,

слухач кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

Науковий керівник: Потіхенський А.І.,

доцент кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ: ПРОБЛЕМИ ПІДСЛІДНОСТІ

Відповідно до статті 17 Конституції України на Збройні Сили України покладається відповідальне завдання з оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Окремі аспекти здійснення пов'язаних з цим функцій (охорона державного кордону, національної безпеки тощо) поряд з ЗСУ покладаються на інші збройні формування – Національну гвардію, Державну прикордонну службу, Державну спеціальну службу транспорту тощо. З огляду на це, вчинення

військовослужбовцями кримінальних правопорушень або безпосередньо, або опосередковано торкаються забезпечення оборони, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості України, що суттєво підвищує ступінь суспільної небезпечності цих діянь. Закон чітко встановлює кримінальну відповідальність за це. Водночас, Україна як правова держава, що додержується принципу верховенства права та міжнародних зобов'язань у сфері прав людини, встановлює певні гарантії, які є перепорою для безпідставного звинувачення та засудження особи. Одним з основних механізмів реалізації кримінальної відповідальності як матеріальної норми права є кримінальне провадження, тобто процесуальна реалізація цих норм. Тут неабияку роль має досудове розслідування, тобто повне, всебічне та неупереджене встановлення всіх обставин кримінального правопорушення, встановлення винних осіб для подальшого їх притягнення до кримінальної відповідальності та засудження в судовому порядку. Слід констатувати, що, на жаль, чинне законодавство України стосовно цього в контексті притягнення до відповідальності військовослужбовців містить суттєві вади.

За загальним правилом досудове розслідування кримінального правопорушення здійснюється тим органом досудового розслідування (слідчим або дівзнавачем), до підслідності якого віднесено це кримінальне правопорушення. На жаль, кримінальне процесуальне законодавство стосовно кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, розглядає це питання непослідовно. Так, відповідно до статті 216 Кримінального процесуального кодексу України, розслідування кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (тобто такі, які безпосередньо стосуються діяльності військовослужбовців) віднесено до компетенції Державного бюро розслідувань. Водночас, інші кримінальні правопорушення на кшталт умисного вбивства (ст. 115 КК), крадіжки (ст. 185 КК), у сфері наркотиків (розділ XIII Особливої частини КК) не є військовими кримінальними правопорушеннями, а тому за загальним правилом розслідуються слідчими органами Національної поліції України. Подібне «розпорощення» негативно впливає на стан протидії злочинності військовослужбовців, позаяк призводить до необґрунтованого уникнення винними особами кримінальної відповідальності. Відомим прикладом є вирок Центрального районного суду міста Миколаєва по справі № 490/4536/22 від 28 лютого 2023 року, яким було виправдано солдата який застрелив командира свого батальйону. Підставою цього стало невірна кваліфікація кримінального правопорушення та порушення правил підслідності (справа розслідувалася Національною поліцією, а не ДБР).

Крім того, не менш важливими фактором є те, що слідчі ДБР в своїй більшості є

цивільними особами. Закон не вимагає від них обов'язкового досвіду військової служби. Багато з них – колишні слідчі прокуратури, податкової міліції, приватні юристи. Водночас розслідування ж кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями (за винятком хіба що таких, які зовсім військової служби не стосуються) потребують значного досвіду та навичок, розуміння тих суспільних відносин, що виникають під час проходження служби. Особливо це вимагається при розслідування тих злочинів, що вчинені у бойовій обстановці, коли цивільна особа просто не здатна повністю усвідомити характер та процеси, що відбуваються під час бою.

Слід також зауважити, що до початку функціонування ДБР (листопад 2018 року) розслідування всіх без винятку кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, здійснювалося слідчими військових прокуратур, які й були відновлені саме у зв'язку зі збройною агресією РФ на сході України. Аналогічно наразі вирішується питання й з процесуальним керівництвом прокурора у вказаних кримінальних провадженнях. До того ж, прокурорами спеціалізованих прокуратур у сфері оборони здійснюється нагляд за додержанням законодавства не тільки у кримінальних провадженнях щодо всіх військовослужбовців (незалежно від того, у вчиненні якого кримінального правопорушення вони підозрюються/обвинувачуються), але й працівниками ЗСУ, інших військових формувань, та стосовно кримінальних правопорушень, вчинених на території військових частин, установ та навіть підприємств оборонно-промислового комплексу. Вважаємо доцільним, що й визначення підслідності досудового розслідування ґрунтувалося на відповідних положеннях.

Таким чином, підсумовуючи, слід зазначити, що існує суттєва проблема з належним розслідуванням кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, зокрема у зв'язку з відсутністю відповідного органу військової юстиції, що наділений повноваженнями здійснювати досудове розслідування. Вважаємо, що в Україні давно назрілі об'єктивні підстави для створення такого органу, який би комплектувався військовослужбовцями, які розуміються в цій сфері, та стосувався б розслідування всіх кримінальних правопорушень, так чи інакше пов'язаних зі сферою оборони.

*Пристанський Д.О.,
курсант Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Фівкін П.М.,
начальник кафедри права Національної безпеки та
правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого (Україна, м. Харків)*

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Основне завдання функціонування держави полягає у забезпеченні інтересів її громадян. В Україні громадянське суспільство залучається до повноцінного управління діяльністю державних інститутів, однак його роль у формуванні політики національної безпеки і охорони залишається одним з найбільш суперечливих питань сьогодення. Події останніх років, як анексія Криму військове протистояння на Донбасі у 2014 році, збройне вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році, показали, наскільки важливим для країни є забезпечення національної безпеки. В Україні громадянське суспільство не має відкритого доступу до інформації про діяльність органів правопорядку і спеціальних служб. Більшість інформації про події у державі громадяни отримують з телевізійних новин, преси, Інтернет-джерел, соціальних мереж, однак ця інформація нерідко є провокативною і недостовірною. Без активного залучення громадян до забезпечення безпеки і оборони у країні неможливо побудувати сильну державу.

Взаємодія між громадянським суспільством та сектором безпеки і оборони (далі - СБО) стає дедалі важливішою в сучасному світі, що зумовлено низкою факторів. Так, з одного боку, зростає усвідомлення того, що безпека не може бути забезпечена лише державними органами. Громадянське суспільство може відігравати важливу роль у доповненні та посиленні зусиль уряду з питань безпеки, надаючи послуги, проводячи адвокаційну діяльність та сприяючи підзвітність. З іншого боку, СБО стикається з низкою нових викликів, таких як гібридна війна, кіберзлочинність та тероризм. Ці виклики потребують нових підходів до безпеки, які ґрунтуються на співпраці та партнерстві між державними органами, громадянським суспільством та приватним сектором.

В Україні взаємодія між громадянським суспільством та СБО набула особливої актуальності у зв'язку з російською агресією. Громадянське суспільство відіграло важливу роль у мобілізації зусиль для підтримки української армії та надання допомоги постраждалим від війни.

У 2021 р. баланс недовіри українців до правоохоронних органів залишається високим. У порівнянні з минулими роками недовіра до СБУ та поліції зростає з 25% до 31%. Рівень недовіри до Міністерства внутрішніх справ становить 43%, Державного бюро розслідувань – 43%, прокуратури – 52%, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури – 52%, Національного антикорупційного бюро – 49%. Відсутність намірів громадян звертатися до правоохоронних органів, коли порушуються їх права та свободи, є небезпечною тенденцією, оскільки свідчить про виникнення парадоксальної ситуації у країні. З одного боку, органи влади у СБО повинні забезпечувати законність та принципи державності; з іншого боку, їх закритість для держави, корумпованість, відсутність безпосереднього контакту з громадськістю ведуть до дискредитації цих органів та зводять нанівець авторитет влади. Крім цього, така зловісна ситуація веде до деморалізації суспільства, оскільки створює основу для процвітання загроз для безпеки і охорони у країні.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно зауважити, сучасний сектор безпеки і охорони потребує реформування. Громадськість і органи влади у цьому секторі дистанційовані одне від одного і це перешкоджає ефективній комунікації. Відсутність довіри суспільства до органів правопорядку, суддів, чиновників та до державного апарату в цілому тощо веде до зниження активності громадян у підтримці безпеки, однак, створення міцної системи національної безпеки і охорони порядку неможливе без створення належних умов для комунікації з громадськими об'єднаннями і прозорості цієї системи.

Роголя Д.О.,

*курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Пащенко Є.М.,

*старший викладач кафедри військового права
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(Україна, м. Харків)*

ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО БРОНІЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ: АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ

Широкомасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України обумовило суттєві зміни у національному законодавстві, у тому числі у сфері мобілізаційних заходів.

питаннях змінилося безліч положень, які, здавалося б, є константою. Законодавчі засади, які впродовж багатьох років вважалися невід'ємними та незмінними у процесах мобілізації, потребували переосмислення та адаптації під умови воєнних дій. Вищезазначене послугувало початку процесу перегляду та оновлення Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 44, ст.416) (далі – Закон).

Метою дослідження є аналіз законодавства України щодо бронювання військовозобов'язаних на прикладі порівняння положень Закону у редакції від 23.04.2021 (на підставі - 1357-IX) з редакцією Закону від 19.04.2024 (на підставі - 3441-IX) (далі – чинна редакція).

Відповідно до частини 1 статті 25 редакції Закону від 23.04.2021 (далі – попередня редакція) військовозобов'язані, місцем роботи яких є органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування (далі – органи) та підприємства, установи і організації, яким встановлено мобілізаційні завдання (замовлення), у разі, якщо це необхідно для забезпечення функціонування зазначених органів та виконання мобілізаційних завдань (замовлень), підлягали бронюванню і не підлягали прийняттю на службу у військовому резерві.

З урахування кадрового дефіциту в сфері оборони Верховна Рада прийняла вкрай необхідні правки, в яких переглянула та розширила підстави, пов'язані зі специфікою діяльністю підприємств, установ та організацій (далі – підприємства), працівники яких підлягають бронюванню. На відміну від попередньої редакції, де умовою бронювання визначалося забезпечення функціонування органів та виконання встановлених мобілізаційних завдань, у чинній редакції частини 1 статті 25 суттєво оновлено підстави для бронювання. Зокрема, підлягають бронюванню працівники підприємств, які задіяні у виробництві товарів, виконання робіт і надання послуг, що необхідні для забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань. Також уможливлено бронювання працівників підприємств критично важливих для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період. Слід зауважити, що встановлює критерії та порядок віднесення до критично важливих підприємств, установ і організацій Кабінет Міністрів України.

Частина 2 статті 25 попередньої редакції містила, що Закон, акти Президента України та Кабінету Міністрів України визначають організацію, порядок, обсяги та переліки посад і професій військовозобов'язаних, що підлягають бронюванню на період мобілізації та на воєнний час. Порівняльний аналіз свідчить, що згідно чинної редакції прийняттю на службу у військовому резерві не підлягають військовозобов'язані, зазначені у частині першій статті 25.

З моменту затвердження критеріїв, різного роду підприємства, мало пов'язані з сферою оборони, почали проводити бронювання працівників. Як результат – обурення з боку суспільства.

З огляду на це, враховуючи демократичній устрій України, необхідним є вдосконалення визначення підстав віднесення підприємств, до таких, які відповідають статусу, що діють в рамках сфери оборони.

З результатів аналізу вбачаємо декілька варіантів реформації визначення критеріїв підприємств, що працюють в сфері оборони та мають право на бронювання своїх працівників. По – перше, важливе значення має глобальний огляд функцій підприємства. Якщо підприємство не відповідає необхідним вимогам, таке підприємство має бути виключено з переліку тих, що мають право на бронювання. Наступний механізм впливу на конкретизацію умов підприємств є порівняння з вже існуючими, що діють та знаходяться в переліку відповідних. Такий підхід зекономить час та ресурси органів контролю. Альтернативним методом врегулювання питання віднесення працівників підприємств до таких, що підлягають бронюванню, є зміна діяльності самого підприємства на таке, що підпадає під відповідні критерії.

Отже проаналізовані нормативні положення вказують на те, що зміни в законодавстві щодо бронювання працівників підприємств у сфері оборони породили дискусії та обурення в суспільстві. Незрозумілість критеріїв та неоднозначність процедур бронювання викликають необхідність уточнення законодавства для забезпечення якості та прозорості у визначенні діяльності підприємств, працівники яких підлягають бронюванню.

Семиряжко В.С.,

*слухач Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Пащенко С.М.,

*доктор філософії, старший викладач кафедри
військового права Військово-юридичного інституту*

*Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого (Україна, м. Харків)*

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА, ЙОГО ТЕНДЕНТАЦІЇ ТА ПОДАЛЬШИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Перше популярне визначення військового права і пояснення причин його виникнення належить уродженцю Кременчуцького району Полтавської області, випускнику Києво-Могилянської академії Я. П. Козельському. У 1768 році у своїй праці «Філософічні пропозиції, створені надвірним радником і правлячого Сенату секретарем» Я. П. Козельський пише: «Військове право вигадано спеціально для виправдання жорстокостей війни. Насправді поняття

військового права є не що інше, як нелюдське бажання, поєднане з могутністю і силою, щоб завдати своєму ближньому всляку шкоду, і навіть саму смерть, без страху покарання».

Таке негативне відношення до можливості і необхідності регулювання військово-правових відносин почасти пояснювалося впливом на Козельського ідей Жан-Жака Руссо. Однак не слід забувати, що у тому 1768 році, коли вийшла вказана книга, українські землі захлснула коліїщина. За результатами повстання без суду та слідства, поза правовим полем, було страчено більше 30 тисяч осіб, частина з яких не брала жодної участі у бойових діях. Отже, саме життя постійно підтверджувало актуальність та доцільність створення і закріплення правових норм, покликаних регулювати військово-правові та пов'язані з ними відносини, оскільки це дає змогу зменшити фізичну та матеріальну шкоду, що спричиняється як цивільному населенню, так і військовослужбовцям. Новий імпульс для розвитку доктрини військового права був пов'язаний зі спробами на рубежі XIX і XX століть, продовженими після першої та другої світових війн на міжнародному рівні забезпечити комбатантів, не комбатантів та цивільне населення від жорсткого поводження, страждань, шкоди їх життю та здоров'ю, якої можна було б запобігти. У цей період приймається низка правових документів, серед яких Женевські та Гаазькі конвенції. Втім, вказані правові документи у першу чергу є актами міжнародного законодавства, джерелами міжнародного гуманітарного права. Внутрішнє ж законодавство багатьох держав переважно не відрізнялося високим рівнем імплементації вказаних положень в аспекті впровадження їх у системи військового управління, навчання та виховання військовослужбовців. Нова парадигма військового права починає формуватися наприкінці 50-х років минулого століття. У 1957 році виходить робота американського політолога Самуеля Філіпса Гантінгтона «Солдат і держава: Теорія і політика військово-цивільних відносин» (1957), яка була сприйнята досить неоднозначно після її публікації, але нині розглядається як найбільш впливова книга у сфері американських військово-цивільних відносин. Саме у роботах Гантінгтона на науковій основі формуються два важливі постулати функціонування збройних сил у сучасній демократичній цивілізованій державі – наявність цивільного контролю за діяльністю військових і розмежування політичної і військової компетенції..

Відповідно, реалізація цих положень може здійснюватися виключно у правовому полі. У 2000 році за ініціативою уряду Швейцарії було утворено Женевський центр демократичного контролю над збройними силами, фонд, мета якого полягає у покращенні урядування у секторі безпеки шляхом проведення реформ. Женевський центр нині є однією з найбільш потужних установ, під патронатом якої вчені із десятків держав здійснюють наукові дослідження у сфері військового права. Так, протягом 2017-2020 років Центром

було видано дослідження: «Основи канадської етики оборони», «Баланс відкритості і конфіденційності в оборонному секторі», «Управління ризиками корупції і шахрайства в оборонному секторі» та ін.

Розвиток наукових досліджень з військового права у західних державах відбувався одночасно з активною розбудовою системи військового законодавства. Формується новий дискурс відносин між армією і громадянином, в якому військовослужбовець постає не як агресивна фігура, метою активності якої є спричинення шкоди життю, здоров'ю та майну цивільного населення, а перш за все як миротворець, основною метою якого є захист людини, громадянського суспільства, демократичних цінностей. Найбільш показовим є втілення означених принципів у правових документах НАТО, зокрема, у Політиці НАТО із захисту цивільного населення, прийнятій на Варшавському саміті 2016 року. За часів СРСР, до складу якого було примусово включено й українські землі, розвитку військового права приділялося багато уваги з боку керівництва держави. 17 червня 1936 року постановою Центрального Виконавчого Комітету СРСР на базі Всесоюзної правової академії було створено Військово-юридичний факультет Робочо-селянської Червоної армії. У межах навчальної та наукової роботи факультету досить успішно вирішувалися питання підготовки військових юристів та нормо-проектної роботи, спрямованої на формування системи військового законодавства. 5 листопада 1939 року постановою Ради Народних Комісарів на базі Військово-юридичного факультету було створено Військово-юридичну академію Робочо-селянської Червоної армії. За період з 1945 по 1955 рр. в спеціалізованих вчених радах Академії було захищено більше 40 докторських та кандидатських дисертаційних робіт, присвячених різноманітним аспектам військового права.

Однак у середині 50-х років минулого століття, у період, коли було зроблено спробу подолання наслідків пануючого кілька десятиліть державного терору, з ідеологічних мотивів розвиток військового права почав гальмуватися. Причини цього пояснювали тим, що на військовослужбовців і всю систему військової служби поширювалась дія тих самих норм права, що й на інших громадян та інші сфери суспільних відносин. У період з 1956 по 1974 роки відбувається стагнація науки військового права.

Новий етап її розвитку розпочинається у серпні 1974 року, коли було утворено Військовий інститут Міністерства оборони СРСР. У 1981 році відбувається інституалізація військового права: номенклатуру спеціальностей наукових працівників було доповнено спеціальністю «військове право; військові проблеми міжнародного права» (з грифом «для службового користування»).

Після набуття нашою державою незалежності, відповідно до постанови президії ВАК України від 13 травня 1993 р., а згодом – наказу Вищої атестаційної комісії України від 13 березня 1997 р., спеціальність «військове право» входила до переліку спеціальностей наукових працівників. Однак п. 2 наказу Вищої атестаційної комісії України від 28 листопада 2000 р. її було вилучено з вказаного переліку.

Наслідками руйнування системи військового права стала втрата наукових шкіл, методологічних підходів, зростання правового нігілізму у Збройних Силах України. Отже, розвиток військового права України має свої особливості. На відміну від західних держав та російської федерації, в яких цим питанням приділялося надзвичайно багато уваги, включаючи достатній рівень фінансування, в Україні до 2014 року відношення до військового права з боку держави почасти нагадувало відношення до кібернетики і генетики у радянські часи. Це не могло не вплинути на якість правового регулювання: військове законодавство містить велику кількість прогалин та суперечностей. Так, Закон України «Про Збройні Сили України» містить всього 18 статей, в яких визначено лише окремі аспекти функціонування цього військового формування. Для порівняння: Закон України «Про Національну поліцію» містить 105 статей, «Про прокуратуру» - 94 статті. Так, нажаль, у Законі України «Про Збройні Сили України» навіть не знайшлося місця для визначення їх функцій щодо захисту громадян України – у ч.1 статті 1 цього правового акту закріплено, що Збройні Сили України - це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Затвердження наказом Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2018 року Примірного переліку та опису предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право», яким запроваджено предметний напрям досліджень «Право національної безпеки, військове право», ознаменувало собою новий етап розвитку військово-правових досліджень. Для будь-якої галузі права найголовнішим є наявність міцного теоретико-методологічного підґрунтя, базуючись на якому, можливо удосконалення правових інститутів цієї галузі, напрацювання термінологічного апарату, підготовка пропозицій щодо змін до законодавства. Говорячи про військове право, слід зазначити, що наріжними каменями його побудови є що найменше три наукові школи - Хмельницька, іївська та Харківська, представники яких зробили значний внесок у формування його понятійного та методологічного апарату.

Невід’ємним атрибутом кожної галузі права є підручники та навчальні посібники, в яких відображено структуру та зміст відповідних суспільних відносин. Кафедрою правового забезпечення Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка і кафедрою правового забезпечення Національного університету оборони України

імені Івана Черняхівського у 2019 році було видано два підручники «Військове право» і «Військове право України», побудовані у відповідності з визначенням наказом Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2018 року примірним переліком та описом предметних напрямів досліджень в межах спеціальності 081 «Право». У теперішній час триває активна робота, пов'язана з підготовкою підручників та навчальних посібників на основі стандартів НАТО, що є наслідком плідного та активного співробітництва кафедри з представниками канадської, хорватської, американської місії НАТО, представниками військової поліції Польщі, Литви, Канади та інших держав.

Отже, військове право сьогодні активно розвивається і як галузь права, і як наука, і як навчальна дисципліна. Основними векторами його розвитку є створення правового механізму демократичного цивільного контролю над Силами оборони, впровадження стандартів та інших керівних документів НАТО, легітимація захисту Збройними Силами України цивільного населення, підготовка пропозицій щодо змін і доповнень до актів військового законодавства. Хотілося б сподіватися, що високий темп розвитку військово-правових наукових досліджень буде зберігатися, і, головне їх результати будуть знаходити своє втілення у законотворчій діяльності.

Стороженко А. В.,

*слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АНАЛІЗ ВНЕСЕНИХ ЗМІН ДО ЗАКОНІВ УКРАЇНИ «ПРО СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ» ТА «МОБІЛІЗАЦІЙНУ ПІДГОТОВКУ ТА МОБІЛІЗАЦІЮ»

Після початку повномасштабного вторгнення російської федерації минуло вже понад два роки, уряд на основі проведеного аналізу законодавчих актів ухвалив важливі зміни, що передбачають посилення мобілізації, урегулювання питань, що стосуються прав та обов'язків військовослужбовців.

21 березня 2024 року було внесено зміни до Закону «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», 11 квітня 2024 року було ухвалено зміни до Закону «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», тому актуальним питанням є проведення аналізу законодавчих змін.

Відтак, згідно з новою редакцією відсутня норма про ротації та демобілізацію. Уряд планує розробити окремий нормативно-правовий акт, що буде регулювати процедуру та порядок демобілізації.

Унормовано пільгову вислугу один місяць проходження військової служби безпосередньо в районах, де здійснюється забезпечення оборони України, за три місяці часу проходження військової служби. Для військовослужбовців встановлюється п'ятиденний робочий тиждень з двома вихідними днями.

Законодавчі зміни були проведені також в сфері грошового забезпечення. Унормовано порядок виплати коштів під час перебування у відрядженні, у тому числі виплату «добових».

Унормовано виплату за знищену техніку від 12 112 грн до 908 400 грн. За укладення першого контракту військові мають право отримати 50 % компенсації першого внеску у програми Соселя. У разі укладення контракту військовослужбовці упродовж трьох місяців з дня укладення можуть отримати сертифікат на купівлю транспортного засобу в розмірі 150 000 грн. Також було урегульовано питання відпусток. Після звільнення з полону може надаватися відпустка тривалістю 90 діб без поділу на частини або можливість звільнення з військової служби. Безперервна частина щорічної основної відпустки повинна становити не менше 15 діб. Також встановлено новий вид відпустки за знищену військову техніку. Запроваджено можливість проходження ВЛК дистанційно для військовослужбовців, що перебувають на лікуванні закордоном.

Замість строкової військової служби вводиться базова військова служба тривалістю 3 місяці для чоловіків віком від 18 до 24 років. Було запроваджено військово-транспортний обов'язок. За невиконання обов'язку запроваджуються заходи впливу, одним з таких є обмеження керування транспортними засобами.

Отже, проаналізувавши законодавчі зміни даних нормативно-правових актів можна зробити висновки, що держава встановлює нові соціальні гарантії для військовослужбовців, покращує грошове забезпечення, проте у зв'язку з невиконанням свого обов'язку та посиленими мобілізаційними заходами уряд встановлює обмежувальні заходи впливу на осіб, що не виконують обов'язок військового обліку, прибуття до ТЦК та СП після вручення повістки. Також варто звернути увагу, що деякі законодавчі зміни створюють прогалини у законодавстві та відтепер виникає потреба в розробці окремих нормативно-правових актів або внесення змін до діючих.

*Тарасов М.Ю.,
курсант Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Фівкін П.М.,
начальник кафедри права Національної безпеки та
правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого (Україна, м. Харків)*

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стратегія інформаційної безпеки України (далі - Стратегія) визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних.

Метою Стратегії є посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина.

Досягнення мети здійснюватиметься шляхом ужиття заходів щодо стримування та протидії загрозам інформаційній безпеці України та нейтралізації інформаційної агресії, у тому числі спеціальних інформаційних операцій держави-агресора, спрямованих на підрив державного суверенітету, територіальної цілісності України, забезпечення інформаційної стійкості суспільства та держави, створення ефективної системи взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством, а також розвитку міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки на засадах партнерства та взаємної підтримки. Реалізація Стратегії розрахована на період до 2025 року.

Тривалий час спеціальні служби російської федерації проводять свої спеціальні інформаційні операції, більшість із яких спрямовані на підрив національної безпеки України, її національних інтересів, ліквідацію української державності та знищення української ідентичності, провокування проявів екстремізму, панічних настроїв у суспільстві, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні. Російською Федерацією використовуються нові активні заходи, у тому числі міжнародного характеру, щодо

легітимізації спроби анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, заперечення своєї участі у війні на території Донецької та Луганської областей та посилення адвокаційної кампанії за зняття санкцій, запроваджених у зв'язку з порушенням російською федерацією суверенітету і територіальної цілісності України та її збройною агресією проти України. Задіяння у цьому процесі російською федерацією всіх її спроможностей (політичних, інформаційних, економічних, розвідувальних та інших) залишається особливо небезпечним викликом для України.

Таким чином, національна безпека з її складовими, в тому числі з інформаційною безпекою, є важливою складовою суверенітету держави. Особливо важливо зосередити увагу на функціонуванні системи забезпечення інформаційно-воєнної безпеки України. Це не лише зовнішньополітична інформація, а й усі сфери, що забезпечують повне функціонування держави. Окрім захисту власного інформаційного простору, метою є воєнна протидія агресору, де наша країна має вже досить великий досвід. Наразі війна в інформаційному просторі набула гібридного характеру та виражається в реалізації інформаційних технологій для ведення на практиці інформаційної війни. Акценти воєнної боротьби зміщуються в бік практичної реалізації інформаційних технологій. При цьому дедалі більшого значення в досягненні політичних і воєнних цілей набувають інформаційно-психологічні операції, дії та акції.

Нелун С.Є.,

*курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,*

Науковий керівник: Корольов С.С.,

*кандидат історичних наук, доцент начальник кафедри
загальновійськових дисциплін Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ПРАВО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ВІЙСЬКОВЕ ПРАВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Як суверенна держава Україна постійно стикається з викликами національної безпеки та територіальній цілісності: збройне вторгнення Російської Федерації в Україну, що розпочалося у 2014 році, стало одним з найскладніших і найсерйозніших випробувань для українського суспільства та військового сектору. У цьому контексті національна безпека та військове право України набувають особливого значення і потребують

ефективних стратегій та рішень для захисту національних інтересів та забезпечення мирного співіснування територій, що зазнали агресії. Тому аналіз та розгляд аспектів національної безпеки та військового права України є надзвичайно важливими, оскільки вони впливають не лише на майбутнє країни, але й на безпеку всього регіону.

Умови збройної агресії Російської Федерації проти України змушують переглянути та переосмислити концепцію права національної безпеки та військового права в контексті військової загрози. Ключовими елементами такої концепції є культура безпеки, аксіологія національної безпеки та правове забезпечення цих процесів. У правовому вимірі культура безпеки визначається як стратегічна культура, яка є основою для правового стратегічного мислення. Вона передбачає усвідомлення сутнісних характеристик національної безпеки та прийняття відповідних управлінських рішень загальносоціального значення. Це означає, що правова стратегічна культура та мислення повинні бути компетентними та професійними, відповідаючи вимогам у сфері національної безпеки. Аксіологія національної безпеки підкреслює пріоритетність людських цінностей та прав людини. Вона визнає людину як головного суб'єкта права, чії права повинні бути гарантовані та захищені правовими механізмами. Особливе значення в цьому контексті має право на життя, що фактично визначає основну ідею національної безпеки. Українське право національної безпеки має за об'єкт національні інтереси, які є публічними та охоронюваними законом. Вони враховують інтереси суспільства та індивідуальних суб'єктів та мають велике значення для забезпечення національної безпеки. В умовах загострення кризи світового правопорядку, спричиненої агресією Російської Федерації проти України, національна безпека стає синонімом воєнної безпеки. Основним завданням у правовому забезпеченні національної безпеки є формування правового режиму, що гарантує безпеку України в умовах загрози війни. Центральною проблемою в правовому забезпеченні національної безпеки України є єдність та взаємодія права національної безпеки та військового права. Це формує правовий режим гарантій безпеки країни та визначає шляхи захисту її суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу. Реформування сектору безпеки та оборони України в умовах сучасної кризи світового правопорядку є важливою складовою правового забезпечення національної безпеки. Вирішення теоретико-прикладних питань права національної безпеки та військового права України набуває надзвичайної актуальності в умовах загострення конфлікту з Російською Федерацією. Військова діяльність розглядається як необхідний елемент для захисту національних інтересів від загроз воєнного характеру. Тому правова система національної безпеки зобов'язана підтримувати соціальне визнання важливості та значущості військової служби,

щоб забезпечити ефективне виконання завдань щодо захисту суспільства й держави від військових загроз. Єдність та взаємодія права національної безпеки та військового права є важливими для вирішення питань щодо визначення меж застосування військової сили, встановлення правил ведення війни, а також для забезпечення соціального захисту військовослужбовців та їхніх сімей. Навіть у мирний час військово-правове виконує важливу роль у забезпеченні стійкості та функціональності системи національної безпеки. Тому розвиток цієї галузі права та взаємодія її з правом національної безпеки стають особливо актуальними у сучасних умовах, коли національна безпека знаходиться під загрозою через агресію з боку Російської Федерації. Загалом, національна безпека і військово-право спільно визначають межі, норми та стандарти для захисту України від воєнних загроз. Їхнє взаємодія та співробітництво стають основою для зміцнення обороноздатності країни та забезпечення національної безпеки в умовах збройної агресії. Проблема створення та забезпечення функціонування системи військової юстиції в Україні стає актуальною в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Ця система, що ґрунтується на міжнародних стандартах та передовому досвіді держав-членів НАТО, визначається як важлива складова правової системи, спрямована на забезпечення правосуддя та воєнної безпеки. У цьому контексті важливо звернути увагу на специфіку інститутів системи військової юстиції, таких як військова поліція, військова прокуратура, військові суди та спеціалізований інститут з надання правової допомоги військовослужбовцям. Вони мають гарантувати дотримання прав та свобод людини, спеціалізуватись у воєнній сфері та забезпечувати бойову готовність Збройних Сил. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання численних проблемних аспектів, таких як: суспільні відносини в сферах національної безпеки та оборони, законодавство та право у цих сферах, а також імплементація стандартів держав-членів ЄС та НАТО до законодавства України.

Зосередження на таких проблемах у наукових дослідженнях з права національної безпеки та військового права дозволяє розробляти практичні рекомендації та програми для підготовки фахівців, що відповідають сучасним вимогам. Такий підхід сприяє ефективній реалізації наукової діяльності та забезпечує підвищення рівня захисту національних інтересів в умовах загрози з боку РФ.

*Підгірняк Р.А.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Іващенко С.М.,
доцент кафедри права Національної безпеки та
правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ В СИСТЕМІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

У сучасних умовах геополітичної нестабільності та високого рівня загроз безпеці, питання оборони держави стають ключовими в розвитку та функціонуванні суспільства. У цьому контексті роль парламентських структур, зокрема Верховної Ради України, визначається не лише в контексті законодавчого процесу, але й як важливого суб'єкта системи забезпечення оборони.

Верховна Рада України є загальнонаціональним представницьким органом державної влади, оскільки вона наділена правом представляти весь Український народ – громадян України всіх національностей і виступати від імені всього народу. Верховна Рада України, як вершина парламентської системи країни, відіграє вирішальну роль у формуванні та реалізації стратегій національної безпеки. Її повноваження в сфері оборони, законодавчі ініціативи та парламентський контроль є важливими складовими системи оборонного управління.

Крім того, за період введеного воєнного стану посилилась необхідність оперативного реагування усіх органів державної влади, а також швидке та доцільне прийняття нових законів та підзаконних нормативно-правових актів Верховною Радою. Тому актуальним є аналіз функціонування законодавчої влади в умовах введеного воєнного стану, а також, частковий аналіз результативності та ефективності правозастосовної діяльності протягом українсько-російської війни.

Наразі буде розглянуто роль та функції Верховної Ради в системі суб'єктів забезпечення оборони держави, ключові аспекти її взаємодії з іншими органами влади та оборонними структурами. Також буде вивчено вплив парламентських рішень на формування оборонної політики, бюджетування та міжнародного військового співробітництва.

Верховна Рада - це єдиний, загальнонаціональний, представницький, колегіальний, виборний, однопалатний, постійно діючий орган законодавчої влади України. За своєю структурою, функціями та соціальним призначенням Верховна Рада України втілює засади представництва всього народу України. Неможливо провести чітку лінію між різними функціями даного органу, розмежування є досить розмитим, зважаючи на складний процес діяльності законодавчого органу.

Тому, всі повноваження парламенту можна поділити на декілька умовних груп:

- представницькі повноваження, що пов'язані із діяльністю Верховної Ради України, як представницького органу українського народу;
- законодавчі повноваження, що пов'язані із внесення змін до Конституції України, прийняття законів;
- установчі повноваження, що пов'язані із діяльністю парламенту по формуванню органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- бюджетно-фінансові повноваження парламенту, що пов'язані із його діяльністю у сфері бюджету і фінансів, зокрема, затвердження Державного бюджету України, внесення змін до нього;
- контрольні повноваження, що пов'язані із здійсненням функції парламентського контролю за виконанням Державного бюджету України, за додержанням конституційних прав людини в Україні тощо.

Стаття 75 Конституції України визначає, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є Парламент, тобто Верховна Рада України. Правовий статус державного органу окреслюється його компетенцією. Відповідно до положень ст. 12 Закону України «Про національну безпеку України» сектор безпеки і оборони України складається з чотирьох взаємопов'язаних складників: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки.

Взаємодія Верховної Ради України (ВРУ) з суб'єктами системи забезпечення оборони держави є ключовим елементом національної безпеки та обороноздатності. Цей процес включає в себе розробку та ухвалення стратегічних рішень, створення необхідного законодавства, контроль за фінансовими ресурсами, забезпечення парламентської підтримки та участь у міжнародній співпраці в галузі оборони. Взаємодія включає такі ключові аспекти:

Законодавча діяльність, а саме розробка та ухвалення законів: Верховна Рада приймає закони, які регулюють діяльність суб'єктів системи забезпечення оборони. Це включає Закон України «Про оборону України», Закон України «Про Збройні Сили України», Закон України

«Про організацію оборонного планування», Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», Закон України «Про правовий режим воєнного стану».

Бюджетування та фінансування. Верховна Рада визначає бюджетні асигнування для оборонних потреб приймаючи відповідні закони про державний бюджет на певний рік. Це включає виділення коштів на закупівлю озброєнь, утримання військових формувань, розвиток оборонно-промислового комплексу та інші аспекти.

Стратегічне планування, а саме розробка стратегій безпеки: ВРУ співпрацює з суб'єктами оборони у розробці стратегічних документів, в яких визначаються загальні напрями політики в галузі безпеки та оборони.

Парламентський контроль та нагляд. Верховна Рада виконує функцію контролю за виконанням оборонних програм та витрат, а також проводить парламентські слухання для обговорення питань безпеки. Контрольна функція парламенту за оборонною сферою реалізується у прийнятті законів, які визначають механізм і процедуру адміністрування державної військової організації, її функціонування і співпрацю з цивільними інституціями; у спостереженні за законністю й доцільністю управлінських рішень в галузі безпеки і оборони; у нагляді за дотриманням законів і Конституції; у систематичному спостереженні за діяльністю посадових осіб, які повинні максимально відповідати вимогам законодавства та повною мірою забезпечувати реалізацію політики національної безпеки і оборони.

Залучення громадськості. Парламент забезпечує залучення громадськості до обговорення та прийняття стратегічних рішень в галузі оборони через прийняття відповідних законів, надання різноманітних консультацій, інформації щодо сфери безпеки і оборони, громадські слухання та інші інструменти.

Міжнародна співпраця. Ратифікація міжнародних договорів: Верховна Рада забезпечує ратифікацію та виконання міжнародних договорів у галузі безпеки та оборони, регулюючи міжнародні відносини.

Оборонно-промисловий комплекс, а саме підтримка вітчизняних виробників. Верховна Рада України приймає законодавство, спрямоване на підтримку розвитку оборонно-промислового комплексу та стимулювання вітчизняних виробників.

Контроль за військовою діяльністю. Оцінка та затвердження військових операцій: Верховна Рада має важливу роль у затвердженні та контролі за використанням Збройних Сил України в рамках військових операцій, а саме відповідно до статті 85 Конституції України до повноважень ВРУ входить оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України. Також до

повноважень ВРУ входить прийняття рішень про введення воєнного стану чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації протягом двох днів після звернення Президента України.

Співпраця з військовою та оборонною науковою спільнотою. Забезпечення розвитку військової науки: ВРУ сприяє взаємодії з науковими установами, спрямованими на розробку новітніх технологій та наукових досліджень у сфері оборони закріпленням у законодавстві порядку їх створення, функціонування та фінансування.

Розвиток кадрового потенціалу. Верховна Рада України в сфері своїх повноважень розробляє та ухвалює закони, спрямовані на розвиток кадрового потенціалу Збройних Сил та інших структур оборони.

Гуманітарна підтримка. Забезпечення соціального захисту військовослужбовців: Верховна Рада приймає рішення та регулює законодавство для забезпечення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей.

Захист прав людини у сфері оборони. Гарантування прав людини в умовах воєнного конфлікту: ВРУ виконує функцію контролю за захистом прав та свобод громадян під час військових дій Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Адаптація до нових загроз. Зміцнення кібербезпеки та протидія гібридним загрозам: Верховна Рада активно співпрацює з суб'єктами оборони для адаптації системи безпеки до нових викликів, таких як кіберзагрози та гібридні війни, а саме прийнято Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України».

Наведені вище аспекти визначають роль парламенту в системі забезпечення оборони держави. Ефективна співпраця між Верховною Радою та суб'єктами оборони є важливим чинником для забезпечення національної безпеки та стійкості країни в умовах сучасних геополітичних викликів. Ці аспекти взаємодії Верховної Ради з суб'єктами системи забезпечення оборони становлять складну та важливу частину національної безпеки. Здатність ефективно співпрацювати, розробляти та приймати стратегічні рішення в цій області є ключовою для забезпечення стійкості та безпеки держави в умовах сучасного геополітичного середовища.

Верховна Рада України виконує важливий і складний характер ролі парламенту у забезпеченні оборони країни. Верховна Рада України виступає ключовим органом у прийнятті стратегічних рішень та законів, які регулюють оборонну сферу. Здійснення законодавчої функції у цьому напрямку вимагає високого рівня компетентності і відповідальності всіх народних обранців.

Також важливим аспектом є необхідність ефективної співпраці Верховної Ради з іншими гілками влади, а також з громадськістю та експертними групами. Тільки шляхом єдності та взаєморозуміння всіх суб'єктів забезпечення оборони можна досягти максимального ефекту в забезпеченні національної безпеки.

Урядова та парламентська підтримка силових структур, вдосконалення правового поля, сприяння модернізації та розвитку Збройних Сил є важливими напрямками, які слід розглядати у контексті оптимізації системи забезпечення оборони держави. Збалансований та системний підхід до цих питань сприятиме створенню ефективного механізму забезпечення національної безпеки та обороноздатності України.

Ткач О.А.,

слухачка кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

Науковий керівник: Потіхенський А.І.,

доцент кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Служба безпеки України (далі – СБУ), як орган державної влади, діє на високому рівні та відіграє важливу роль у захисті прав та інтересів громадян, особливо в сучасних умовах. Вона активно займається забезпеченням національної безпеки в рамках своїх повноважень та є центральним органом виконавчої влади у сфері цивільного захисту. Основною метою її функціонування є захист державних інтересів в усіх сферах від внутрішніх і зовнішніх загроз.

На сьогоднішній день СБУ виконує різноманітні обов'язки, включаючи захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності та економічних, оборонних та науково-технічних можливостей країни. Вона також займається охороною державної таємниці, протидією тероризму та здійснює контррозвідальну діяльність.

О.М. Полковніченко відзначає, що найбільш важливим напрямом удосконалення реалізації правоохоронної функції держави СБУ за сучасних умов є зосередження зусиль цього органу на безумовному забезпеченні прав і свобод людини в Україні. У перехідний період від заборонних методів до реального гарантування прав кожного члена суспільства виникає необхідність вирішення численних складних теоретичних, практичних,

організаційних та інших проблем. Це означає, що СБУ повинна активно працювати на створення таких умов, за яких кожна людина має можливість вільно реалізовувати свої права та свободи без будь-яких перешкод чи обмежень. Це включає в себе забезпечення права на життя, свободу виразу думки, право на справедливий судовий процес, захист від насильства та будь-якої форми дискримінації.

СБУ має важливу роль у забезпеченні національної безпеки та захисті державних інтересів, особливо в умовах війни. Однак, незважаючи на це, вона також стикається з рядом проблем, які можуть ускладнювати її діяльність. Наприклад, недостатнє фінансування може обмежувати можливості розвитку та модернізації СБУ, що в свою чергу ускладнює її боротьбу з загрозами.

Умови війни можуть спричинити незвичайні виклики для СБУ, зокрема десантні атаки з боку противника, спрямовані на вбивство чи викрадення ключових кадрів. Україна зазнає серйозних атак із боку противника у сфері інформаційної війни. СБУ повинна боротися з розповсюдженням дезінформації та пропаганди, а також забезпечувати кібербезпеку. На окупованих територіях військової розвідці доводиться працювати в умовах постійної загрози, з мінімальними ресурсами та доступом до інформації. Зазначені проблеми вимагають комплексного підходу до їх вирішення з боку українських владних структур та активної підтримки соціальної та міжнародної спільнот.

*Єлюкова В.С.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Пащенко Є.М.,
доктор філософії, старший викладач кафедри
Військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, Харків)*

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Гендерна рівність означає створення суспільства, де всі особи, незалежно від їхньої статі чи гендерної ідентичності, мають рівні права, можливості і доступ до ресурсів. Це відноситься до всіх аспектів життя, включаючи освіту, працю, політику, здоров'я та інші сфери. Головна

мета гендерної рівності полягає в усуненні дискримінації на основі статі та побудові справедливого і рівноправного суспільства для всіх його членів. Питання гендерної рівності залишається актуальним через зростаючий інтерес суспільства до розширення громадянських прав та економічного розвитку, політичний вплив та глобальні виклики.

Україна активно працює над впровадженням принципів гендерної рівності на національному рівні. Законодавчі ініціативи, спрямовані на захист прав жінок, запобігання домашньому насильству, створення рівних можливостей у сферах праці та освіти, свідчать про зростаючу увагу до цієї проблеми. Україна також активно співпрацює з міжнародними організаціями та партнерами з метою підвищення обізнаності про гендерну рівність та розвитку програм і проєктів, спрямованих на покращення стану рівноправ'я. При цьому, наявність проблем у цій сфері, таких як стереотипи гендерних ролей, нерівність у зарплатах, недостатнє представництво жінок у політиці та інших сферах, підтверджує потребу в подальших дослідженнях та діях у цьому напрямку.

Незважаючи на те, що існують міжнародні та національні нормативно-правові акти, спрямовані на вирішення проблем гендерної нерівності на ринку праці та в армії, зокрема, міжнародні організації продовжують підкреслювати актуальність гендерної проблематики в Україні.

У суспільстві проблеми гендерної нерівності включають нерівність у заробітній платі, обмежені можливості для жінок у вищому керівництві, високій частці домашнього насильства та інше. Збройні сили також стикаються з аналогічними проблемами. Наприклад, існує нерівність у доступі жінок до різних військових спеціальностей. Деякі жінки можуть зіткнутися з дискримінацією або стереотипами щодо їхньої придатності для військової служби. Зокрема, питання сексуального насильства та домагань також є серйозною проблемою у військовому середовищі.

Варто зазначити, що гендерна тематика стосується не тільки жінок, але останні зазнають її набагато частіше. Чоловіки також можуть стати об'єктами дискримінації, що доволі мало коли обговорюється в суспільстві та рідко висвітлюється в засобах масової інформації.

Наразі в Україні спостерігається позитивна динаміка щодо гендерних стереотипів. Якщо в 2018 році ідею рівноправності жінок і чоловіків в армії підтримували 53% українців та українок, то в 2023 році підтримка зросла до 80%. 85% громадян та громадинок України позитивно ставляться до жінок, які служать у ЗСУ; 81% погоджуються, що жінка може командувати бойовим підрозділом, так само як і чоловік. Питання гендерної рівності отримало належну увагу у суспільстві, тож жінки активніше йдуть у військово.

Звертаючись до статистики спостерігаємо, що у 2014 році загальна чисельність жінок у ЗСУ становила 49 926, із них військовослужбовців — 16 557 осіб. А станом на 1 березня 2023 року ми вже маємо 60 538 жінок у ЗСУ. З них військовослужбовців — 42 898 осіб.

Незважаючи на такі результати деякі питання залишаються невирішеними. Питання гендерної рівності в армії тільки недавно стало предметом обговорень і дискусій. Наприклад, тільки в 2005 році на законодавчому рівні було визначено поняття сексуального домагання. У 2021 році Верховна Рада України внесла зміни до законодавства, щоб надати жінкам рівні права та обов'язки з чоловіками під час проходження військової служби. Жінкам стали доступні бойові та керівні посади, а також обов'язок нести варту службу.

Звісно існують прогалини в деяких питаннях, таких як жіноча військова форма чи засоби захисту, проте процес реформи розпочато. Подальші законодавчі зміни та підвищення рівня гендерної культури є необхідними кроками на шляху до професійної армії та викорінення залишків радянських стереотипів.

Наразі, знайти достовірні статистичні данні щодо випадків сексуальних домагань в Збройних Силах не можливо, а у військових структурах ще менше. Проте, це не свідчить про те, що проблема відсутня. Більш це схоже на те, що ці проблеми часто приховуються або ігноруються.

Звертаючись до статистики Науково-дослідного центру гуманітарних проблем ЗСУ (2011), 10 % жінок і 5 % чоловіків (переважно курсанти вищих військових навчальних закладів) стикалися із сексуальними домаганнями в армії. У 2020 році авторки дослідження "Невидимий батальйон 3.0. Сексуальні домагання у військовій сфері в Україні" провели спілкування з жінками, які стали жертвами сексуальних домагань, сексуального насильства, а також фізичного насильства тощо. Відбувалися випадки, коли в якості помсти за відмову кривдники псували речі і навіть використовували вогнепальну зброю.

У деяких ситуаціях, коли мова йшла про сексистські жарти або інші дрібні конфлікти, кривдник може бути несвідомим того, чому його дії вважаються неправильними, навіть якщо йому доводилося вибачитися перед потерпілою за дорученням керівництва. Іноді самі потерпілі не відразу усвідомлювали неприємні ситуації, які відбулися з ними, як домагання або сексизм, а не просто побутові конфлікти. Це підкреслює необхідність освіти у питаннях гендерної рівності та протидії домаганням.

Однак очевидно, що випадки систематичних домагань до підлеглих, сексуального та фізичного насильства, погроз та цькування не можуть бути виправдані лише відсутністю гендерної освіти; їх також потрібно адекватно карати. Дослідниці зафіксували такі випадки,

а також зазначили, що надія на справедливе покарання кривдника для постраждалих часто важка.

Армія, яка до початку війни в Україні не була готова приймати жінок на бойові посади, забезпечувати їх формою тощо, також не була готова реагувати на сексуальні домагання. Такі проблеми іноді залишалися невіршеними, іноді призводили до фізичних конфліктів із кривдниками, а іноді призводили до звільнення жінок із Збройних Сил, що неодноразово погіршувало боєздатність армії шляхом втрати кваліфікованих фахівців. Механізм вирішення таких конфліктів через звернення до командира не завжди працює, особливо коли кривдник сам є командиром. Варіант подзвонити на загальну "гарячу лінію" Збройних Сил постраждали, як правило, не розглядали через неанонімність таких звернень і, відповідно, ризик погіршення свого становища.

Висновок: Проблема сексуальних домагань і сексуального насильства є актуальною як у арміях різних країн світу, так і в українській армії. Фактори, які сприяють таким зловживанням, включають ієрархічність колективу, традиції радянської армії, де жінка переважно обслуговувала чоловіків, а не була рівноправною, а також мізогінію.

Гендерна просвіта може допомогти як чоловікам, так і жінкам усвідомлювати, що певна поведінка є неприйнятною та потрапляє під означення "домагання". Проте, порівняно невелика кількість постраждалих виносить проблему на публічний або службовий рівень реагування, що є проблемою.

Рубан Д.О.,

слухач Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Брідня Є. О.,

начальник кафедри військового права Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

РОЛЬ НАУКИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА У ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Національна безпека України є одним із найважливіших пріоритетів держави. Її забезпечення потребує комплексного підходу, що включає в себе не лише силові (військові) засоби стримування, але й правові механізми. У цьому контексті важливу роль відіграє наука військового права.

Наука військового права – це галузь правової науки, яка досліджує правові норми, що регулюють діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань, а також правові відносини, що виникають у цій сфері.[1, с.223]

Наука військового права охоплює широкий спектр проблем, пов'язаних з правовим регулюванням військової сфери. До основних напрямків досліджень необхідно віднести:

вивчення загальних принципів і категорій військового права, його джерел, предмета та методу, системи військового законодавства, співвідношення військового права з іншими галузями права;

дослідження правового статусу військовослужбовців, їхніх прав, обов'язків та видів відповідальності, а також правового статусу інших осіб, які перебувають на військовій службі;

вивчення правового статусу Збройних Сил України, їх завдань, функцій та структури, а також правового регулювання діяльності військових органів управління, підрозділів та військовослужбовців;

дослідження правових підстав застосування Збройних Сил України для захисту суверенітету та територіальної цілісності держави, охорони прав і свобод громадян, а також правового регулювання заходів щодо запобігання збройній агресії та ліквідації її наслідків;

вивчення правових заходів щодо забезпечення військової безпеки України, зокрема правового регулювання оборонно-промислового комплексу, військово-технічного співробітництва, військової розвідки та контррозвідки;

дослідження норм і принципів міжнародного права, що регулюють збройні конфлікти, використання зброї, статус військовополонених та інших осіб, які постраждали внаслідок збройних конфліктів.

Наука військового права відіграє важливу роль у правовому забезпеченні національної безпеки України. Вона дає теоретичне підґрунтя для формування та вдосконалення правових норм, що регулюють діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань та органів, які виконують завдання з оборони та захисту держави.

Наведеному сприяє наступне, а саме:

Зміцнення обороноздатності держави: дає теоретичне підґрунтя для формування та вдосконалення правових норм, що регулюють діяльність Збройних Сил України, інших військових формувань та органів, які виконують завдання з оборони держави. Підвищення боєздатності та ефективності виконання поставлених завдань.

Забезпеченню законності та правопорядку в армії: надає підґрунтя для формування та вдосконалення правових норм, що регулюють військово-службові відносини. Сприяє зміцненню дисципліни та правопорядку в Збройних Силах України.

Захист прав та свобод військовослужбовців: дає можливість для формування та вдосконалення правових норм, що забезпечують захист прав та свобод військовослужбовців. Підвищує рівень їх соціального та правового захисту.

Реалізація принципів міжнародного права: формування та вдосконалення правових норм, що забезпечують дотримання Україною принципів та норм міжнародного гуманітарного права в частині визначеною світовою спільнотою. Це сприяє зміцненню міжнародного авторитету держави.

Наука військового права є важливою складовою правового забезпечення національної безпеки України. Саме вона відіграє важливу роль у розробці теоретичних основ військового права, дослідженні практики застосування, виробленні рекомендацій щодо удосконалення військового законодавства, підготовці кадрів для правового забезпечення військової діяльності та проведення її втілення вжиття науково-дослідницької роботи з проблем військового права.

Сарновська-Шевчук С.В.,

слухач Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,

Науковий керівник: Брідня Є. О.,

начальник кафедри військового права Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ, ЖОРСТОКОГО ТА НЕЛЮДСЬКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВОЄННОПОЛОНЕНИМИ

Заборона катування, жорстокого та нелюдського поводження з воєннополоненими є одним із фундаментальних принципів міжнародного гуманітарного права. Наведений принцип знайшов своє відображення у численних міжнародних договорах та документах, зокрема: Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1949 року (ст. 12, 13, 14, 27, 32, 56), Протокол I до Женевських конвенцій 1977 року (ст. 75, 76, 77), Статут Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі (ст. 25), Статут Міжнародного трибуналу для колишньої Югославії (ст. 7), Статут Міжнародного кримінального суду (ст. 7, 8, 27)

Зазначеними міжнародними документами визначено

Заборону катування: катування абсолютно заборонено за будь-яких обставин, незалежно від того, хто є жертвою або хто його чинить.

Заборона жорстокого та нелюдського поводження: Заборонене будь-яке поводження, яке завдає сильного болю або страждань, фізичних або психічних, навіть якщо воно не призводить до катування.

В той же час визначено поняття Захист воєннополонених, які мають право на гуманне поводження та захист від будь-якого насильства, жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність поводження.

За порушення принципів заборони катування та жорстокого поводження, передбачено кримінальну відповідальність. Оскільки заборона катування, жорстокого та нелюдського поводження з воєннополоненими має важливе значення для захисту прав людини у воєнний час.

Цей принцип допомагає запобігти стражданням людей, які опинилися у безпорадному становищі, та сприяє гуманізації ведення війни. Разом з цим, існують випадки, коли в окупованому під час російської агресії міста Ізюм Харківської області виявлено поховані тіла цивільних та військових осіб зі слідами катування, що виявлялося у зв'язаних кінцівках, вогнепальні ими пострілами та інше.

Виклики: незважаючи на чітке закріплення у міжнародному праві, принцип заборони катування та жорстокого поводження продовжує порушуватися. Це обумовлено низкою факторів, таких як: Відсутність належного контролю та дієвого механізму реагування: У деяких країнах відсутній ефективний контроль за діяльністю силових структур, що призводить до безкарності за порушення прав людини. У деяких суспільствах існує культура жорстокості, яка може призводити до виправдання насильства та жорстокого поводження. Політичні мотиви: У деяких випадках катування та жорстоке поводження можуть використовуватися, як метод ідеологічного, в той же час помилкового розвитку суспільства, політичного тиску або покарання.

Шляхом подолання наведених викликів, пов'язаних з порушенням принципу заборони катування та жорстокого поводження можна визначити зміцнення механізму міжнародного контролю за діяльністю силових відомств, щоб запобігти безкарності за порушення прав людини.

Важливо проводити просвітницьку роботу з метою підвищення обізнаності Міжнародного гуманітарного права про заборону катування та жорстокого поводження, а також про важливість захисту прав людини.

Принцип відповідальності необхідно застосовувати до усіх осіб, винних у порушенні принципу заборони катування та жорстокого поводження.

З урахуванням викладеного, необхідно прийти до висновку, що заборона катування, жорстокого та нелюдського поводження з воєннополоненими є фундаментальним принципом міжнародного гуманітарного права. Цей принцип має важливе значення для захисту прав.

*Мельник І. В.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Чалий М.Г.,
викладач кафедри військового права
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ТА НАДІЛЕННЯ ДОДАТКОВИМИ ОБОВ'ЯЗКАМИ

Правовою основою діяльності Національної гвардії України під час дії воєнного стану є Конституція України, Закон України «Про Національну гвардію України», Закон України «Про правовий режим воєнного стану» та інші нормативно-правові акти, які регулюють їх діяльність.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про Національну гвардію України» Національна гвардія України у своїй діяльності керується Конституцією України, цим та іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами.

Основою діяльності Національної гвардії України, як військового формування з правоохоронними функціями, є Конституція України, якою визначено, що забезпечення державної безпеки покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Закон України «Про Національну гвардію України» регулює правові засади організації та порядку діяльності, загальну структуру, функції та повноваження.

З урахуванням функцій, які виконує Національна гвардія України, можна констатувати, що це є унікальним військовим формуванням, адже поєднує у собі військову та правоохоронну функції.

При цьому, обов'язки під час дії воєнного стану лише збільшуються, зокрема, одною з функцій є

участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану, яку поділяє із захистом особливо важливих об'єктів, які визначено державою, як стратегічні.

Національна гвардія України є військовим формуванням, тож керується й Законом України «Про військовий обов'язок та військову службу» для правового регулювання питань проходження військової служби на загальних засадах.

Національна гвардія України, у своїй важливій ролі в системі національної безпеки та оборони, виявляється надзвичайно важливим елементом для гармонійного функціонування держави в сучасних складних умовах дії воєнного стану. Її функції та завдання складаються з низки ключових напрямків, що відображають різні важливі аспекти обороноздатності та безпеки нації. Зокрема, із введенням воєнного стану приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням та входить до сил оборони, виконує завдання та керується положеннями Закону України «Про правовий режим воєнного стану» та Закону України «Про Національну гвардію України».

Організаційно Національна гвардія України складається з органів військового управління (головного органу військового управління Національної гвардії України та органів військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України), з'єднань, військових частин (підрозділів), вищих військових навчальних закладів, навчальних військових частин (центрів), баз, закладів охорони здоров'я та установ.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» введення воєнного стану передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України.

З метою більшої організованості взаємодії Збройних Сил України та інших військових формувань після введення воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням і підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України, крім військових частин (підрозділів), які здійснюють конвоювання та охорону дипломатичних представництв.

Відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» особовий склад Національної гвардії користується соціальним та правовим захистом, гарантованими умовами для реалізації конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни. Зокрема, під час дії воєнного стану є певні особливості: виплати щомісячної додаткової винагороди на умовах, у розмірах та в порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України;

щорічна основна відпустка має загальну тривалість не більше 30 календарних днів, а за сімейними обставинами та з інших поважних причин із збереженням грошового забезпечення тривалість не більше 10 календарних днів.

Отже, правові основи діяльності Національної гвардії України врегульовані відповідними нормативно-правовими актами, під час дії воєнного стану вони продовжують дію з дотриманням додаткових обов'язків у вигляді виконання заходів правового режиму воєнного стану, ведення бойових дій у разі збройного конфлікту чи загрози нападу на Україну. Також, змінюється підпорядкування у системі керівництва, оскільки Національна гвардія України приводиться у готовність до виконання завдань за призначенням і як зазначено підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України. У системі соціального та правового захисту передбачаються позитивні зміни у грошовому забезпеченні, його збільшення за рахунок додаткових виплат та збільшення відпусток для відновлення після прийняття участі у бойових діях та виконання завдань за призначенням.

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Шляхтун В.Ф.,

*слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,*

Науковий керівник: Фівкін П.М.,

*начальник кафедри права Національної безпеки та
правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Військова освіта в Україні відіграє вирішальну роль у забезпеченні обороноздатності країни та підготовці кваліфікованих кадрів для Збройних Сил України та інших силових структур. Її основними завданнями є виховання дисциплінованості майбутніх офіцерів та вміння навчатися. Сьогодні на законодавчому рівні чітко прописаний механізм функціонування військових вищих навчальних закладів та військових підрозділів у цивільних вищих навчальних закладах. Навчальні заклади мають підготувати особистість, яка перебуває у постійному процесі самовдосконалення, навчання, критично мислити, готова до нестандартних рішень і займає проактивну позицію.

Для того щоб українські Сили Оборони могли ефективно протистояти збройній агресії, досягти високої оперативної сумісності, налагодити міжвідомчу взаємодію та координацію дій під час спільних операцій на рівні об'єднаних штабів згідно зі стандартами НАТО, а також комплектуватися мотивованим, професійним та освіченим особовим складом, поступово переходячи до принципів професійної армії, необхідно впровадити нові підходи до формування структури та змісту системи військової освіти.

Стратегія трансформації військової освіти ґрунтується на засадах інтеграції системи військової освіти до національної системи освіти і є її невід'ємною складовою. Вона включає в себе створення нових якісних стандартів через багаторівневу систему професійної військової освіти. Ця система окреслює актуальні питання, аналізує сучасний бойовий досвід, процедури планування та ухвалення військових рішень за стандартами НАТО. Вона також акумулює

інноваційні методи навчання, технології імітаційного моделювання, практику застосування різних видів та родів військ (сил), вивчення іноземних мов та підтримання навичок їх володіння. Цей підхід дозволяє ефективно навчатися протягом військової служби.

Висновки аналізу світових тенденцій та досвіду країн-членів НАТО щодо оновлення військової освіти показують, що існують проблеми та фактори, які ускладнюють ефективне функціонування цієї системи в умовах швидкозмінних форм, методів і засобів бойових дій та збройної боротьби, а також в умовах нових викликів для суспільства, держави, Збройних Сил та інших складових оборони.

Існуюча система військової освіти не повністю забезпечує постійний професійний розвиток військових фахівців протягом їх кар'єри, набуття нових компетенцій, необхідних для успішного виконання завдань у галузі оборонного планування, координації дій Збройних Сил та інших складових оборони, спільної діяльності в рамках об'єднаних структур військового управління, включаючи співпрацю з аналогічними структурами країн-членів НАТО.

Основними підставами виникнення цієї проблеми є:

використання застарілих підходів та принципів при формуванні структури та змісту військової освіти та недосконалий процес прогнозування її розвитку;

відсутність ефективної багаторівневої системи професійної військової освіти, яка забезпечує набуття необхідних компетентностей для виконання службових функцій відповідно до стандартів НАТО та досвіду бойових дій;

відсутність взаємосумісності структури військової освіти між складовими силами оборони та структурами країн-членів НАТО;

недостатня міжвідомча координація під час підготовки військових фахівців та централізована підготовка офіцерського складу;

неповна відповідність змісту військової освіти сучасним стандартам бойової підготовки та оперативного застосування в сучасних умовах;

неінтегрованість системи військової освіти з системою управління кар'єрою;

новільне впровадження сучасних освітніх технологій та технологій дистанційного навчання;

недостатній розвиток науково-педагогічних кадрів та інструкторів у військових навчальних закладах;

недосконалість організаційно-штатної структури військових навчальних закладів;

недостатнє забезпечення освітнього процесу сучасними зразками озброєння та техніки;

недостатня співпраця між українськими та іншими країнами-членами НАТО у сфері військової освіти.

Військова освіта має спрямовуватися на розвиток високого рівня професійної та інтелектуальної компетентності, морально-психологічної підготовки майбутніх фахівців за допомогою інноваційних методів навчання. У контексті модернізації системи військової освіти обговорюються питання створення безперервної, багаторівневої та багатоступеневої системи професійної підготовки; поглиблення співпраці з Євроатлантичним альянсом для підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів; збільшення привабливості військових професій серед молоді; впровадження інноваційної системи підготовки майбутніх офіцерів.

З урахуванням вищезазначеного, важливо формулювати методологічні підходи до оновлення системи військової освіти на основі модернізації управління професійною підготовкою майбутніх офіцерів, розроблення цілісної концепції реформування військової освіти з урахуванням особливостей розвитку сучасного українського суспільства та відповідно до загальнодержавної освітньої політики. Ці кроки дозволять підготувати кваліфікованих військових фахівців, готових до захисту України в сучасних умовах.

Негуп Є.Є.,

*курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,*

Науковий керівник: Фівкін П.М.,

*начальник кафедри права Національної безпеки та
правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми підвищення якості військової освіти у контексті військової агресії проти України виокремлюється як одна з ключових складових національної безпеки та обороноздатності. Період загострення геополітичної ситуації в Україні з 2014 року по теперішній час, зокрема, окупація та анексія Криму і початок конфлікту на Донбасі у 2014 році, повномасштабне російське збройне вторгнення в Україну у 2022 році, яке триває по теперішній час вимагають від сил оборони держави не лише забезпечення військової готовності, але й належної підготовки майбутніх військових кадрів. У цьому контексті розвиток військової освіти стає важливим стратегічним завданням, що спрямоване на підготовку

висококваліфікованих військових фахівців, здатних ефективно виконувати завдання забезпечення безпеки та обороноздатності країни в умовах сучасних загроз та викликів.

Правова основа для проведення реформ у галузі військової освіти в Україні включає в себе широкий спектр нормативно-правових актів, які визначають стратегічні напрями та пріоритети в цій сфері. По-перше, Конституція України визначає основні принципи функціонування системи освіти в країні, зокрема, військової освіти, та гарантує право на доступ до якісної вищої освіти для кожного громадянина. По-друге, Закон України "Про вищу освіту" встановлює загальні норми та принципи організації вищої освіти в Україні, включаючи військову освіту, і визначає правові умови здійснення навчально-педагогічної діяльності у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. По-третє, національні стратегії та доктрини розвитку освіти, патріотичного виховання та безпеки визначають стратегічні цілі та завдання у сфері військової освіти та встановлюють рекомендації щодо їх досягнення. По-четверте, законодавчі акти з питань оборони й національної безпеки, такі як Стратегія національної безпеки України та Стратегія воєнної безпеки України, визначають основні завдання та пріоритети у забезпеченні безпеки країни та військового захисту.

Розвиток системи військової освіти у сучасних умовах України є ключовим елементом у побудові та реформуванні Збройних Сил України та інших складових сил оборони (інших військових формувань). Вона виступає не лише як інструмент для підготовки кваліфікованих військових кадрів, але й як об'єкт самого реформування військової сфери. Це обумовлено тим, що від професійної підготовки офіцерів та військовослужбовців залежить не лише ефективність виконання ними своїх обов'язків, але й загальна боєготовність та боєздатність Збройних Сил України та інших військових формувань. Основною метою системи військової освіти є забезпечення підготовки військових фахівців з високим рівнем професіоналізму, компетентності та інтелектуального розвитку. Від них вимагається відданість Батьківщині та здатність ефективно виконувати військовий обов'язок у найвищому ступені. Така підготовка вимагає наявності від військовослужбовців не лише технічних навичок та знань, але й високої морально-етичної культури, відповідальності та готовності приймати нестандартні рішення в умовах військової служби. У зв'язку з цим, важливою складовою розвитку системи військової освіти є створення умов для самостійного засвоєння нових знань та розвитку творчої індивідуальності кожного військовослужбовця. Це може бути досягнуто шляхом постійного вдосконалення навчальних програм, впровадження в освітній процес вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти сучасних методик навчання та застосування інноваційних технологій. Розвиток системи військової освіти в Україні в контексті світової практики вимагає уваги до різноманітних аспектів,

включаючи концепції, принципи та дії, що визначають функціонування військової школи. Серед основних вимог до подальшого розвитку військової освіти науковці виділяють підготовку висококваліфікованих військових фахівців, здатних керувати військами (силами) під час виконання різних бойових операцій та навчань у мирний час. Окрім того, ключовими аспектами розвитку військової освіти є створення, експлуатація та застосування найскладніших систем озброєння та військової техніки, проведення фундаментальних та прикладних досліджень, а також організація та супроводження дослідно-конструкторських робіт зі створення нових поколінь озброєння та військової техніки. Незважаючи на ці вимоги, подальший розвиток військової освіти в Україні стикається з низкою важливих факторів, які стримують його прогрес. Серед них можна виокремити недостатньо ефективне управління системою військової освіти, недоліки у відповідності змісту навчання до потреб військ, недосконалість оптимізації мережі вищих військових навчальних закладів та недостатній фінансовий ресурс.

Удосконалення системи військової освіти в Україні є важливим завданням, яке потребує комплексного підходу та врахування сучасних тенденцій розвитку військової сфери. У зв'язку з цим можна виокремити низку ключових напрямків, які можуть допомогти вдосконалити цю систему. По-перше, важливо здійснювати подальшу інтеграцію військової освіти та науки, що дозволить забезпечити військових фахівців доступом до останніх наукових досягнень у військовій сфері та сприятиме розвитку інноваційних технологій в цій галузі. По-друге, варто формувати нові моделі підготовки військових фахівців, які б дозволили їм ефективно керувати військами під час бойових операцій та навчань у мирний час, що може включати в себе впровадження інноваційних методик навчання та підвищення рівня практичної підготовки. По-третє, необхідно привести структуру та чисельність вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти у відповідність до потреб Збройних Сил України та інших військових формувань, що допоможе оптимізувати систему військової освіти та забезпечити ефективність її функціонування. По-четверте, важливо створити та стабілізувати нові військові педагогічні кадри, які б володіли не лише військовою експертизою, але й мали високий рівень педагогічної майстерності. По-п'яте, необхідно удосконалити матеріально-технічну базу вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, щоб забезпечити їм необхідні ресурси для проведення якісної освіти та підготовки військових фахівців.

Таким чином, зазначені напрямки можуть сприяти покращенню системи військової освіти в Україні та підготовці кваліфікованих військових кадрів, здатних ефективно виконувати свої обов'язки та забезпечувати безпеку країни.

Отже, розвиток системи військової освіти в Україні є невід'ємною частиною процесу модернізації Збройних Сил України та інших військових формувань. Військова освіта має забезпечити підготовку військових кадрів, здатних ефективно виконувати свої обов'язки та забезпечувати безпеку України в умовах сучасних загроз та викликів. Для подальшого успішного розвитку системи військової освіти в Україні необхідно приділити увагу врахуванню міжнародного досвіду та використанню кращих практик, усуненню внутрішніх проблем і недоліків, що перешкоджають її ефективному функціонуванню.

Бойко А.,

слухач Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Чалий М.Г.,

викладач кафедри військового права Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ:

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Один із головних пріоритетів національної військової реформи в Україні - розвиток військової освіти. Ключовим стратегічним завданням реформування Збройних Сил України є всебічний розвиток системи військової освіти, що включає підготовку військових фахівців, здатних відповідати сучасним викликам, зокрема у контексті євроатлантичної інтеграції та відповідності стандартам і процедурам.

Військова освіта в Україні є частиною загальної системи освіти країни, але водночас має свою власну унікальну та нелінійну структуру. Ця система дотримується загальних стандартів освіти, але має свої власні парадигми та особливості, а також власні структурні елементи. Аналіз наукових матеріалів дозволяє визначити основні принципи військової освіти, зокрема доступність, безперервність, наступність та післядипломну освіту з урахуванням особливостей служби військовослужбовців.

Військова освіта – це спеціальна та професійно важлива підготовка військових фахівців, які здатні керувати військовими колективами (підрозділами, частинами, з'єднаннями) та виконувати складні завдання, пов'язані з ризиком для життя командира та підлеглих як у мирний час, так і в бойових умовах, що вимагають застосування зброї та військової техніки.

Однак сучасний стан військової освіти, зокрема вищої військової освіти, темпи та глибина трансформації системи військової освіти ускладнюють реалізацію соціальної, національної та інтегрованої моделі розвитку особистісних компетентностей, яка є перспективною для Збройних Сил України та інших складових сил безпеки і оборони. Подальший розвиток системи військової освіти стримується низкою важливих факторів, серед яких:

- ВВНЗ недостатньо фінансують, що призводить до застарілої матеріально-технічної бази навчальних закладів, низького рівня забезпечення навчальним процесу та низької заробітної плати викладачів.

- Внаслідок бойових дій та військової реформи виникла гостра потреба у кваліфікованих фахівцях, але через низькі зарплати та складні умови роботи залучити їх до викладацької діяльності складно.

- Навчальні програми багатьох ВВНЗ закладів не відповідають сучасним викликам та потребам Збройних Сил України. Їх оновлення потребує значних зусиль та ресурсів.

- ВВНЗ потребують тісної співпраці з закладами освіти та науки країн НАТО для обміну досвідом та впровадження сучасних практик підготовки кадрів.

- Для вирішення зазначених проблем вважаю за необхідно вжити наступні заходи:

- Збільшення фінансування Сектору безпеки і оборони (далі СБО): Це сприятиме покращенню матеріально-технічної бази навчальних закладів, підвищенню оплати праці інструкторів та викладачів, а також придбанню сучасних навчальних тренажерів та симуляторів.

- Навчальні програми повинні базуватися на сучасних концепціях та доктринах, а також враховувати досвід ведення сучасних воєн та новітні технології.

- Симуляційні технології повинні стати невід'ємною частиною процесу підготовки кадрів для СБО. Це дозволить створювати максимально реалістичні умови для навчання та підвищити його ефективність.

Вирішення проблем підготовки кадрів для СБО України є одним з ключових завдань з реформування сектору безпеки та оборони. Вдосконалення системи підготовки дозволить підвищити боєздатність Збройних Сил України, правоохоронних органів та інших силових структур, а також забезпечити надійний захист національних інтересів України.

*Білоус Д.Є.,
слухач кафедри офіцерів запасу Військово-
юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Казіміров О.О.,
кандидат військових наук, доцент. доцент кафедри
підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ З ВИКОРИСТАННЯМ ШІ

Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) у різноманітні сфери життєдіяльності відбувається з неймовірною швидкістю, включаючи його застосування у військовій сфері різноманітних країн світу. З початком військового конфлікту 24 лютого 2022 року в Україні, виникає потреба у застосуванні новітніх технологій для протистояння агресору. Використання ШІ може значно підсилити обороноздатність та посилити ефективність підготовки військовослужбовців. Відтак, передові держави світу активно переглядають свої військові стратегії, враховуючи потенціал ШІ для модернізації військового сектору.

Штучний інтелект здатний допомогти в навчанні солдатів. Наприклад, американська технологічна компанія Northrop Grumman у співпраці з DARPA розробляє прототип штучного інтелекту (ШІ) під назвою Operator and Context Adaptive Reasoning Intuitive Assistant (OCARINA). Цей ШІ-асистент буде інтегрований у вертольоти UH-60 Black Hawk як частина програми Perceptually-enabled Task Guidance (PTG). Прототип буде вбудований у шолом з доповненою реальністю (AR), щоб допомогти пілотам виконувати як очікувані, так і несподівано складні завдання. Основною метою цього прототипу є розширення набору навичок пілота. OCARINA сприятиме виявленню та зменшенню помилок, покращить час виконання завдань і, що найважливіше, допоможе запобігти катастрофічним подіям. Програма PTG спрямована на підвищення універсальності користувачів шляхом розширення їх навичок і покращення професіоналізму.

Від сучасних військовослужбовців вимагається виконання все більшої кількості завдань, які є складнішими, ніж будь-коли раніше. Армія України – єдина з цивілізованих країн світу має досвід ведення повномасштабної війни. Наразі в країнах-членах НАТО не має такого досвіду. Вирішенням цієї проблеми є ШІ. Наприклад, армія США також використовує

програмне забезпечення для моделювання бойових тренувань. Synthetic Training Environment (STE) – величезна платформа віртуальної реальності, яка дозволяє піхотним солдатам тренуватися на реалістичних полях бою, заповнених мільйонами агентів штучного інтелекту. За допомогою цієї VR платформи є можливість симулювати будь-яку місцевість на планеті, де можливі бойові зіткнення, готуючи солдатів до ландшафту, перш ніж вони насправді вирушать туди.

Таким чином, технологія ШІ дозволить солдатам виконувати завдання у віртуальному середовищі та розвивати навички, які вони зможуть застосувати в реальному світі. Це є частиною сучасного підходу до військової підготовки, який включає використання передових технологій для підвищення ефективності та безпеки тренувань. Технології США стають дедалі актуальними для України. За допомогою ШІ є можливість ефективно підготувати кадри для Сектору безпеки і оборони України.

Возна Д. В.,

*курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Гальцова О.В.,

*кандидат юридичних наук, викладачка кафедри права
Національної безпеки та правової роботи Військово-
юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого (Харків, Україна)*

ДО ПИТАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗАГРОЗ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Метою даної роботи є ґрунтовне з'ясування та дослідження чинників, які обумовлюють виникнення корупційних загроз, що можуть мати місце у системі вищої військової освіти України. Є відомим факт, що будь-яка країна з власними збройними силами має свою систему військової освіти та військової науки, адже це є необхідним для функціонування військової структури та держави в цілому. Саме від якості та ефективності цієї системи в значній мірі залежить національна безпека країни, тому вища військова освіта відіграє істотну роль у забезпеченні обороноздатності держави.

Доведено фахівцями, що якість вищої військової освіти напряму впливає на боєздатність Збройних Сил та інших військових формувань та на загальний рівень безпеки країни. Однак, на жаль, в цій сфері, як і в багатьох інших суспільних верствах, існують

деякі корупційні ризики, які можуть мати негативні наслідки. Тому боротьба з корупцією у системі вищої військової освіти є одним з пріоритетних завдань держави.

Чинники, що зумовлюють корупційні ризики у системі вищої військової освіти України, на нашу думку, полягають у недосконалій системі вступу до військових навчальних закладів, що нерідко ґрунтується на непрозорих критеріях та негласних квотах, таких як «династії» військовослужбовців, «син полковника ніколи не стане генералом, бо в генерала є свій син» та ін. Отже, відсутність публічного доступу до інформації про діяльність військових навчальних закладів, зокрема про фінансові потоки та використання бюджетних коштів викликають у подальшому скандали з корупцією, що мав місце у Національній академії сухопутних військ.

Також створює передумови для пошуку нелегальних джерел доходу для військового керівництва й неефективна система контролю за діяльністю військових навчальних закладів з боку органів влади та громадськості, що може призвести до зловживання їх службовим становищем та вчиненням ними корупційних діянь. До того ж, низький рівень оплати праці викладачів та науково-педагогічних працівників військових вищів суттєво знижує престижність професії висококваліфікованих військових педагогів, призводить до відтоку кадрів для пошуку більш високооплачуваної роботи, що також негативно впливає на якість викладання та підготовки курсантів.

Важливо зазначити, що боротьба з корупцією у системі вищої військової освіти має не лише локальне, але й загальнодержавне значення. Адже від якості підготовки офіцерського складу залежить обороноздатність країни, а значить, і безпека громадян цілої країни. Без сумніву, випускники корумпованих вищих військових навчальних закладів недостатньо підготовлені та недостатньо кваліфіковані для служби у військах. Це негативно впливає на здатність суспільства до ефективної оборони як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу, а також на його загальний розвиток.

Тільки спільними зусиллями держави, суспільства та самих військових можна подолати корупцію у системі вищої військової освіти та створити дійсно прозору, підзвітну та ефективну систему підготовки офіцерського складу. Тому подолання корупційних ризиків у цій сфері є одним з ключових завдань на шляху до побудови сильної та незалежної України.

*Кокорєва Д.В.,
слухачка Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Чалий М.Г.,
викладач кафедри військового права Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Сектор безпеки і оборони (СБО) України є ключовим елементом державної системи, що забезпечує захист суверенітету, територіальної цілісності та незалежності країни. Ефективність функціонування СБО значною мірою залежить від рівня кваліфікації його кадрів. Згідно з Стратегією розвитку

Сектору безпеки і оборони України до 2025 року підготовка кадрів для СБОД має ґрунтуватися на принципах відповідності євроатлантичним стандартам, неперервності та індивідуалізації, практичної орієнтованості, використанні сучасних методів та технологій та міжнародного співробітництва. Навчальні програми та методи підготовки мають відповідати стандартам НАТО та ЄС. Система підготовки кадрів має забезпечувати безперервний професійний розвиток протягом всієї кар'єри військовослужбовців та працівників СБОД. У процесі підготовки кадрів слід використовувати найсучасніші методи та технології навчання, в тому числі онлайн-курси, дистанційне навчання, віртуальну реальність тощо. Не менш важливим є можливість системи підготовки кадрів забезпечувати рівні можливості для чоловіків та жінок у СБОД.

Підготовка кадрів для СБО України здійснюється відповідно до нормативно-правової бази, яка включає в себе закони, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази та інші нормативно-правові акти міністерств та відомств, що відповідають за цю сферу діяльності. Однак, наразі ця нормативно-правова база має низку недоліків, які негативно впливають на якість підготовки та боєздатність Збройних Сил України та інших силових структур. Недостатнє узгодження нормативно-правових актів, відсутність чіткої системи підготовки кадрів, недостатнє фінансування підготовки кадрів призводить до зниження якості підготовки фахівців СБО, неповної готовності їх до виконання своїх завдань в умовах сучасних війн та конфліктів та, в цілому можливе неповне забезпечення Збройних Сил України та інших силових структур. Тож,

вдосконалення нормативно-правової бази підготовки кадрів для СБО України є одним з ключових завдань, яке необхідно вирішити для забезпечення ефективного функціонування сектору безпеки і оборони країни. Для реалізації поставленої цілі, доречним буде залучити до процесу представників наукових установ, громадських організацій та міжнародних партнерів, а також забезпечити прозорість та відкритість процесу реформування системи підготовки кадрів усіх складових формувань сектору безпеки і оборони України.

Важливо зазначити, що вдосконалення нормативно-правової бази підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України є тривалим процесом, який потребує значних зусиль та ресурсів. Однак, це є інвестицією в майбутнє України, яка дозволить країні мати сильний та ефективний сектор безпеки і оборони, здатний захистити суверенітет, територіальну цілісність та незалежність держави, та таким чином можливим стане створити ефективну систему підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України, яка відповідатиме сучасним потребам та викликам.

Піпа О.С.,

*слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Григороенко Є.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ КАДРІВ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

На сьогодні ефективна система військової освіти є важливою складовою національної безпеки і готовності країни до захисту. Вона не лише забезпечує підготовку кваліфікованих військових, але й сприяє розвитку лідерських якостей, стратегічного мислення та вміння адаптуватися до змін у воєнному середовищі.

Формування концептуального та доктринального бачення системи управління талантами є критично важливим для успішного розвитку кадрової політики в Збройних Силах. По-перше, визначення сутності та цілей системи управління талантами, яке охоплює розуміння, які таланти та які компетенції є ключовими для Збройних Сил, а також

які цілі та завдання повинна виконувати система для забезпечення найкращого використання цих талантів. По-друге, встановлення зв'язків з іншими системами і підсистемами, тобто система управління талантами повинна інтегруватися з іншими системами кадрового управління, військовим навчанням, розвитком кар'єри та іншими аспектами кадрової політики. По-третє, формування стратегії та пріоритетів, що включає в себе розробку стратегічних цілей та пріоритетів для системи управління талантами, які відповідають потребам та вимогам Збройних Сил.

Розробка концептуального та доктринального бачення системи управління талантами в Збройних Силах є важливим кроком для забезпечення ефективного використання талантів та компетенцій військового персоналу.

Хочу зазначити, що стратегія управління талантами була відображенням основних принципів і пріоритетів політики військової освіти. Це забезпечить консистентність і узгодженість у підготовці, розвитку та управлінні військовими кадрами.

Таким чином, нові виклики вимагають від нас більш раціонального й глибинного підходу до формування у військовій освіті системи професійної військової освіти. Розвиток всієї системи професійної освіти враховує інтереси теперішніх і майбутніх поколінь, але у військовій освіті маються деякі відмінності, особливо що стосується, появи нових видів зброї та форм і методів ведення війни. Своєчасні зміни у підходах в системі професійної військової освіти враховуючи нові види збройної боротьби не означає повної відсутності криз чи глибоких проблем у сферах національної безпеки і оборони України.

*Gaidamaka V.V.,
fourth year cadet Military Law Institute Yaroslav
Mudryi National Law University
Scientific director: Ignatieva A.I.,
Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer at
the Department of Military Disciplines Yaroslav
Mudryi National Law University (Ukraine,
Kharkiv)*

MODERNIZING PERSONNEL TRAINING FOR UKRAINE'S SECURITY AND DEFENCE SECTOR

Enhancing the quality of employee training is crucial for Ukraine's security and defence industry. This primarily entails introducing modern personnel management and internal control

procedures, guaranteeing equal rights and opportunities for men and women, improving the processes for recruiting people into the security and defence sector and advancing within it, and increasing the intensity and quality of training for the security and defence industry.

Currently, in the conditions of Russia's long-standing attempts to destabilize the political and economic situation in our country, the fact of military aggression on the territory of Ukraine on February 24, 2022, the increasing cyber threats against critical information infrastructure objects and automated military command systems, the system of personnel training for the security and defense sector has several specific shortcomings.

For example, not all higher education institutions that train personnel for the security and defense sector provide an open nature of organizing the educational process due to the presence of employees for whom training involves teaching special subjects containing information classified as «secret» and «top secret», and it is also impossible to fully grant autonomy to higher education institutions that train personnel for the security and defense sector due to the specificity and organizational structure of certain bodies within the security and defense sector. In this context, it is also necessary to consider the issue of strengthening the moral-psychological and national-patriotic training of personnel for the security and defense sector. This should be achieved by implementing an effective system of military-patriotic, spiritual, and moral-ethical education of personnel, so there is a need to update the approach to conducting the candidate selection procedure.

The joint interaction of the components of the security and defense sector should ensure the training of efficient and coordinated personnel capable of implementing preventive actions, using modern tactical and operational measures to ensure the national security of our state.

All things considered, the problem of inadequate training for those entering the security and defence industries is still very much alive today. The need to modernise methods for structuring the educational program in order to prepare workers for the security and defence industries is highlighted by the rise of hybrid threats. The defence forces can be better prepared for strategic activities (such as resistance movement, territorial defence of Ukraine, strategic deployment, defence force operations, and involvement in international peacekeeping and security missions) by increasing the intensity of their joint training.

*Орехов В.О.,
курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Пугач В.В.,
викладач кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІННОЇ БЕЗПЕКИ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Реалізація Закону України про протимінну діяльність, досвід відбиття повномасштабної агресії РФ, проведення операції Об'єднаних сил (Антитерористичної операції), тактичних і тактико-спеціальних навчань усіх рівнів підкреслює необхідність формування мінної безпеки у військовослужбовців ЗС України та інших військових формувань.

Одним з шляхів вирішення питань мінної безпеки є формування культури мінної безпеки у військовослужбовців Сил оборони України.

Поняття “культура безпеки” вперше з'явилося в процесі аналізу причин і наслідків Чорнобильської аварії, здійсненого Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ). Було визнано, що саме відсутність культури безпеки стала однією з причин трагедії. Після МАГАТЕ концепцію культури безпеки підтримали Міжнародна організація праці, Міжнародна організація цивільної авіації, Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Всесвітня організація трубопровідного транспорту, Міжнародна асоціація з радіаційного захисту та інші авторитетні міжнародні інституції. Так, поступово цей термін почали розповсюджувати на всі сфери людської діяльності та застосовувати як до окремої людини, так і до суспільства в цілому. В науковій літературі культура безпеки визначається як рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки в повсякденному житті і в умовах небезпечних та надзвичайних ситуацій, рівнем захищеності від загроз і небезпек в усіх сферах життєдіяльності.

Культура мінної безпеки – це складова культури безпеки, яка визначається як рівень розвитку особистості та суспільства значущістю забезпечення безпеки життєдіяльності та

безпечної поведінки в умовах забруднення території мінно-вибуховими засобами та боєприпасами, які не вибухнули.

Культуру мінної безпеки необхідно розглядати на трьох рівнях: індивідуальному, колективному та суспільному, які глибоко взаємопов'язані між собою.

На індивідуальному рівні – це світогляд, норми поведінки та особиста підготовленість військовослужбовця виконувати завдання в умовах мінної небезпеки. Ця складова культури мінної безпеки повинна формуватися у ході індивідуальної підготовки військовослужбовця та шляхом самовдосконалення. Військовослужбовці шляхом самоосвіти повинні вивчати питання особливостей конструкції та застосування мінно-вибухових засобів та саморобних вибухових пристроїв та порядок дій при їх виявленні та ознайомлюватися з питаннями надання невідкладної медичної допомоги при мінно-вибухових травмах.

На колективному рівні – це професійна етика військового колективу та підготовленість підрозділу спільно діяти в умовах потрапляння на заміновану ділянку місцевості. Дана складова культури мінної безпеки формується в ході проведення занять у складі підрозділу з бойової підготовки, в системі колективної підготовки підрозділів та частин. Загальним підсумком формування культури мінної безпеки на колективному рівні повинні бути тактичні навчання, де досконало і комплексно на фоні єдиної тактичної обстановки будуть відпрацьовуватися питання мінної безпеки при діях у різних ситуаціях.

На суспільному рівні – це суспільні традиції безпечної поведінки військовослужбовців, їх підготовленість діяти в умовах забруднення території мінно-вибуховими засобами. Ця складова формується шляхом розробки нормативно-правових актів з питань мінної безпеки та порядку розмінування, освітницькою діяльністю в військових навчальних закладах ЗС України та інформаційно-просвітними заходами органів військового управління. Таким чином, формування культури мінної безпеки військовослужбовців ЗС України та інших структур силового блоку на індивідуальному, колективному та суспільному рівнях дасть можливість зменшити втрати особового складу в умовах бойових дій на замінованих ділянках місцевості або на території забрудненій невибухнувшими боєприпасами.

*Мельник І.В.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Гашенко С.В.,
старший викладач кафедри загальновійськових
дисциплін Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

СПЕЦИФІКА ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Вогнева підготовка – це окрема самостійна дисципліна, яка одночасно включає в себе систематичне поєднання професійної, службової і фізичної підготовки військовослужбовців. Вогнева підготовка нерозривно пов'язана із іншими спеціальними дисциплінами, які містяться у системі підготовки українських військових. До основного напрямку розвитку дисципліни «Вогнева підготовка» слід віднести пошук ефективних, раціональних методів, засобів і способів удосконалення вмінь і навичок, які спрямовані на приведення до сучасних вимог професійних якостей тих осіб, які навчаються у вищих військових навчальних закладах і військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти.

Слід зазначити, що сформувані професійні знання, уміння та навички військових неможливо без використання сучасних методів, форм і технологій навчання. Опанування даної дисципліни передбачає формування у військових спеціальних теоретичних знань, практичних умінь і навичок (вміння усунути затримку під час стрільби, уміле і безпечне поводження з вогнепальною зброєю (автоматичною вогнепальною зброєю); вправне діставання пістолета із кобури та тогочасне приведення його до бойової готовності; наявність досвіду виконання прийомів швидкісної стрільби з різних положень і в різних умовах).

Початок виробітки практичних навичок та умінь слід починати з найпростіших вправ курсу стрільб, що не передбачають обмеження в часі. Починати потрібно з вправ, які виконуються з однієї руки, адже правильне утримання пістолета в руці – це базове вміння, яке є перехідним етапом до стрільби з двох рук, для виконання вправ із інших різноманітних положень, а також автоматичної вогнепальної зброї. Нерідка практика, коли під час стрільби з двох рук стрілок позбувається помилок, які виникали у нього при стрільбі з однієї руки. Пояснюється це тим, що, виконуючи вправу з двох рук, він розподіляє зусилля на ту групу

м'язів, яка мала неконтрольовані скорочення під час стрільби з однією руки, внаслідок чого і виникали такі помилки.

Подальше вдосконалення практичних умінь та навичок при поводженні зі зброєю пов'язане із освоєнням елементів техніки стрільби в обмежений час, з різноманітних положень (у русі, з використанням укриття), а також в умовах недостатньої видимості. З метою ефективного аналізу виконуваних вправ застосовуються звуковий таймер (секундомір), навчальна зброя, макет укриття, пристрій, який імітує освітлення цілі в нічний час, макет транспортного засобу, який імітує рух тощо.

Отже, з огляду на проведені вище дослідження, слід зазначити, що зміни вимог й умов професійної підготовки українських військових пов'язані з необхідністю введення в процес навчання методики практичної стрільби, наочних і технічних засобів. Безумовно, дисципліна «Вогневої підготовки» із використанням старих, добре зарекомендованих методів навчання, у поєднанні з інноваційними, які передбачають виконання сучасних вправ з елементами практичної стрільби, сприяють наближенню навчального процесу з цієї дисципліни до викликів, які постають перед військовослужбовцями в умовах воєнного стану та активних бойових дій на території України.

Лукашов Р.С.

слухач Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Бридня Є. О.

начальник кафедри військового права Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, Харків)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Сектор безпеки і оборони України стикається з серйозними викликами у підготовці кадрів, необхідних для забезпечення національної безпеки. Це особливо актуально в умовах гібридної війни та постійної загрози з боку агресивних дій з боку Росії. Підготовка кадрів для Сектору безпеки і оборони вимагає комплексного підходу та системної роботи з урахуванням сучасних викликів та загроз.

Проведено глибокий аналіз поточних проблем у системі підготовки кадрів для Сектору безпеки і оборони. Виявлено, що основними чинниками, що ускладнюють підготовку,

є недостатній рівень професійної підготовки, нестача кваліфікованих інструкторів, відсутність координації між військовими та цивільними установами, а також відсутність сучасних методів та технологій навчання. Недостатній рівень фінансування та обмежені можливості доступу до сучасного військового обладнання також ускладнюють процес підготовки.

Шляхи вирішення: Запропоновано ряд шляхів вирішення зазначених проблем. Серед них - вдосконалення системи підготовки через впровадження сучасних методів та технологій, підвищення кваліфікації інструкторського складу за допомогою проведення спеціалізованих курсів та тренінгів, а також посилення співпраці між установами шляхом створення спеціальних міжгалузевих комісій. Крім того, необхідно забезпечити стабільне фінансування для забезпечення доступу до необхідного обладнання та ресурсів для підготовки кадрів.

Висновок: Враховуючи зростаючу загрозу з боку Росії та необхідність забезпечення національної безпеки, необхідно негайно вжити заходів для покращення системи підготовки кадрів для Сектору безпеки і оборони України. Це ключовий аспект забезпечення ефективного відстоювання суверенітету країни та збереження миру і стабільності в регіоні.

СЕКЦІЯ 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ НАТО У ВІЙСЬКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО

*Сазоненко Є. Д.,
курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Бабарицький О. В.,
кандидат економічних наук, заступник начальника
інституту з навчальної та наукової роботи –
начальник навчального відділення Військово-
юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м.
Харків)*

IMPLEMENTATION OF PRINCIPLES FOR TEACHING ENGLISH TO MILITARY SERVICEMEMBERS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE

On June 12, 2020, Ukraine obtained the status of a member of NATO's Enhanced Opportunities Program (EOP). As a NATO partner, our state provides its forces for participation in Alliance operations, including in Kosovo, as well as to the NATO Response Force and for participation in NATO exercises. Due to Ukraine's accession to the EOP, there is a need to ensure proper interoperability of units of the Armed Forces of Ukraine with units of NATO member states and the need to increase the effectiveness of the functioning of a sustainable language training system in the Armed Forces of Ukraine aimed at ensuring the proper level of foreign language proficiency among personnel.

One of the innovations of the Roadmap for improving language training in the Armed Forces of Ukraine for 2021-2025, approved by the decision of the Minister of Defense of Ukraine on March 01, 2021, is the requirement to organize the study of a foreign language (maintaining the level of proficiency in a foreign language) as part of individual training of military personnel, providing for at least 4 hours per week

On September 10, 2023, the first 12 servicemembers and 1 employee of the Armed Forces of Ukraine completed their training at the Department of Foreign Languages of the NSCFL NDU on the language instructor training course, mastered the basics of teaching English to

servicemembers, and from January 2024 onwards will start organizing English language courses based on the training program in their units.

The training of servicemembers should be organized taking into account their current level of proficiency in English, so training groups should be composed of servicemembers with approximately the same level of proficiency in English. The number of students in a language training group should not exceed 15 people, otherwise classes lose their effectiveness. Considering the impossibility of conducting group training up to the level of SLP 2 (functional, i.e., the level of professional communication) in military units, group classes are considered expedient to be conducted with training groups up to the target levels of SLP 1 and SLP 1+. Servicemembers who require training at higher levels will be sent to language courses at higher military educational institutions of the Armed Forces of Ukraine.

*Вітомська Л. О.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Бабарицький О. В.,
кандидат економічних наук, заступник начальника
інституту з навчальної та наукової роботи –
начальник навчального відділення Військово-
юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м.
Харків)*

SOME FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF NATO STANDARDS IN THE SYSTEM OF THE MINISTRY OF DEFENSE OF UKRAINE

The implementation of NATO standards in the Armed Forces of Ukraine is a critical endeavor, signaling a strategic alignment with Euro-Atlantic security frameworks and bolstering the country's defense capabilities. This process involves comprehensive measures aimed at ensuring legal compatibility, organizational restructuring, personnel training, technical modernization, and international cooperation.

Legislative alignment entails adapting Ukraine's military legislation to harmonize with NATO standards, facilitating legal interoperability with allied forces. Institutional reform within

the Armed Forces includes restructuring command structures, operational procedures, and logistical systems to meet NATO requirements.

Training and capacity building initiatives focus on enhancing personnel proficiency in NATO procedures, tactics, and equipment usage to improve operational effectiveness. Technical modernization efforts aim to upgrade military equipment, communication systems, and logistical infrastructure to meet NATO compatibility standards.

Moreover, Ukraine actively engages in partnership and cooperation programs with NATO member states and partner countries, participating in joint exercises and military exchanges to promote interoperability and share best practices.

Taking into account the specific nature of the professional activities of the members of the special service, the tasks assigned to them and the functions performed for that purpose, namely, countering intelligence and subversive activities, combating terrorism, counter-intelligence and defending national statehood, Ensuring the security of the State in cyberspace, etc., the training system for the Security Service may be differentiated according to its functional direction and institutionalized in the military education system or outside it. At the same time, an important basis for the development of the educational component in the Security Service of Ukraine will remain the recruitment of teaching staff from among persons with practical experience.

Despite challenges such as resource constraints and a complex security environment, the benefits of aligning with NATO standards are substantial, contributing to Ukraine's defense capability, interoperability with allied forces, and integration into Euro-Atlantic security frameworks. Continued commitment to NATO standard implementation will further strengthen Ukraine's military readiness and resilience in the face of evolving security challenges.

In conclusion, the implementation of NATO standards in the Armed Forces of Ukraine is a comprehensive process that requires legislative alignment, institutional reform, training, technical modernization, and international cooperation. Despite challenges, the benefits of aligning with NATO standards are significant, contributing to Ukraine's defense capability, interoperability with allied forces, and integration into Euro-Atlantic security frameworks. Continued commitment to NATO standard implementation will further enhance Ukraine's military readiness and resilience in the face of evolving security challenges.

*Баранчук А.О.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Григороенко Є.І.,
кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого(Україна, м. Харків)*

IMPLEMENTATION OF NATO STANDARDS: AN IMPORTANT FACTOR IN REFORMING THE ARMED FORCES AND THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR

Implementation of NATO standards in the security and defense sector is one of the priority tasks for our country on its way to the Alliance. This topic has been relevant for many years. The task of introducing NATO standards into the activities of the Ministry of Defense, the Armed Forces of Ukraine and other components of the defense forces is defined by legislation, in particular the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" and strategic defense documents of Ukraine - the National Security Strategy of Ukraine, the Strategic Defense Bulletin, the Military Doctrine of Ukraine, etc.

The main function of NATO standards is interoperability of armed forces. This goal is enshrined in the Charter on a Distinctive Partnership between Ukraine and NATO, signed in 1997. NATO standards regulate various areas of activity of the security and defense sector components - from common terminology to unification of technical processes, interoperability of weapons and military equipment, procedures for command and control of troops and daily activities of the armed forces of the Alliance members and partner countries.

NATO standards, which number about 1,200, are only a small part of NATO documents aimed exclusively at ensuring the achievement of interoperability and technical compatibility of defense forces. As of today, 192 documents have been processed, of which 128 NATO standards have already been implemented, and 145 national and military regulations and normative documents have been developed on the basis of their provisions.

Ukraine faces some unique challenges in implementing NATO standards. Here are some key issues:

Wartime Conditions: Implementing complex reforms during an active conflict is incredibly difficult. Resources are stretched thin, and focusing on immediate needs like frontline operations can take precedence over long-term reforms.

Non-Standard War: Some NATO standards might not be directly applicable to the current war in Ukraine. The focus of NATO standards is often on collective defense in peacetime, while Ukraine faces an unconventional war on its own soil.

Resource Constraints: The ongoing war has significantly strained Ukraine's budget. Allocating resources for expensive equipment upgrades, infrastructure changes, and soldier retraining can be a tough sell when basic needs must be met.

Public Perception: There can be confusion about what constitutes a NATO standard vs. broader NATO practices. This can lead to unrealistic expectations or misunderstandings about the reform process.

While Ukraine faces challenges in implementing NATO standards during wartime, there are strategies to navigate these hurdles:

1. Increased military and financial aid from NATO countries can help ease the financial burden of reforms.
2. Ukraine can prioritize implementing standards with the most significant impact on the current conflict.
3. Knowledge Sharing and Training: NATO expertise can be crucial. Sharing best practices and providing training programs on implementing standards can accelerate the process for Ukrainian Arm forces.

So, the implementation of NATO standards is not an exclusive obligation of the Armed Forces of Ukraine, but a specific targeted work of all components of the security and defense sector of the state. For Ukraine, achieving compatibility and implementing NATO standards is not only a step towards the implementation of its Euro-Atlantic integration course, but also an important factor in reforming and strengthening the Armed Forces and the security and defense sector as a whole.

*Боровик Б.А.,
слухач Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Передерій О.С.,
кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого (Україна, м. Харків)*

ГАРМОНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЗІ СТАНДАРТАМИ НАТО: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Співпраця з НАТО, яка є найбільш успішною та впливовою військово-політичною організацією, становить один з головних пріоритетів зовнішньої політики України. Взаємодія з альянсом має велике значення для забезпечення безпеки і миру у євроатлантичному регіоні, особливо у протистоянні існуючим загрозам з боку російської федерації.

Співпраця між Україною та НАТО ґрунтується на відповідних законодавчих актах України та ряді нормативно-правових документів, угод, хартій і декларацій, які були підписані обома сторонами.

Термін «Імплементация» широко використовується в різних резолюціях Генеральної Асамблеї ООН, міжнародних конвенціях та інших міжнародно-правових актах, а також в рішеннях міжнародних організацій, які стосуються виконання міжнародних договорів. У міжнародному праві "імплементация" означає діяльність держав з метою виконання своїх міжнародних зобов'язань.

Імплементация стандартів НАТО у військове законодавство України – це комплексний процес, який потребує внесення змін до чинних законів, підзаконних актів та інших нормативно-правових документів. Цей процес передбачає:

- Узгодження та стандартизацію військово-технічної термінології, що використовується у вітчизняному законодавстві, з аналогами в документах НАТО для забезпечення чіткості та однозначності трактування норм;
- Внесення необхідних змін до законів, кодексів та інших нормативно-правових актів України з метою імплементации принципів та норм НАТО у сфері оборони;
- Визначення чіткого переліку стандартів НАТО, які потребують імплементации у військове законодавство України, з урахуванням їхньої пріоритетності та відповідності національним інтересам;

- Удосконалення діяльності системи державних органів та інституцій, відповідальних за впровадження стандартів НАТО у військові нормативно-правові акти України, чітке розмежування повноважень та координація їх діяльності.

- На шляху імплементації та гармонізації національних нормативно-правових актів України до стандартів НАТО у військовому законодавстві України виникає низка актуальних питань, які потребують ретельного вивчення та вирішення таких питань:

- Складність та тривалість процесу гармонізації законодавства.
- Необхідність підготовки кваліфікованих кадрів з питань впровадження стандартів за їх цільовим призначенням;
- Узгодження національних інтересів з вимогами стандартів НАТО.

Отже, імплементація стандартів НАТО у військове законодавство України є важливим кроком на шляху досягнення сумісності з військовими системами управління та діяльності військовими блоками, що складають систему обороноздатності нашої держави. Вирішення актуальних питань, пов'язаних з цим процесом, потребує комплексного та системного підходу як у її підготовці так і її реалізації, залучення усіх необхідних ресурсів та зусиль органів державної влади, військових формувань та державних правоохоронних структур у військовій сфері, наукових установ та громадськості. За умови успішного впровадження стандартів НАТО Україна суттєво наблизить та гармонізує нормативно-правову діяльність до принципів і стандартів Альянсу, та отримає можливість підвищити рівень забезпечення обороноздатності держави, що надасть більшу можливість наблизитися до вступу Північноатлантичного альянсу.

*Вітомська Л.О.,
курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник: Пащенко Є.М.,
доктор філософії (PhD), старший викладач кафедри
Військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ НАТО

Імплементація стандартів НАТО у військове законодавство України є важливим етапом на шляху до зміцнення обороноздатності та військової безпеки країни. Зазначені стандарти

включають в себе різноманітні аспекти, такі як норми організації військ, стратегічне планування, стандарти професійної підготовки військових, військово-технічне співробітництво та багато іншого.

Стандарти НАТО - це міжнародна угода, яка встановлює загальні принципи та процедури спільних дій, уніфікує термінологію і умови для стандартизації технічних процесів, озброєння та військової техніки (ОВТ) та іншого матеріального обладнання в збройних силах держав-членів НАТО та країн-партнерів.

Впровадження стандартів НАТО включає ряд заходів, включаючи прийняття рішень щодо їх застосування у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших компонентів оборони. Це охоплює ухвалення норм і вимог стандарту НАТО, розробку відповідного законодавства або нормативних документів на його основі, внесення змін або доповнень до чинного законодавства, надання чинності відповідно до встановленого порядку та їхнє застосування у повсякденній діяльності відповідних військових структур. Цінність та ефективність євроатлантичних стандартів забезпечується головним чином їх впровадженням у внутрішнє законодавство України.

Для впровадження стандартів НАТО у Міністерстві оборони України створено єдиний орган військової стандартизації, який забезпечує загальне керівництво та координацію діяльності органів військового управління щодо впровадження, обліку та збереження стандартів НАТО.

Імплементация стандартів НАТО вимагає проведення комплексу заходів, включаючи прийняття рішення щодо застосування їх у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших компонентах оборони, розроблення відповідного законодавства чи нормативного документу на основі цих стандартів (внесення відповідних змін чи доповнень до чинного документу), надання їм чинності в установленому порядку та їх застосування в повсякденній діяльності відповідних військових структур.

Тобто, ефективність та значущість євроатлантичних стандартів забезпечується, насамперед, їх включенням у національне законодавство України. Удосконалення нормативно-правової бази Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших компонентів оборони ґрунтується на врахуванні досвіду та досягнень розвинених країн світу, зокрема держав-членів НАТО, у сферах оборони та військових питань, узагальненням їх базових принципів та стратегій розвитку оборонної спроможності.

Під керівництвом кандидата військових наук, доцента А. Павліковського фахівцями Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського було розроблено військовий стандарт ВСТ01.004.002 –2019 (2) “Воєнна безпека. Стратегічне планування. Терміни та визначення”, який був затверджений наказом начальника

Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації від 28.12.2019 № 28. Цей військовий стандарт призначений для використання у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових Сил Оборони з урахуванням вимог сучасного законодавства та інших нормативно-правових актів, а також принципів і стандартів, що застосовуються в арміях держав-членів НАТО.

Цей стандарт може бути застосований також на підприємствах, установах та організаціях усіх форм власності, що здійснюють розроблення, виробництво та постачання продукції для Збройних Сил України, а також виконують інші роботи та надають послуги на договірних засадах.

Отже, дослідження показують, що впровадження принципів та стандартів, які прийняті у арміях держав-членів НАТО, у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших компонентах оборони сприяє систематичному зростанню боєздатності військ (сил) та їхній здатності досягати взаємовідповідності з силами та засобами провідних країн світу. Це сприяє підвищенню ефективності використання державних ресурсів у сфері оборони та військового будівництва.

Для досягнення цієї мети доцільно зосередити подальші зусилля на розробці більш ефективних підходів до використання передового зарубіжного досвіду та принципів і стандартів армій держав-членів НАТО в управлінні Міністерством оборони України, Збройними Силами України та іншими складовими оборони, що сприятиме їхньому розвитку та функціонуванню на вищому рівні.

*Голоднюк А.О.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Пащенко Є.М.,
старший викладач кафедри Військового права
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого(Харків, Україна)*

ЗНАЧЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В УМОВАХ ПРОТИСТОЯННЯ РОСІЙСЬКІЙ ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ

Порушення російською федерацією зобов'язань за міжнародними договорами у вигляді порушення державного кордону та анексія українських територій стало для України

серйозним викликом для міжнародного правопорядку та суверенітету України. На відміну від противника, Україна застосовує норми міжнародного права в ході захисту свого суверенітету та територіальної цілісності.

Міжнародне право відіграє ключову роль у врегулюванні збройних конфліктів та захисті прав людини у збройних конфліктах. Україна є стороною багатьох міжнародних договорів, що стосуються цих питань, зокрема Женевських конвенцій про захист жертв війни, Римського статуту Міжнародного кримінального суду та Конвенції про боротьбу з тероризмом. Ці договори встановлюють норми гуманітарного права, які забороняють застосування жорстоких методів ведення війни, захищають цивільне населення та гарантують права військовополонених.

Україна прагне стати членом Європейського Союзу, і це прагнення має значний вплив на її правову систему. Угода про асоціацію між Україною та ЄС містить положення про співпрацю у сфері безпеки та оборони. Це передбачає гармонізацію українського законодавства із законодавством ЄС у цій сфері, а також участь України у спільних проектах ЄС з питань оборони та безпеки. Вступ України до ЄС дозволить Україні отримати доступ до сучасних технологій в оборонній сфері, а також посилити свою обороноздатність перед викликами з боку росії. Країни Європи загалом надають допомогу і шукають шляхи щодо завершення цієї ситуації, проте, слід констатувати, що всі використані засоби не були настільки ефективними, наскільки цього потребує дійсність для повернення окупованих територій до складу України. Застосування норм та принципів міжнародного права стає єдиною альтернативою силовому варіанту завершення акту агресії російської федерації щодо України - життя та здоров'я людини є найвищою цінністю, незважаючи на складність та суперечливість цієї ситуації. Міжнародне право має значний вплив на військове право України. Україна внесла низку змін до свого законодавства, щоб привести його у відповідність до міжнародних стандартів та норм ЄС. Ці зміни стосуються таких питань, як використання збройної сили, поводження з військовополоненими та захист прав людини.

Тому, підсумовуючи, слід зазначити, що міжнародне право має важливу роль у формуванні системи джерел військового права та його застосування надає можливість визначення цивілізованих шляхів підтримки України з боку держав партнерів у протистоянні російській агресії. Україна прагне застосувати міжнародно визнані правові механізми для притягнення винних до відповідальності за вчинені на території нашої держави воєнних злочинців.

*Гриб М.А.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Пащенко Є.М.,
старший викладач кафедри Військового права
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого(Харків, Україна)*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТІВ НАТО: ШЛЯХ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

В Україні тривають заходи оборонної реформи, які ускладнені воєнно-політичною, оперативною - стратегічною та економічною ситуацією, спричиненою збройною агресією росії. Важливою частиною даної реформи є впровадження стандартів НАТО у національне військове законодавство (далі – військове законодавство), що сприятиме отриманню членства України в Організації Північноатлантичного договору.

Для цього було прийняте рішення почати процедуру імплементації стандартів НАТО. Етапи осучаснення законодавства було закріплено в Законі України "Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів" від 3 липня 2019 року, який визначає, що стандарти НАТО також є частиною військових стандартів України.

Провівши аналіз оновленої нормативної бази Збройних Сил визначали, що відповідальний орган в особі Генерального штабу обрав STANAG (стандартизаційні угоди) як джерело реформації стандартів військового законодавства. Цей документ є договором, що сприяє ефективному управлінню силами та засобами, проведенню спільних операцій та місій, бойовій підготовці, технічному оснащенні армій, а також розробці та виробництві необхідного озброєння та військової техніки. Отже, Стандарти НАТО охоплюють широкий спектр сфер військової діяльності, включаючи виробництво касок і амуніції, озброєння, засоби зв'язку, штабні процедури і керівні документи, а також планування та оперативну діяльність.

Як свідчать дані фахової літератури, є дві форми імплементації — це адаптація та апроксимація. Визначено характерні особливості адаптації, яка передбачає узгодження національного права з міжнародними, європейськими або внутрішньодержавними

стандартами. Адаптація норм права є різноманітністю процесів зміни правової системи для забезпечення подібності до модельного аналога, яким у випадку військового законодавства України є стандарти НАТО. Впровадження стандартів НАТО здійснюється через пристосування, що передбачає опрацювання їх змісту з метою узгодження з національним законодавством. Що стосується другої форми, для неї характерний факт того, що апроксимація стандартів НАТО для впровадження в українське законодавство відбувається без взаємодії з формуванням цих стандартів. Цей процес, який можна визначити як одностороннє наближення, полягає у вирівнюванні стандартів до вимог законодавства України без активної участі в процесі їх створення [1].

Детальний аналіз законодавства свідчить, що станом на 2024 рік у Збройних Силах України впроваджено 292 стандарти, опрацьовано 192 документи, з яких вже впроваджено 128 стандартів НАТО. Ці стандарти послужили основою для розробки 145 національних і військових нормативно-правових актів і документів. Також затверджено прийнятне рішення щодо ухвалення та впровадження 52 інших стандартів у період з 2021 по 2025 рік [2]. Як показує міжнародна практика, за процесом впровадження стандартів та норм інших країн в національне законодавство потрібен контроль. Засобами такого контролю можуть виступати відповідні комісії, органи та відповідальні особи в військових частинах, ВНП ЗВО, ВВНЗ та інших військових організаціях. Такий контроль підвищить якість впроваджених норм, їх доцільність та строки виконання поставлених завдань щодо імплементації стандартів НАТО вищим керівництвом.

Отже, процеси, які відбуваються на даний час у законодавстві України, сприяють імплементації стандартів та посиленню обороноздатності, що позитивно впливає на конкурентоспроможність військових фахівців та їх залученню до міжнародних організацій. Цей процес ускладнений воєнно-політичною та економічною ситуацією, проте наразі досягнуто значних успіхів у пристосуванні стандартів близьких до Альянсу. Зазначений аналіз підтверджує, що реалізація програми імплементації є ключовим етапом на шляху до членства України в НАТО і підвищення ефективності та сумісності з іншими членами Альянсу. Однак, важливо забезпечити належний контроль за процесом впровадження стандартів, щоб посилити ефективність досліджуваного процесу.

*Гура В.О.,
студент кафедри підготовки офіцерів запасу
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Казіміров О.О.,
кандидат військових наук, доцент кафедри
підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ НАТО У ВІЙСЬКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Імплементация стандартів НАТО у військове законодавство є складним, багатоаспектним і неминучим процесом, для нашої держави який вимагає уваги до низки ключових питань:

- Гармонізація законодавства: Перш за все, необхідно забезпечити відповідність внутрішнього законодавства країни стандартам НАТО. Це означає внесення змін до низки законів, включаючи створення нових нормативних актів.

- Адаптація військових структур: Важливо врахувати, як стандарти НАТО впливатимуть на організацію та функціонування військових структур. Це може включати перегляд організаційних змін, процедур та стратегій для відповідності вимогам НАТО.

- Технічні стандарти і обладнання: Стандарти НАТО також вимагають впровадження конкретного обладнання, технологій та стандартів безпеки. Це займе час і вимагає фінансування для придбання та впровадження таких технологій.

- Навчання та підготовка особового складу та персоналу: Важливо зазначити, що військовослужбовці та персонал розуміють потребу в імплементації стандартів НАТО бо в подальшому це сприятиме і забезпечить членство в «Організації Північноатлантичного договору». Це може включати навчання з правил та процедур, а також забезпечення відповідної підготовки для виконання завдань у рамках альянсу.

- Моніторинг та звітність: Ключовим етапом є забезпечення ефективного моніторингу впровадження стандартів НАТО та звітності про його результати. Це дозволяє визначити будь-які проблеми чи недоліки у виконанні вимог НАТО та прийняти необхідні заходи для їх вирішення.

- Впровадження стандартів в систему освіти: Важливе значення має для

майбутнього держави, зусилля у цій сфері допоможуть стати частиною однієї інтегрованої системи військової освіти та кваліфікованої підготовки, це сприятиме потужній, актуальній та активній обороні нашої держави.

Загалом, імплементація стандартів НАТО у військове законодавство вимагає комплексного підходу, який враховує юридичні, організаційні, технічні та навчальні аспекти. Тож у контексті реформ, котрі впроваджуються для досягнення конкретної відповідності критеріям членства в НАТО, тому «нова система військової освіти» насамперед повинна передбачати запровадження спільної підготовки Збройних Сил України з іншими складовими сил оборони за одним задумом і планом та під одним керівництвом.

Данильченко К.О.,

*слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Григоренко Є.І.,

*кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ НАТО ДО ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У наш час, впровадження стандартів НАТО у військове законодавство України залишається актуальною темою у сучасному світі, особливо для країн, що прагнуть підвищити ефективність своїх збройних сил і збільшити рівень взаємодії з партнерами у міжнародній спільноті. Це питання стає все більш обговорюваним через посилення геополітичної напруги і потреб у підвищенні обороноздатності нашої країни.

Впровадження стандартів НАТО вимагає від країн-членів і партнерів адаптації їх законодавства з метою відповідності зазначеним вимогам та нормам. При цьому важливо враховувати індивідуальні особливості кожної країни і забезпечувати адаптацію стандартів НАТО до конкретних потреб та можливостей національних військових сил.

Згідно з Конституцією України, наша держава нормативно закріпила стратегічний курс на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та організації

Північноатлантичного договору. Цей стратегічний курс став пріоритетним напрямом національної правової політики. Його реалізація передбачає обов'язкове впровадження стандартів НАТО у військове законодавство.

Закон України "Про оборону України" визначає стандарт НАТО як стандарт, розроблений, прийнятий та опублікований Організацією Північноатлантичного договору. Отже, впровадження стандартів НАТО у військове законодавство передбачає його реалізацію відповідно до міжнародних зобов'язань, зокрема, шляхом імплементації без зміни чи переропрацювання їх змісту.

В свою чергу, адаптація стандартів НАТО до військового законодавства України передбачає внесення змін до національного законодавства з урахуванням принципів та вимог НАТО. Це важке, але важливе завдання, яке потребує значних зусиль та ресурсів.

Аналіз сучасних реалій показує, що Україна, прагнучи покращити своє становище, стикається з рядом викликів, таких як необхідність внесення змін до законодавства, недосконалість управління складовими системи оборони, застарілі зразки озброєння та військової техніки що має місце експлуатації в якості бойових одиниць Збройних Сил України, недостатнє фінансування оборони та низький рівень обізнаності громадян про діяльність, структуру цілей і завдань НАТО.

Висновок. Для успішної імплементації стандартів НАТО у військове законодавство України необхідно здійснити комплексний підхід, який включатиме аналіз, в деяких випадках і якісний технічний переклад існуючих стандартів, організаційно правильне впровадження до національного законодавства норм, стандартів і правил альянсу, удосконалення системи управління обороною, реформування системи закупівель, підвищення мобільності та оперативної сумісності Збройних Сил з НАТО, забезпечення кібербезпеки та захисту інформації, реформування системи соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей, а також проведення громадянської просвіти про важливість імплементації стандартів НАТО.

*Карташов А.О.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Чалий М.Г.,
викладач кафедри Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна м. Харків)*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТІВ НАТО

Вчасне надання першої допомоги та долікарського лікування зберігає життя потерпілих у військово-польових умовах, а оперативна евакуація з поля бою запобігає повторним травмам чи загибелі військових. Раннє надання медичної допомоги є ключовим фактором, що значно підвищує шанси на виживання та відновлення важливих функцій у поранених.

Методика "Оцінка стану постраждалих за алгоритмом MARCH" включає в себе виявлення та контроль масивних кровотеч, забезпечення прохідності дихальних шляхів, перевірку та підтримку дихання, застосування заходів для підтримання чи відновлення кровообігу, а також профілактику гіпотермії та управління травмою голови.

Метод MARCH - це комплексна система екстреної медичної допомоги, яка спрямована на швидку та ефективну допомогу постраждалим у випадках травматичних ситуацій.

Невідкладним станом особи є раптове погіршення її фізичного й психічного стану, який становить пряму загрозу життю й здоров'ю постраждалого й осіб, що оточують його. Даний стан може виникати через хворобу, травму, отруєння чи інші внутрішні або зовнішні фактори.

Первинний огляд – це комплекс заходів, які проводяться при огляді місця події і включають як огляд потерпілої особи, військовослужбовця, що зазнав травми чи поранення, так і одночасне усунення станів, які загрожують його життю чи здоров'ю. При проведенні вторинного огляду виявляються і усуваються стани, що негативно впливають на здоров'я постраждалого, які не виявлені у ході первинного огляду.

Медичне сортування визначається як процес розподілу постраждалих і хворих на групи за ознаками, що передбачають необхідність здійснення щодо них певних лікувально-профілактичних і лікувально-евакуаційних заходів. Мету сортування визначають як

забезпечення постраждалих наданням необхідної лікувально-профілактичної допомоги під час подальшої евакуації.

Отже, варто зауважити, що вивчення особливостей допомоги пораненим у військово-польових умовах становить велику актуальність, зокрема, під час активних бойових дій на території України. Метод MARCH є стратегічним підходом до впровадження та застосування стандартів, що використовуються у провідних країнах - членах Альянсу, надання термінової медичної допомоги у ситуаціях травмувань військовослужбовців. Негайний контроль стану здоров'я постраждалого військовослужбовця чи будь-якої іншої особи, масивної кровотечі, ефективне управління дихальними шляхами, відновлення порушеного дихання та кровообігу є ключовими компонентами для забезпечення виживання та подальшого лікування постраждалих, запропонована система надає інший комплексний підхід до збереження життя та здоров'я військовослужбовця за принципами та стандартами які застосовуються у сучасних війнах.

*Керімов Т. М.,
слухач кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
науковий керівник: Зміївський Г. А.,
старший викладач кафедри підготовки офіцерів
запасу Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СТАНДАРТІВ НАТО В ГАЛУЗІ БЕЗПІЛОТНОЇ АВІАЦІЇ У ВІЙСЬКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

В усіх нещодавніх міжнародних збройних конфліктах безпілотні авіаційні комплекси (далі – БпАК) фігурували як один із найбільш ефективних видів зброї. Не оминула така участь і російсько-українську війну, яку з початком повномасштабної фази часто називають «війною безпілотників». Відносно не вибагливі в розробці, малопомітні, технологічні та такі, що спроможні винищувати навіть найбільш укріплені та броньовані цілі, БпАК стали справжнім «геймченджером» на полях бою. На сьогодні у Збройних Силах України (далі – ЗС України) активно розбудовується інфраструктура БпАК, зокрема утворюються Сили безпілотних систем, однак для її розвитку першочергово слід досліджувати та імплементувати напрацювання Північноатлантичного альянсу (далі – НАТО), зокрема його стандарти, в яких

закріплено найбільш сучасні та якісні рекомендації з використання БпАК.

Наразі у ЗС України запроваджено єдиний військовий стандарт із питань БпАК – ВСТ 01.204.009 – 2021 (01) «Інженерно-авіаційне забезпечення. Вимоги до льотної придатності безпілотних авіаційних комплексів» (STANAG 4671 Ed. 3 / AEP-4671 Ed. B «Unmanned Aircraft Systems Airworthiness Requirements (USAR)»). Цього явно недостатньо для нормального регулювання використання БпАК як засобів знищення сил противника.

У ЗС України мають бути якомога скоріше імplementований військовий стандарт НАТО STANAG 4670 Ed. 5 / NSO(AIR)0591(2019)AO/4670 «Minimum Training Requirements for Unmanned Aircraft Systems (UAS) Operators and Pilots» – один із найбільших військових стандартів НАТО, яким закріплено, зокрема, класифікацію БпАК. Також нагальним видається імplementація військового стандарту STANAG 4586 / AEP-84 Ed. A «Standard Interfaces of Unmanned Aircraft (UA) Control System (UCS) for NATO UA Interoperability – Interface Control Document», яким визначено вимоги до сумісності інтерфейсів систем керування БпАК. Цей стандарт стане особливо актуальним, якщо Україна налагодить власне виробництво БпАК, або ж отримає їх у якості військової допомоги від країн-партнерів.

Леценко Д.В.,

*курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,*

Науковий керівник: Іващенко С.М.,

*доцент кафедри права національної безпеки та
правової роботи Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ НАТО В ФІЗИЧНУ ПІДГОТОВКИ У СИСТЕМІ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

На фоні змін у сучасній військовій ситуації, важливо забезпечити високий рівень фізичної підготовки військовослужбовців для успішного виконання обов'язків та забезпечення безпеки. У сучасному військовому середовищі, яке характеризується швидкими змінами, геополітичними викликами та наростаючими загрозами, розвиток власних методик для навчання та підготовки стає стратегічно важливим завданням. Збройні сили України і країни-члени НАТО спрямовують зусилля на досягнення спільних та національних цілей в

області військової підготовки та забезпечення готовності до виконання військових завдань, але вони роблять це за різними шляхами та методиками. Методики розвитку інструкторів з фізичної підготовки для Збройних сил України як правило орієнтовані на внутрішні особливості конфліктів, які відбуваються в рамках національного масштабу. Вони можуть бути більш зорієнтовані на тактичні аспекти та реальні сценарії, з якими стикаються військовослужбовці у внутрішніх конфліктах. Це може включати такі елементи, як бойова підготовка та адаптація до конкретних умов. Наприкінці минулого року затверджено Концепцію розвитку фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України. В той же час, спільні риси та відмінності існують у фізичній підготовці військовослужбовців Збройних сил України та членів країн НАТО.

Якщо говорити про подібне у фізичній підготовці військовослужбовців, то у переважній більшості збройних сил різних країн існує певна система її організації та проведення. У керівних документах, як правило, визначено порядок планування і проведення її заходів: керівники занять, фізичні вправи, прийоми, дії, порядок їхнього застосування, нормативні вимоги, зміст та періодичність перевірок.

Існують певні відмінності в системах фізичної підготовки різних країн світу. Передусім вони полягають, переважно, у змісті фізичної підготовки, формах її проведення та нормативних вимогах. Це пояснюється історичним шляхом розвитку, укладами життя, національними традиціями та чинними системами фізичного виховання і спорту. У кожній країні це набуло певної сталості, але відбувається розвиток суспільства, військової справи, що несуть за собою зміни і в системі бойової підготовки військовослужбовців, де фізична загартованість займає одне з важливих місць. Через це фахівці здійснюють пошук найбільш ефективних засобів і форм підготовки особового складу для найскорішого досягнення поставленої мети.

Системам фізичної підготовки збройних сил країн НАТО притаманні передусім традиції фізичного виховання і спорту тієї чи іншої країни. Відомо, що використовуються переважно фізичні та спортивні вправи, що спрямовані, як правило, на розвиток силових, швидкісних, координаційних якостей та витривалості. Вони виконуються переважно під час ранкових заходів, які проводяться самостійно, у складі груп або організовано, у формі гімнастики, зарядки, бігу, комплексного тренування. Залежно від завдань військових професій застосовуються прикладні вправи, прийоми та дії. Серед них найбільшу популярність отримали такі, як маршова підготовка, подолання перешкод, метання гранат, прийоми рукопашної підготовки, прикладне плавання. Вони проводяться переважно під час занять з бойової підготовки, як окремі її предмети. Також в окремих арміях передбачається посилення

військово-прикладної складової шляхом використання елементів підготовки спецпідрозділів: рейнджерів, повітряних десантників, антитерористичних груп. Важливе значення у системі бойової підготовки має так звана оперативна фізична підготовка, яка проводиться безпосередньо перед участю військ у бойових операціях або навчаннях з урахуванням їхнього конкретного змісту та умов. Це комплекси фізичних вправ, прийомів і дій, спрямованих на розвиток та вдосконалення необхідних для визначених заходів якостей та рухових навичок. Наприклад, у США згідно з вимогами майбутніх бойових дій розрізняють курси «повітряно-штурмової підготовки», «амфібійної підготовки» та «ближнього бою». Відповідно до кліматичних вимог виділяють курси підготовки до бойових дій у джунглях, в пустелі, в горах або в арктичних умовах. У Британії — це «курс пригод», у Франції — це «курс командо», «курс повітряно-десантної підготовки». З цього можна зробити висновок, що попри те, що багато елементів схожі між собою, все ж системи фізичної підготовки у кожній країні різняться. Щодо особливостей національної системи фізичної підготовки військовослужбовців. На відміну від армій закордонних держав, традиційно вітчизняна система фізичної підготовки має комплексний характер — це гармонійне поєднання загальної і спеціальної її частин.

Відповідні вимоги щодо інтеграції до стандартів підготовки НАТО були враховані в Інструкції з фізичної підготовки у системі Міністерства оборони України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 05.08.2021 №225, серед основних з них можна виділити наступні: - відкориговано теоретичні основи системи фізичної підготовки військовослужбовців: мету, загальні завдання, принципи та її понятійний апарат; - уточнено категорії та вікові групи військовослужбовців чоловіків і жінок; - визначено спеціальні завдання фізичної підготовки військовослужбовців; - оновлено систему підготовки керівників; - запроваджено 100-бальну рейтинг-систему оцінки результатів фізичної підготовленості військовослужбовців та вдосконалено традиційну чотирибальну експрес-оцінку, і затверджено паралельне їхнє використання для зручності та мобільності; - оптимізовано процес фізичного вдосконалення військовослужбовців, визначено перелік найбільш ефективних фізичних вправ, прийомів та дій, а також комплекси контрольних фізичних вправ для чоловіків і жінок усіх вікових груп та категорій; - вперше введено вправу на єдиній спеціальній смужі перешкод армій НАТО — військового п'ятиборства Міжнародної ради військового спорту.

*Киркач У.О.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Передерій О.С.,
кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, Харків)*

ПРАВОВА ОСНОВА МІЖНАРОДНОГО ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

Роль міжнародного військового співробітництва протягом з кожним новим десятиліттям набуває все більшого значення. В залежності від змін у зовнішньому безпековому середовищі, міжнародне військове співробітництво між Україною та ЄС пройшло кілька трансформацій. Важливо відзначити, що одним із основних негативних факторів для глобальної світової стабільності демократичного суспільства в останні два десятиліття стала агресивно-рашистська політика російської федерації з її імперськими амбіціями. Враховуючи це, процес міжнародного військового співробітництва ЄС можна умовно розділити на три етапи.

В період першого етапу (від 1992 року до 20 лютого 2014 року) основний фокус у сфері безпеки та оборони був спрямований на розвиток спроможностей для проведення операцій і місій під егідою ЄС, зокрема боротьбу з тероризмом, піратством та нелегальною міграцією. Після ухвалення Лісабонського договору у 2007 році, цей перелік місій та операцій значно розширився, включаючи гуманітарні та рятувальні операції, запобігання конфліктам та миротворчу діяльність, а також кризове управління.

Період з 20 лютого 2014 року по 23 лютого 2022 року (другий етап) відзначається початком тимчасової окупації Російською Федерацією Кримського півострова та частини території Донецької та Луганської областей. У відповідь на цю агресію була розроблена та прийнята Глобальна стратегія ЄС зовнішньої політики і політики безпеки під назвою "Спільне бачення, єдиний підхід: сильна Європа". Істотним на шляху міжнародного співробітництва став ухвалений 23 грудня 2014 року ЗУ, що вносить зміни до деяких законів України і стосується відмови країни від політики позаблоковості.

Починаючи з 2014 року, багатостороннє співробітництво акцентувалося на реалізації Хартії про особливе партнерство та щорічному Робочому Плані співпраці між ЗСУ та Секретаріатом Ради ЄС.

У травні 2015 року важливими подіями на шляху розвитку національної безпеки стали затвердження Стратегії національної безпеки України та Стратегії сталого розвитку "Україна-2020". Головною метою цих стратегій було створення системи, що забезпечує національну безпеку і оборону.

У 2015 році було схвалено План виконання основних заходів щодо адаптації ЗСУ до стандартів НАТО, а також укладено і ратифіковано низку міжнародних договорів і угод в рамках Програми НАТО "Партнерство заради миру".

У 2016 році, опираючись на Стратегії національної безпеки та Військової доктрини України, Президентом було схвалено Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони, Стратегічний оборонний бюлетень України і Державну цільову оборонну програму розвитку озброєння та військової техніки до 2020 року.

Потрібно відзначити, що лише в кінці 2017 року був схвалений Порядок організації та здійснення міжнародного військового співробітництва. До цього моменту чинним було Положення, затверджене ще 23 серпня 2006 року.

7 лютого 2019 року був прийнятий ЗУ, що стосувався стратегічного курсу країни на шляху до повноправного членства в ЄС та Організації Північноатлантичного договору Ці зміни підкреслили незворотність вибору України на користь європейської та євроатлантичної інтеграції.

Третій етап, що почався 24 лютого 2022 року і триває до теперішнього часу, розпочався з повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України, що викликало гостру потребу в зміцненні міжнародного військового співробітництва Збройних Сил України зі структурами Європейського Союзу. На Уельському та Варшавському самітах було прийнято історичні рішення щодо надання допомоги Україні, які підтвердились на Брюссельському саміті НАТО. У березні 2022 року ЄС ухвалив нову стратегію під назвою "Стратегічний компас", яка спрямована на формування нових підходів до реалізації Спільної політики безпеки і оборони та її адаптації до змін у безпековому середовищі протягом наступних 5–10 років.

На Мадридському саміті НАТО у 2022 році держави-члени Альянсу затвердили рішення про розширення Комплексної програми допомоги та подальше збільшення підтримки України. Ця підтримка спрямована на допомогу Україні у переході до сучасного обладнання, техніки і стандартів НАТО.

У сучасній Україні ключовим пріоритетом міжнародного військового співробітництва Збройних Сил є зміцнення практичного співробітництва зі структурами ЄС з метою отримання міжнародної допомоги за напрямками, визначеними Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та ініціативою ЄС "Східне партнерство", а також іншої допомоги. Україна 23 червня 2022 року отримала статус кандидата на членство в ЄС. Роблячи акцент на підготовку до членства в ЄС, міжнародне військово-співробітництво ЗСУ зосереджується на забезпеченні отримання військової та військово-технічної допомоги, організації підготовки особового складу до експлуатації та бойового застосування наданого озброєння та військової техніки.

Отже, на теперішній час, практичні механізми військового співробітництва дозволяють ефективно виконувати основні НПА України у сфері європейської інтеграції. Це дозволяє зосередити необхідні сили та ресурси оборонного відомства України на виконанні визначених пріоритетів європейської інтеграції.

Лубчинська Я.В.,

*слухачка кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,*

Науковий керівник: Казіміров О.О.,

*кандидат військових наук, доцент доцент кафедри
підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ХАРАКТЕРИСТИКА ОБОРОННОЇ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ПРИКЛАДУ МОЖЛИВОЇ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Україна є асоційованим членом Європейського комітету зі стандартизації (CEN) з 1997 року, а в 2005 році отримала статус органу-партнера зі стандартизації. Вона стала повноправним членом CEN у 2008 році. Новий підхід Європейського Союзу до технічної гармонізації та стандартів розпочався з рішення Ради ЄС 1985 року.

Європейське оборонне агентство (EDA) керує процесом стандартизації у сфері оборони в Європейському союзі. Його головна мета полягає в зміцненні військового потенціалу ЄС, сприянні співпраці між країнами щодо військового обладнання та створенні конкурентоспроможного європейського ринку зброї. Для досягнення цих цілей, агентство

розробило та впровадило два ключові джерела інформації: систему управління стандартами оборони в ЄС (EDSIS) та систему збору та аналізу технічної інформації (EDSTAR).

EDSIS і EDSTAR відіграють критичну роль у забезпеченні координації стандартизації та інформаційного обміну між країнами ЄС у сфері оборони. EDSIS, як система управління стандартами, спрощує процес розробки та впровадження стандартів, що сприяє вирішенню проблем технічної сумісності та інтеграції міжнародних військових операцій. З іншого боку, EDSTAR забезпечує надійний потік технічної інформації, яка допомагає аналізувати та оцінювати потреби військових сил та розвивати стратегічні рішення в галузі озброєнь та військової техніки.

EDSIS виступає як централізований інструмент управління стандартами в галузі оборони в Європейському союзі. Цей портал надає можливість державам-членам та промисловим підприємствам спільно розробляти, визнавати та використовувати оборонні стандарти. Це сприяє зниженню залежності від національних стандартів та створює сприятливі умови для участі зацікавлених сторін у формуванні нових стандартів.

EDSTAR - це веб-платформа, яка надає рекомендації щодо більш ніж 2000 стандартів для оптимізації, ефективності та оперативної сумісності в оборонній сфері, містить стандарти "найкращої практики" та звіти експертних груп.

Ці два джерела інформації разом із координаційною роботою самого агентства є ключовими складовими процесу створення єдиних стандартів оборони в Європейському союзі. Їхнє поєднання допомагає забезпечити ефективне використання ресурсів, покращити взаємодію між військовими силами країн ЄС та збільшити загальну військову готовність регіону.

Після вступу України до ЄС стандартизація стає інструментом забезпечення національної безпеки та обороноздатності. Національна безпека розглядається як елемент, що гарантує захист конституційних прав, свобод і гідного рівня життя, збереження суверенітету, територіальної цілісності та сталого розвитку України, забезпечення обороноздатності і безпеки держави, захист особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. У Стратегії національної безпеки України зазначено, що пріоритетами є вдосконалення та розвиток систем управління, захищеного зв'язку, розвідки, радіоелектронної боротьби та швидкого доступу до даних аерокосмічної розвідки на основі сучасної технічної інфраструктури відповідно до стандартів НАТО.

Слід підкреслити, що основним принципом зовнішньої політики є забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний та правовий простір з перспективою набуття членства в ЄС, а необхідність наближення законодавства України до

законодавства ЄС зазначена також у преамбулі до Угоди про асоціацію. З огляду на це, основний напрямок досліджень у сфері досягнення європейських стандартів лежить у площині наближення до законодавства ЄС. Вступ України до ЄС та повна гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами через законодавство ЄС є питанням, орієнтованим на майбутнє, а європейською інституцією, перед якою Україна має пряме юридичне зобов'язання, є Рада Європи ("РЄ"). Тому гармонізація зі Статутом РЄ, а отже, і зі стандартами РЄ, є обов'язковою для України.

Вивчаючи досвід Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), не можна оминати увагою той факт, що основною структурною одиницею ISO є технічні комітети (ТК), які відповідають за основні завдання з розробки стандартів. Кожен ТК має підкомітети з робочими групами, які розробляють міжнародні стандарти на конкретну продукцію; зацікавленість членів ISO визначає ступінь їхньої участі в діяльності МС. Активна участь передбачає направлення представників на засідання ТК, участь у підготовці та розгляді проєктів міжнародних стандартів і голосуванні щодо цих документів. Діяльність CEN зі стандартизації схожа на діяльність ISO, але, на відміну від ISO, CEN керується Технічним комітетом CEN (ТК), який відповідає за виконання робочої програми CEN і несе повну відповідальність за реалізацію робочої програми CEN. Стандарти розробляються ТК. Кожен ТК має власну сферу діяльності (сферу застосування) і розробляє та впроваджує робочу програму, що складається зі стандартів, встановлених у межах його сфери застосування; ТК працює на основі національної участі членів CEN з представниками, які представляють їхні національні позиції. Цей принцип дозволяє ТК приймати обґрунтовані рішення, що відображають широкий консенсус.

Розробка стандартів здійснюється робочими групами (РГ), де експерти, призначені членами Європейської Комісії, зустрічаються в особистій якості для підготовки проєктів, які стануть майбутніми стандартами. Це відображає принцип "прямої участі", притаманний діяльності зі стандартизації. Такі зустрічі (семінари) є особливо доречними в процесі швидкої технологічної еволюції, яка вимагає швидкої розробки технічних специфікацій або реєстрації стандартів як результату науково-дослідних проєктів.

Під час аналізу позитивного досвіду забезпечення стандартизації національним рівнем в різних країнах світу виявлено використання різноманітних видів нормативно-правових актів з аналогічним змістом, хоча із дещо різними назвами. Такі законодавчі акти як "Закони про стандартизацію", "Закони про створення та правовий статус національних органів стандартизації", а також "угоди" або "меморандуми про взаєморозуміння" широко використовуються в різних країнах світу. Поряд з цим, законодавчі акти, спрямовані на

регулювання соціально-економічних сфер, таких як охорона здоров'я, технічна безпека, та охорона навколишнього середовища, також включають положення щодо стандартизації.

Цей різноманітний спектр законодавчих інструментів відображає різноманітність підходів до правового регулювання стандартизації в різних країнах. Такі нормативно-правові акти відображають важливість стандартизації як ключового елемента для забезпечення якості продукції та послуг, технічної безпеки та міжнародної конкурентоспроможності. При цьому, такі закони також сприяють взаєморозумінню та співпраці між країнами в галузі стандартизації, що важливо для підтримки міжнародної торгівлі та розвитку інновацій.

Гармонізація адміністративних і законодавчих актів ЄС зі стандартизації у сфері оборони є важливим елементом забезпечення взаємозамінності озброєння та іншої техніки, що використовується збройними силами європейських країн. Також можна зазначити, що це є передумовою успішного функціонування ЄДА за участю держав-членів та партнерів протягом усього життєвого циклу оборонної (військової) техніки. Врахування позитивного міжнародного досвіду в українському законодавстві у сфері оборонної стандартизації може бути досягнуто шляхом інкорпорації положень правових актів ЄС та НАТО у сфері оборонної стандартизації в нормативно-правові документи України.

На фоні недостатнього адміністративно-правового забезпечення стандартизації в оборонному секторі України, важливим джерелом навчання та прикладом може бути оборонна стратегія Європейського Союзу (ЄС). Європейське оборонне агентство (EDA) визначається як ключовий орган, який сприяє розвитку оборонного потенціалу, забезпечує співробітництво в галузі озброєнь та створює конкурентоспроможний ринок військової продукції в ЄС. Для забезпечення цих цілей, ЄС використовує різноманітні правові інструменти, включаючи законодавство про стандартизацію, спрямоване на забезпечення відкритості та прозорості процесів стандартизації в оборонній сфері.

Імплементация подібної стратегії в Україні може включати розширення понятійного апарату та створення нової термінологічної бази для стандартизації в оборонному секторі. Необхідно також забезпечити консенсус між усіма учасниками процесу розробки стандартів та уникнути неправомірних перешкод для виробництва та розповсюдження військової продукції. У разі успішної імплементации подібної стратегії, Україна може покращити свій оборонний потенціал, збільшити ефективність виробництва та забезпечити відповідність міжнародним стандартам у галузі оборони, що, в свою чергу, сприятиме її інтеграції у міжнародні оборонні структури та партнерства.

*Целевський Д.В.,
курсантка Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Григоренко Є.І.,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого (Україна, м. Харків)*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ПАРТНЕРСТВА УКРАЇНИ З ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНИМ АЛЬЯНСОМ

Організаційно-правові засади співробітництва України з НАТО створюють міцний ґрунт для подальшого розвитку партнерства між Україною та Альянсом.

Вивчення організаційно-правових засад - має важливе значення для України, для розуміння принципів функціонування держави, органів влади, місцевого самоврядування, а також для захисту своїх прав та законних інтересів. Слід зазначити, що питання членства України в НАТО сьогодні залишається відкритим. Відносини України з НАТО ґрунтуються на законодавчій базі України, а також документах двостороннього співробітництва. Ці відносини беруть початок з приєднання 10 березня 1992 року, на запрошення Генерального секретаря НАТО М. Вернера, до участі в Раді євроатлантичного партнерства (РЄАП), членом якої наша держава залишається до сих пір. Основоположними документами, що визначають характер відносин України з НАТО, є «Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО» (9 липня 1997 року) і «Декларація про її доповнення» від 21 серпня 2009 року.

Отже, про головне з цих документів:

1. Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО:

– Україна та НАТО базуватимуть свої відносини на принципах та зобов'язаннях, згідно з міжнародним правом та міжнародними механізмами, включаючи Статут ООН, Хельсінкський Заключний акт (994_055) та наступні документи ОБСЄ;

– визнати, що безпека всіх країн у зоні ОБСЄ є неподільною;

– визнати невід'ємне право всіх держав вільно обирати та застосовувати власні засоби забезпечення безпеки;

– визнати верховенство права, зміцнювати демократію, політичний плюралізм та ринкову економіку;

– запобігання конфліктам, управління кризами, підтримання миру, врегулювання

конфліктів та гуманітарних операцій, беручи до уваги роль ООН та ОБСЄ у цій галузі.

Хартія стала важливим кроком на шляху до євроатлантичної інтеграції України. Вона створила важливу основу для розвитку співпраці між Україною та НАТО, яка згодом поглиблювалася та розширювалася. В наш час, залишається актуальним документом, який визначає основні напрямки співпраці між Україною та Альянсом. Її положення виступають основою для подальшого розвитку стратегічного партнерства між Україною та НАТО, а також для наближення України до членства в Альянсі.

2. Розглядаємо, декларацію про її доповнення:

– нагадує, що взаємовигідні відносини між НАТО та Україною за минулі дванадцять років особливого партнерства зробили та робитимуть у майбутньому свій внесок у забезпечення регіональної та євроатлантичної безпеки;

– підтверджуючи важливість і корисність існуючих інструментів співробітництва між НАТО та Україною;

– сприяє зусиллям України, спрямованим на продовження політичних, економічних та оборонних реформ у контексті її євроатлантичних прагнень, метою яких є членство в НАТО, концентруючи увагу на ключових демократичних та інституційних перетвореннях.

– для сприяння продовженню реформ в Україні та відповідно до всіх складових рішення, прийнятого на зустрічі міністрів закордонних справ Альянсу в грудні 2008 року, під егідою Комісії НАТО - Україна, Україною розроблятимуться річні національні програми. Ця Декларація набирає чинності з моменту підписання.

Розглянемо всім відомі події, що виникли 1 березня 2014 року де рада федерації федеральних зборів РФ ухвалила рішення щодо можливості використання збройних сил росії на території України. Ще раніше російські війська увійшли на територію України в Криму під надуманим приводом захисту російськомовного населення. Але головна умова про «Проголошення позаблокового статусу», яка жодним чином не зміцнило можливості України по захисту суверенітету і територіальної цілісності, а навпаки – призвело до посилення політичного та економічного тиску росії на Україну, стимулювало російське втручання у внутрішні справи України, при цьому:

–Україна відмовилась від позаблокового статусу;

–відмова від позаблоковості і подальша євроатлантична інтеграція не повинна перетворитись в популістський продукт одноразового використання:

–новітня історія України довела, що палкі заяви про бажання стати членом НАТО необов'язково трансформуються в реальну практичну співпрацю і наближення до стандартів:

–євроспільнота має бути готовою до того, що путінський режим використає відмову

України від позаблоковості, аби розколоти Європу з українського питання загалом.

3.Річна національна програма під егідою Комісії Україна-НАТО (РНП):

–з 2018 р. функції з координації циклу РНП виконує Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції СКМУ;

–РНП відіграє роль програми покрокової підготовки України до членства в НАТО. У РНП-2021 визначені такі пріоритети: досягнення відповідності критеріям членства в НАТО, переведення сектору безпеки й оборони України на стандарти НАТО і зміцнення демократичного цивільного контролю. Важливо зазначити, що РНП не є юридично зобов'язуючим документом. Це лише план, який визначає пріоритетні напрямки співробітництва та конкретні заходи, які мають бути реалізовані протягом року наступні:

–індивідуальний план дій партнерства (ПДП);

–реформа оборонного сектору: продовження реформування Збройних Сил України відповідно до стандартів НАТО, підвищення їх боєздатності та оперативної сумісності з військами Альянсу;

–кібербезпека: посилення кіберзахисту України, протидія кіберзагрозам та кіберагресії;

–військова співпраця: участь у спільних навчаннях та операціях з НАТО, підвищення рівня військової підготовки українських військових;

–оборонно-промислове співробітництво: розвиток співпраці з країнами НАТО у сфері оборонної промисловості, модернізація українського оборонно-промислового комплексу;

–управління секторами безпеки та оборони: реформування системи управління оборонним та безпековим секторами України відповідно до стандартів НАТО.

Верховенство права: боротьба з корупцією, реформування судової системи, забезпечення верховенства права.

Демократичні інституції: розвиток демократичних інституцій, забезпечення прав людини та свобод.

Суспільна підтримка євроатлантичної інтеграції: підвищення обізнаності українського суспільства про переваги членства в НАТО та залучення його до процесу євроатлантичної інтеграції.

Меморандуми про взаєморозуміння (МВУ), меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та НАТО щодо співпраці у сфері кібербезпеки (2016), меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та НАТО щодо співпраці у сфері військової підготовки (2018), меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та НАТО щодо співпраці у сфері оборонно-промислового

комплексу (2020), МВУ є одним із інструментів, які використовуються для розвитку стратегічного партнерства між Україною та НАТО. Вони сприяють зміцненню обороноздатності України, забезпеченню євроатлантичної безпеки та наближенню України до членства в Альянсі.

Співробітництво України з НАТО ґрунтується на спільних цілях та прагненнях до демократії, верховенства права та євроатлантичної безпеки. За 30 років партнерства Україна відтворила значний прогрес у реформуванні своєї оборонної та безпекової сфери відповідно до стандартів НАТО. Членство в НАТО залишається стратегічною метою зовнішньої політики України. Це було би визнанням європейського вибору України та її важливого внеску в євроатлантичну безпеку.

Членство в НАТО може надати Україні:

- гарантії безпеки: захист від зовнішньої агресії(зокрема з боку росії).
- доступ до передових військових технологій та знань: посилення обороноздатності та оперативної сумісності з військами Альянсу.
- можливість брати участь у спільних навчаннях та операціях НАТО: підвищення боєздатності українських військових.
- підтримку реформ: стимул до продовження демократичних та інституційних реформ в Україні.
- ширший доступ до європейських ринків: покращення інвестиційного клімату та економічного розвитку.

Однак шлях до членства в НАТО потребує від України продовження реформ, зокрема в таких сферах:

- реформа оборонного сектору.
- боротьба з корупцією.
- реформа судової системи.
- захист прав людини.

Отже, Україна вже продемонструвала свою відданість, приналежність та прагнення до євроатлантичних цінностей та свою готовність до здійснення реформ, для руху в окресленому напрямку. Надання Україні членства в НАТО стало б логічною підтримкою на шляху до зміцнення євроатлантичної безпеки та утвердження демократії в Європі. Важливо розуміти, що питання членства України в НАТО є складним та багатограним процесом, існують також аргументи, які потребують ретельного вивчення та обговорення однак, вище наведені аргументи демонструють те, що членство України в НАТО має значні взаємовигідні переваги як для самої України, так і для євроатлантичної безпеки загалом.

*Негода М.С.,
курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Корольов С.С.,
кандидат історичних наук, доцент начальник кафедри
загальновійськових дисциплін Військово-юридичний
інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ НАТО

Імплементация стандартів НАТО у військове законодавство країн-членів Альянсу та країн-партнерів є ключовим фактором їх євроатлантичної інтеграції та підвищення обороноздатності. Цей процес має не лише технічний, але й політичний характер, адже свідчить про прагнення країн дотримуватися принципів та цінностей НАТО. Польща розпочала активну співпрацю з НАТО у 1990-х роках. До моменту вступу до Альянсу у 1999 році Польща провела значну роботу з імплементации стандартів НАТО у своє військове законодавство. Це включало створення нового Генерального штабу Збройних Сил Польщі, а також реформування системи підготовки та навчання офіцерів. Польща модернізувала свої Збройні Сили, закупивши нове озброєння та обладнання з країн НАТО. Це включало танки Leopard 2, винищувачі F-16 та вертольоти Black Hawk Польща була однією з перших країн, яка запровадила систему "Планування оборони на основі сил" (FPB), яка є ключовим елементом оборонного планування НАТО. Польща брала активну участь у миротворчих операціях НАТО, таких як KFOR та ISAF. Імплементация стандартів НАТО мала значний вплив на Польщу. Це не лише підвищило обороноздатність країни, але й сприяло її інтеграції до євроатлантичного співтовариства. Україна, як і інші країни, які вже вступили до НАТО, провела значну роботу з імплементации стандартів НАТО у своє військове законодавство, зокрема реформу системи командування та управління, модернізацію Збройних Сил та перехід на нову систему підготовки особового складу. Однак Україна зіткнулася з низкою викликів, яких не було у інших країн. Це, зокрема, відсіч повномасштабної збройної агресії, яка призвела до значних втрат та руйнувань. Крім того, Україна має обмежені фінансові ресурси, що ускладнює процес модернізації Збройних Сил. Незважаючи на ці відмінності, Україна продемонструвала значні успіхи в імплементации стандартів НАТО, вона прийняла нове законодавство, яке відповідає стандартам НАТО,

модернізувала свої Збройні Сили та закупила нове озброєння та обладнання та активно бере участь у спільних навчаннях з країнами НАТО.

Отже, Україна має потенціал стати членом НАТО в найближчі роки. Для цього їй потрібно буде продовжувати імплементувати стандарти НАТО, а також вирішити питання, пов'язані з війною з Росією. Імплементация стандартів НАТО є складним та тривалим процесом, який потребує значних зусиль з боку держави, суспільства та міжнародних партнерів. Я вірю, що наша держава має чітку політичну волю та готові до співпраці з міжнародними партнерами, зможуть успішно пройти шлях імплементации стандартів НАТО та стати сильнішими та безпечнішими.

*Возна Д. В.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Ігнат'єва А.І.,
к. пед. н., викладач кафедри загальновійськових
дисциплін Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

INTEGRATION OF THE SYSTEM OF EDUCATION AND SPECIAL TRAINING OF PERSONNEL FOR THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR

Integrated education and training systems for the security and defense sector are becoming increasingly important in the context of current challenges and threats. Particular attention is paid to the involvement of instructors from NATO member states to implement best practices and standards in curricula and training.

One of the key aspects of integrated education systems is the introduction of modern teaching methods that take into account the specifics of work in the security and defense agencies. This includes not only theoretical training but also practical training using modern equipment and technologies.

Involvement of instructors from NATO member states allows enriching the educational process with experience and practical knowledge of the best international practices. This contributes to improving the professional competence of personnel and preparing them to effectively address security and defense challenges.

The achievement of a high level of integrated education and training systems depends on a

combination of advanced teaching methods, the involvement of experienced specialists and internationally recognized instructors, and the use of innovative technologies in the educational process.

Integrated education and training systems for the security and defense sector are attracting attention not only because of the current challenges, but also because of the prospects they offer. One of the most important perspectives is to increase the efficiency and flexibility of personnel training, which is becoming key in the current geopolitical environment.

Involvement of instructors from NATO member states helps to implement standards and practices that meet the highest international standards. This contributes to improving the professional training of personnel and ensuring their readiness to respond to various scenarios and threats.

Another perspective is to strengthen international cooperation and exchange of experience between NATO member states and other partners. This helps to increase mutual understanding and joint response to security threats.

Education and training in an international context also contributes to the professionalization of personnel and stability in the security and defense sector. This is important not only for NATO member states, but also for the entire international community, as security is a key factor for stability and development.

Thus, integrated education and training systems for the security and defense sector using the experience and knowledge of instructors from NATO member states is a key element of an effective response to current challenges and threats.

*Процюк О.В.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Корольов С. С.,
кандидат історичних наук, доцент, начальник кафедри
загальновійськових дисциплін Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

IMPLEMENTATION OF ENGLISH LANGUAGE LEARNING IN HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS AS ONE OF THE ASPECTS OF NATO STANDARDS

In recent years, the integration of English language learning into higher military educational institutions has gained significant traction, primarily as a response to the evolving demands and standards

set by NATO (North Atlantic Treaty Organization). This integration serves as a vital aspect of aligning military education with international norms and enhancing interoperability among allied forces. English has emerged as the lingua franca of international communication, diplomacy, and military cooperation. For military personnel, proficiency in English is essential for effective communication in multinational operations, joint exercises, and peacekeeping missions. As NATO member states frequently engage in collaborative endeavors, a common language is imperative for seamless coordination and understanding.

NATO sets rigorous standards for its member states, encompassing various aspects of military capability, interoperability, and readiness. Proficiency in English is explicitly highlighted as one of these standards. As such, member states are expected to ensure that their military personnel, especially officers and leaders, possess adequate English language skills to participate effectively in NATO-led initiatives and missions.

The integration of English language learning into higher military educational institutions is a proactive response to meet NATO standards and prepare military personnel for international engagements.

The integration of English language learning into higher military educational institutions is not merely a matter of linguistic proficiency but a strategic imperative aligned with NATO standards. By equipping military personnel with the necessary language skills, institutions bolster interoperability, enhance international cooperation, and strengthen their contributions to collective security efforts. As the global security landscape continues to evolve, proficiency in English remains indispensable for ensuring effective communication and collaboration among allied forces.

Цвірко А. К.,

курсантка Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Корольов С.С.,

кандидат історичних наук, доцент начальник кафедри загальновійськових дисциплін Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ СТАНДАРТІВ НАТО У ВІЙСЬКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Інтеграція України у євроатлантичний безпековий простір та забезпечення сумісності Збройних Сил України зі структурами НАТО передбачають впровадження в національне

законодавство військових стандартів НАТО та стандартів оборони держав-членів НАТО. Отже, важливо розуміти юридичну сутність стандартів НАТО для знаходження найбільш ефективних шляхів їх впровадження в українське законодавство. Нинішні закони обмежено відображають складність цього міжнародно-правового явища, тому потрібно переглянути підходи до розуміння та нормативного визначення сутності багаторівневої системи стандартизації НАТО.

Перш за все, імплементація стандартів НАТО відображається на структурі та функціонуванні військ. Необхідно внести зміни в організаційну структуру Збройних Сил, а також в управління ними, щоб забезпечити відповідність вимогам НАТО.

Другим важливим аспектом є необхідність глибокого аналізу та адаптації законодавства для відповідності стандартам НАТО. Це передбачає перегляд і уточнення військових, адміністративних та технічних норм, щоб вони відповідали вимогам Альянсу. Наразі наша держава цей процес врегульовує порядком розроблення, ухвалення, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження та застосування військових стандартів, який затверджено наказом Мініборони від 24.02.2020 р. № 56 «Про питання військової стандартизації».

Очікувано, що більшість стандартів переважно спрямована на Міністерство оборони та Збройні Сили України, які виступають ключовими учасниками у цьому процесі. Проте, крім них, інші складові сектору безпеки та оборони України, зокрема Національна гвардія України, наразі не виявляють активності у впровадженні стандартів НАТО.

Таким чином, розгляд впровадження певного відсотка стандартів НАТО у цих структурах, зокрема щодо планування операцій, логістики, медичного забезпечення, знань англійської військової лексики тощо, є доцільним, особливо у випадку тих, що визначені цілями партнерства. Як висновок, необхідно розуміти, що стандарти й керівні документи НАТО постійно переглядають, розробляють нові стандарти відповідно до сучасних викликів, скасовують застарілі тощо.

*Можчіль Я. О.,
слухач Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Брідня Є. О.,
начальник кафедри військового права Військово-
юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого, (Україна, м. Харків)*

ВПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ НАТО У ВІЙСЬКОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

В Україні тривають заходи з оборонної реформи, яка ускладнена воєнно-політичною, оперативно-стратегічною та економічною ситуацією, спричиненою збройною агресією Росії проти України та окупацією частини суверенної території країни. Однією зі складових цієї реформи є впровадження стандартів НАТО у військове законодавство України з метою набуття країною членства в Організації Північноатлантичного договору.

Основним засобом міжнародного військового співробітництва стала участь підрозділів Збройних Сил у міжнародних військових навчаннях. Програмними документами, які мали цільовий характер, були Укази Президента, які щорічно затверджували плани проведення багатонаціональних навчань на території України та за її межами, а також регулювали відвідування підрозділами інших держав території України. Велика увага була приділена впровадженню стандартів НАТО. Ще у 2017 році було розроблено 135 національних і військових нормативно-правових та нормативних актів на основі 167 стандартів та інших керівних документів.

З початку повномасштабного вторгнення, міжнародні контакти України та її Збройних Сил стали активнішими. На Мадридському саміті НАТО у 2022 році держави-члени Альянсу прийняли рішення про розширення Комплексної програми допомоги та подальше збільшення підтримки України. Це рішення включало перехід до сучасного обладнання, техніки та стандартів НАТО.

Забезпечення впровадження стандартів НАТО у військове законодавство України є важливим аспектом стратегії правового розвитку країни, і його актуальність для глибокого наукового дослідження очевидна. Це особливо важливо в контексті аналізу різних форм впровадження стандартів НАТО у військове законодавство України, як одного з ключових заходів юридичного забезпечення оборонної реформи країни.

Варто зауважити, що ефективність впровадження стандартів НАТО безпосередньо залежить від планової та системної роботи всіх учасників процесу стандартизації. Розвиток законодавства у сфері оборони є складним системним процесом, що включає як теоретико-правові, так і організаційно-правові аспекти вирішення наявних проблем. В умовах сьогодення зазначені питання мають активно вивчатися та вирішуватися науковцями і законодавцем.

СЕКЦІЯ 4

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВОЄННОЇ НАУКИ У ХОДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Вознюк М.В.,

*слухач кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Зміївський Г.А.,
старший викладач кафедри підготовки офіцерів
запасу Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ТАКТИКИ МАЛИХ МОБІЛЬНИХ ГРУП ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У ході російсько-української війни високу ефективність показала тактика застосування малих мобільних груп.

Під час 1-го етапу відсічі повномасштабного вторгнення російських військ в Україну (з 24 лютого по квітень 2022 року) застосування даної тактики було необхідним у зв'язку з перевагою противника у силах і засобах, неможливістю створення суцільної лінії оборони, необхідністю для наших військових частин (підрозділів) обороняти смуги (райони), які по фронту значно перевищують тактичні нормативи. Основними формами застосування малих мобільних груп були дії із засідок, дії мобільних вогневих груп та наскоки.

Засідки, зазвичай, влаштовувалися на невеликих важкопрохідних шляхах, у полях, на яких розсіювалися колони техніки противника у результаті вогню української артилерії. Техніка, яку російські війська залишали на дорогах, ставала легкою мішенню для українських сил чи підірвалася на мінах.

Тактика дій мобільних вогневих груп схожа на тактику засідок, але відрізняється тим що мобільна вогнева група складалася з вогневої підгрупи, яка здійснювала безпосереднє ураження цілей російських військ, та підгрупи спостереження, яка виявляла цілі та спостерігала за їх ураженням. Ці групи під час виконання тактичних завдань у бою, а також між боями, поєднували різні форми маневру: охоплення, обхід, скокування, відхід, маневр вогнем.

Тактика дій наскоками полягає у застосуванні мобільних груп, які мають у своєму складі 2-3 танки і протитанкові засоби, наприклад, Javelin та NLAW, для виходу на вогневий рубіж, знищення цілей противника і виходу після цього на інший рубіж, для ураження інших декількох одиниць техніки російських військ.

Під час другої стратегічної оборонної операції, яка тривала з травня по серпень 2022 року, застосування тактики малих мобільних груп було менш характерним у зв'язку з веденням позиційної оборони.

Натомість під час стратегічної наступальної операції, яка тривала з вересня по грудень 2022 року та українського контрнаступу з червня 2023 року Силами оборони України широко застосовувалася тактика малих мобільних груп: мобільних рейдових груп та малих штурмових груп.

Таким чином, тимчасово створені малі мобільні групи у ході російсько-української війни за рахунок раптовості дій та поєднання різних форм маневру завдали значних збитків противнику, підвищували стійкість і активність оборони на загрозливіших напрямках і ділянках та створювали сприятливі умови для виконання інших завдань, які потребують стрімких маневрених дій, ефективного ураження танків, бойових броньованих машин та інших важливих цілей противника.

Глоба Є.Р.,

*слухач кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Казіміров О.О.,*

*кандидат військових наук, доцент доцент кафедри
підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ОГЛЯД СУЧАСНИХ ТА ПЕРСПЕКТИВНИХ ЗАСОБІВ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ БОРТЬБИ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА

У сучасних війнах далеко не все вирішує суто військова міць в її традиційному сенсі. Щоб обеззброїти противника, достатньо порушити роботу його радіоелектронних засобів, «засліпити» і «оглушити» його, зробивши безпорадним на сучасному високотехнологічному

полі бою. На сьогодні, коли в світі повсюдно присутні цифрові технології, роль засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) у збройному конфлікті важко переоцінити, а динаміка їх розвитку – одна з найбільших з усіх сучасних видів озброєнь.

Із самого початку повномасштабної війни проти України РФ активно застосовує різні зразки засобів радіоелектронної боротьби, що створює певні проблеми нашим захисникам, та вимагає пошуку засобів симетричної або ж асиметричної протидії.

В цих умовах, важливо теж мати на озброєнні сучасні та ефективні засоби РЕБ. В рамках військової допомоги партнери України надають нам окремі зразки своїх засобів такого типу. Однак, актуальним являється удосконалення існуючих та розробка новітніх зразків систем та засобів радіоелектронної боротьби вітчизняними виробниками.

Основними виробниками такої техніки в Україні являються ГП СФВ “Укроборонекспорт” та АТ ХК “Укрспецтехніка”. Серед їх продукції є такі засоби РЕБ як: автоматизований комплекс радіозавод “МАНДАТ-Б1Э”; мобільний наземний комплекс радіопридушення ліній радіозв’язку і керування авіацією противника “ЛИМАН”; мобільний комплекс оптико-електронної протидії “КАШТАН-3М”; система придушення радіоліній керування діапазону частот 20–2 500 МГц “ГАРАНТ”; комплекс протидії БПЛА «АНКЛАВ».

Оснащення Збройних Сил України розглянутими вітчизняними системами та засобами радіоелектронної боротьби допоможе дезорганізувати систему бойового управління противника, а також захистити свої сили та засоби від його засобів вогневого ураження.

Жидков Д.В.,

слухач військової кафедри Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Яременко Ф.В.,

викладач кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

ВПРОВАДЖЕННЯ ДОКТРИНИ РАДІАЦІЙНОГО, ХІМІЧНОГО, БІОЛОГІЧНОГО, ЯДЕРНОГО МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Проголошений у Конституції України шлях до ЄС і НАТО потребує систематичної роботи з боку органів державної влади і місцевого самоврядування задля того, щоб наблизити своє правове поле у військовій і оборонній сфері до стандартів НАТО. Цей

комплекс охоплює собою стандартизацію угод (англ. STANAG) та, власне, стандартів НАТО. Так, нещодавно у березні Президентом України був підписаний законопроект №10343, який закріпив за Міністерством оборони України повноваження щодо затвердження для сил безпеки і оборони протоколи та стандарти надання домедичної і медичної допомоги на догоспітальному рівні, визначати порядок додержання цих стандартів та нагляд та їх виконанням. Цей закон допоможе врегулювати найбільш важливі питання в армії, яке стосується медичного забезпечення, адже статистичні дані кажуть про те, що 80% втрат особового складу трапляється через недоступність та невчасність медичного забезпечення. Радіаційний, хімічний, біологічний захист є невід'ємною частиною сил безпеки та оборони України. Враховуючи постійну ядерну, хімічну чи біологічну загрозу з боку окупантів, РХБ захист стає чи не найактуальнішим питанням в українській армії. Медичне забезпечення при РХБ ураженні стає вирішальним, адже основним завданням, яке стоїть перед командиром, є збереження особового складу. В Україні медична підтримка в РХБ захисті є недостатньо напрацьованою та потребує деякої корекції та реформування. Так, на рівні країн НАТО ухвалено стандарт STANREC 4738, який має назву „ Доктрина об'єднаної хімічної, біологічної, радіологічної та ядерної (хбр) медичної підтримки”. Ця доктрина з РХБ медичної підтримки, зокрема визначається, як діяльність, яка охоплює повний спектр медичного планування та надання медичних і медичних послуг для підтримки чисельності сил під час загрози або виникнення або після ХБРЯ інциденту. РХБ медична підтримка є ключовим засобом забезпечення сил і сприяє захисту, готовності та стійкості сил шляхом запобігання захворюванням, зміцнення здоров'я, швидкої евакуації та лікування хворих, поранених або поранених, а також відновлення та повернення до виконання обов'язків якомога більшої кількості особи, наскільки це можливо. Окрім того, доктрина визначає 4 рівні медзабезпечення: стратегічний, оперативний, тактичний, клінічний. Також вона передбачає спеціальні сертифікати для медзасобів при РХБ захисті. Також у цій доктрині наголошено, що РХБ медпідтримка застосовна до будь-якої військової операції, а тому спеціалісти у цій галузі повинні бути присутніми під час виконання таких операцій. РХБ медпідтримка є важливою частиною зменшення ризику для РХБ інциденту. Медицина є стандартною дисципліною для виявлення та розпізнавання інцидентів/випадків. Доктрина визначає багато не знайомих для Воєнної Доктрини України категорій: медичні контрзаходи, РХБ операційне середовище тощо. Тому, я вважаю, що Доктрину з РХБ медичного забезпечення необхідно імплементувати у вітчизняну Воєнну Доктрину задля побудови запобіжних заходів при виявленні РХБ інциденту.

*Дмитренко Ю.А.,
слухачка кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-
юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Зміївський Г.А.,
старший викладач кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ БОЙОВИХ МАШИН В ОПОРНИХ ПУНКТАХ ВІД УДАРНИХ БПЛА ЗА ДОСВІДОМ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року ознаменувало новий етап у розвитку ведення військових дій, де безпілотні літальні апарати (далі БПЛА) відіграють ключову роль. Інтенсивне застосування противником розвідувальних та ударних дронів створило серйозну загрозу для українських Сил оборони, особливо для бойових машин на передньому краю. Виявлення техніки розвідувальними БПЛА призводить до її швидкого знищення ударними дронами, такими як «Ланцет», або ж артилерійськими системами, наведеними за їх допомогою. Ця ситуація змушує відводити навіть сучасні танки, такі як «Абрамс», з передових позицій, зменшуючи їх бойовий потенціал.

Для протидії цій загрозі наразі українські військові активно впроваджують різноманітні заходи, спрямовані на маскувannya та захист техніки.

З цією метою, в кожному взводному опорному пункті призначаються спеціальні вогневі групи, оснащені стрілецькою зброєю та кулеметами, для знищення ворожих дронів на малих та середніх висотах. Застосування «окопних» засобів радіоелектронної боротьби та антидронових рушниць дозволяє придушувати сигнали управління БПЛА та перешкоджати їх роботі. Для фізичного перехоплення та знешкодження ворожих дронів використовуються дрони-перехоплювачі, оснащені кевларовими сітками.

З метою ускладнення виявлення техніки противником бойові машини зберігаються в укриттях до моменту безпосереднього бойового застосування. Вогневі позиції та укриття маскуються зверху антидроновими сітками, маскувальними сітками, агроволоконом, колодами та іншими матеріалами, що ускладнюють візуальне та тепловізійне виявлення. Створення фальшивих позицій з імітацією техніки відволікає увагу противника та розсіює його удари.

Організація бойової роботи також адаптується до сучасних умов. Чергові вогневі засоби постійно знаходяться в готовності до негайного відкриття вогню по виявлених дронах та

інших цілях. Бойові машини виходять на основні вогневі позиції тільки з наближенням противника до рубежу відкриття вогню, що мінімізує час їх перебування на відкритій місцевості. Постійне спостереження за полем бою за допомогою технічних засобів та візуально дозволяє своєчасно виявляти загрози та реагувати на них.

Комплексне застосування заходів протидії БПЛА, маскування та організації бойової роботи значно підвищує захист бойових машин та особового складу в опорних пунктах, забезпечуючи ефективне виконання бойових завдань та збереження життя українських захисників.

Крамаренко М.О.,

*студент кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого,*

Науковий керівник:

Потіхенський А.І.,

*доцент кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-
юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м.
Харків)*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИЛ БЕЗПІЛОТНИХ СИСТЕМ В ПРАКТИЦІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ

Сили безпілотних систем стали невід'ємною частиною нашої національної безпеки, в чому і полягає актуальність юридично чіткого оформлення цих сил. Адже неважливо чи під час широкомасштабної агресії, чи після нашої перемоги, технічний прогрес не стоїть на місці, а разом із ним оновлюється і наша армія.^[1] Існує декілька видів безпілотних систем – розвідувальні, ударні та комбіновані, розмінювальні та вантажні. Розвідувальні призначені для добування необхідної інформації за допомогою фотографій, відео, чи в реальному часі, при чому безпілотники з такою метою використовуються давно. Наступний вид – ударні. Вони можуть бути одноразового чи багаторазового використання. Одноразові (або FPV) доставляють бойову частину безпосередньо до цілі і знищуються разом з нею. В цьому роді зустрічаються не тільки повітряні, а й надводні, зокрема гроза російського флоту - Sea Baby (малюк). Багаторазові, наприклад Bayraktar TB2, що став символом української оборони, призначений для скидання боєприпасу з висоти на техніку та живу силу ворога. Далі розмінювальні, тобто машини які допомагають саперам як власне розмінювати територію, та і знайти безпечний шлях через неї. Вантажні призначені для доставки

вантажів першої необхідності та боєприпасів повітряним і наземним шляхом.^[13] Виходячи з вищесказанного, Президент України Володимир Зеленський видав указ №51/2024 «Про нарощування спроможностей сил оборони», в якому сказано, цитата «опрацювати питання щодо створення у структурі Збройних Сил України Сил безпілотних систем як окремого роду сил».^[14] З одного боку, можна впевнено сказати, що наша армія модернізується, а значить стає сильніше, проте з новими можливостями постають нові виклики – Сили безпілотних систем планують оформити в окремий рід сил, на кшталт Сил територіальної оборони, або Сил спеціальних операцій, тобто трошки окремо від Сухопутних військ. З одного боку, це не критично, але, можливо, краще і ефективніше, інтегрувати ці сили у всі види збройних сил, а не відділяти в окремий рід сил.^[15] Також постає питання, чи буде оператор безпілотної учасником бойових дій і чи потрібно йому проходити військову підготовку для ефективного знищення ворогів за допомогою техніки. Звісно, щоб розібратися в цьому, та багатьох інших питаннях, найкращі фахівці Міністерства Оборони України вже шукають відповіді, а ми, як Народ України маємо всебічно допомагати ЗСУ.

Насамкінець, варто сказати, що слова «дрон», «РЕБ», «FPV», «Мавік» написані кров'ю на сторінках української історії. І для того щоб наша армія була непереможна на полі бою не тільки зараз, а повсякчас, ми маємо бути лідерами у сфері розвитку передових технологій, зокрема безпілотних сил.

Курбін П.О.,

слухач кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Казіміров О.О.,

кандидат військових наук, доцент кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету (Україна, м. Харків)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Національні інтереси України на сьогоднішній день виступають як важливий керівний принцип, вимагаючи відповідного структурованого підходу до політичного розвитку країни. Однак, у своєму ядрі, ці інтереси виявляються на різних рівнях: від особистих потреб громадян до стратегічних міркувань, спрямованих на забезпечення стабільності та суверенітету країни. На

першому рівні маємо індивідуальні інтереси громадян, які включають у себе бажання мати реальну можливість вільно користуватися політичними правами та свободами. Водночас, суспільство у цілому відчуває потребу в посиленні демократичних інститутів, що відіграють важливу роль у забезпеченні внутрішньої стабільності. Національні інтереси держави, у свою чергу, полягають у гарантуванні конституційного ладу, суверенітету та територіальної цілісності. Важливим аспектом є здатність ефективно захищати ці цінності від зовнішніх загроз, зокрема спрямованих на підрив державних інституцій та здобуття надмірного впливу на політичну арену. В сфері інформаційної безпеки, яка відіграє все більш важливу роль у сучасному світі, національні інтереси України визначають стратегічні цілі політики. Ці цілі, відображені у Стратегії інформаційної безпеки, спрямовані на запобігання спеціальним інформаційним операціям, спрямованим на дестабілізацію країни та порушення її суверенітету. Урядовий документ, затверджений Указом Президента, визначає сім ключових стратегічних цілей, серед яких особливо важливими є заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки в умовах, що виникають у разі воєнного стану. Враховуючи постійну зміну геополітичної ситуації, аналіз та оновлення цих стратегій залишаються постійним завданням для державних структур.

Умови, в яких знаходиться Україна, на сьогоднішній день вимагають надзвичайної уваги до проблеми дезінформації та інформаційних операцій, особливо з боку держави-агресора. Ці операції спрямовані на руйнування незалежності країни, порушення конституційного ладу та суверенітету, а також на поширення військової пропаганди та збудження міжжетнічної, національної та релігійної ворожнечі. Директор Українського інституту національної пам'яті, Антон Дробович, підкреслює, що це не просто війна на теренах України, але й в інформаційному просторі, яка, можливо, є найбільшою медійною війною в історії. Ця війна збільшилася до такого рівня, що навіть під час Другої світової війни не було такої інтенсивності і прозорості. І навіть у конфлікті в Сирії, де також присутня російська діяльність, не було стільки спостережень інтернет-камер, що показували б мародерство росіян. В умовах воєнного стану особливо важливим стає забезпечення єдиної інформаційної політики. Президент України підписав Указ № 152/2022, щоб реалізувати Рішення Ради національної безпеки і оборони України "Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану". Це рішення передбачає, що умови воєнного стану ставлять єдиною інформаційною політикою на передній план загальнонаціональну безпеку, яка досягається шляхом об'єднання всіх національних телеканалів на єдиній інформаційній платформі стратегічної комунікації - цілодобовому інформаційному марафоні. Отже, основним інструментом боротьби України з російською дезінформацією під час воєнного стану є правда, яку необхідно поширювати не лише в межах країни, а й за її межами. Також важливою є медіа-культура та медіа-грамотність суспільства.

Забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності стають особливо важливим завданням в умовах воєнного конфлікту. Однією з головних цілей окупантів є знищення української культури та ідентичності, тому рішення уряду України щодо дозволу установам культури та мистецтв відновити роботу під час війни є кроком у правильному напрямку. Як правильно зауважив міністр культури та інформаційної політики, Олександр Ткаченко, діячі мистецтв готові працювати безперервно, щоб подарувати позитивні емоції та відновити надію на краще майбутнє. Українська культура і мистецтво втілюють імідж країни у світі, тому ініціатива Міністерства культури та інформаційної політики України разом з Державним агентством України з питань мистецтв та мистецької освіти запустити проєкт *Ukraine Now and Forever* є кроком у правильному напрямку. Основна мета цього проєкту - привернути увагу світу до української культури та мистецтва та зміцнити міжнародну спільноту у протистоянні російській агресії. Запланована реалізація двох стратегічних завдань, таких як заклик до світової спільноти продовжувати культурні санкції проти Росії та збільшення обізнаності міжнародної аудиторії про українські культурні проєкти та мистецькі заходи, є кроком досягнення цієї мети. Однак, важливо також розширювати кількість подібних проєктів та ініціатив для забезпечення культурної експансії України і підтримки її образу у світі.

Леценко Д.В.

*курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,*

*Науковий керівник: Корольов С.С.,
кандидат історичних наук, доцент начальник
кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВОЄННОЇ НАУКИ У ХОДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Відповідно до Політики Міністерства оборони України у сфері військової освіти та Концепції трансформації системи військової освіти розвиток військової освіти передбачає її професіоналізацію шляхом побудови сучасної моделі професійної військової освіти, що забезпечує підготовку військових фахівців на основі їхнього безперервного професійного

розвитку. Одними з основних принципів політики є інтегрованість системи військової освіти України в європейський військово-освітній простір і безперервність та послідовність військової освіти (підготовки) упродовж військової кар'єри, що має забезпечуватися пріоритетними напрямками розвитку військової освіти.

Ураховуючи неодмінний перехід сил оборони України на сучасне озброєння НАТО, який прискорився внаслідок російської агресії проти України, підвищується актуальність завдань підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації особового складу сил оборони України в контексті трансформації всіх ключових аспектів підготовки, застосування, управління та забезпечення військ (сил). Водночас такий процес повинен тривати протягом усієї військової кар'єри, що відповідає концепції безперервної освіти, яка ґрунтується на принципах безперервності та гнучкості.

Отже, цифрова трансформація Збройних Сил України, опанування інформаційним доменом збройного протидіяння, належна кібероборона держави є надзвичайно важливими завданнями, особливо в умовах військового стану та реалізації Стратегії національної безпеки держави. 11 червня 2019 року уряд США в рамках Ініціативи ADL провів дослідження, результатом якого стала розробка концепції екосистемного підходу до освіти, що являє собою зміну способу навчання від моделей окремого, не пов'язаного між собою досвіду до безперервного навчання. Цей інтегрований екосистемний підхід до навчання характеризується співпрацею нових технологій із сучасними науковими принципами та поєднанням взаємопов'язаних формальних і неформальних систем навчання впродовж життя з використанням рамки компетентностей. У сучасних умовах військового протистояння широке застосування на передовій автономної зброї (зброї, яка може самостійно знайти, ідентифікувати та вразити ціль) стало звичним явищем, що значно зменшує навантаження на людину, але вимагає специфічних навичок, наприклад, використання різноманітних безпілотних систем розвідки та управління вогнем (безпілотних літальних апаратів - БПЛА), адже якісна повітряна розвідка є передумовою успіху в бою. Не відстають і роботи на основі штучного інтелекту, які здатні самостійно виконувати бойові операції: автономно шукати, розпізнавати та знищувати міни; роботизовані бойові платформи, які можуть вести вогонь за командою людини-оператора та інші. Очікується, що отримання актуальних даних з поля бою за допомогою супутникових знімків або інформації з мобільних датчиків дозволить солдатам співпрацювати і приймати рішення більш ефективно, ніж за допомогою традиційних методів. На сьогодні існують численні теоретичні дослідження дидактичних засад використання імерсивних технологій в освіті та відповідних методик навчання; значна увага приділяється розробці різноманітних кейс-методів, що застосовуються для формування відповідних

компетентностей у професійній підготовці фахівців різних галузей; подано загальну характеристику видів доповненої реальності в контексті їх використання у професійній підготовці фахівців різних спеціальностей, але очевидним є брак конкретних прикладних розробок.

Слід зазначити, що впровадження імерсивних технологій в освіту передбачає здійснення низки заходів з модернізації матеріально-технічної бази навчальних закладів, науково-дослідних лабораторій, тренінгових центрів тощо. Наприклад, науковці з армійської дослідницької лабораторії RDECOM, армійської корпоративної дослідницької лабораторії (ARL) у співпраці з Університетом Міннесоти та Інститутом креативних технологій армії США при Університеті Південної Каліфорнії вивчили методологію оцінки корисності систем занурення та визначили потенційні проблеми, з якими можуть зіткнутися солдати при прийнятті рішень у сценаріях командування та управління або розвідувального аналізу.

Серед іншого, Збройні сили України потребують найсучасніших систем радіоелектронної боротьби та радіоелектронної розвідки, систем зв'язку та автоматизованих систем управління. "Сучасна війна продемонструвала, що перемагають новітні технології" (Олексій Резніков).

Військова автоматизація не є чимось новим, але сьогодні вона все ще потребує людини з фіксованими, спеціалізованими навичками. На нашу думку, використання імерсивних технологій, з одного боку, значно розширить інструментарій військових фахівців, а з іншого - сприятиме оновленню змісту та підвищенню ефективності освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах, сприятиме формуванню сучасної комп'ютерно-орієнтованої освітньої екосистеми. Основними перевагами використання імерсивних технологій в освітньому процесі, зокрема у підготовці військових фахівців, є наочність, безпека, залученість, фокусування та концентрація на матеріалі. Виявлено ставлення та потреби офіцерів військового управління щодо навчання та професійного розвитку. Зокрема, висвітлено результати опитування слухачів курсів підвищення кваліфікації Національного університету оборони України імені Івана Черняховського та запропоновано ідею щодо реалізації довгострокового плану розвитку військової освіти, який впроваджується в освітню та наукову діяльність, а також розроблення методики формування цифрової компетентності офіцерів військового управління для забезпечення їх безперервного професійного розвитку.

*Царук Д.В.,
курсант Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Корольов С.С.,
кандидат історичних наук, доцент начальник
кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВОЄННОЇ НАУКИ У ХОДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ДИСКУРС ПРОБЛЕМИ

Російсько-українська війна, яка почалася 24 лютого 2022 року, кинула виклик не лише українській армії, а й світовій спільноті. Це підкреслило значні зміни в природі війни після Другої світової війни, що вимагає готовності до нових викликів.

Основні зміни в характері війни та нові виклики включають:

Враховуючи зміни в характері конфлікту та появу нових викликів, вкрай необхідно переглянути наш підхід до військової науки. Українським дослідникам слід надавати пріоритет вивчення інноваційних стратегій, які враховують реалії сучасної війни. Використання передових технологій, таких як безпілотні літальні апарати, кіберзброя та штучний інтелект, у війні створює нові виклики. Щоб ефективно протистояти цим технологіям і розвивати власні переваги, необхідно розробити нову тактику. Участь цивільних осіб у конфлікті викликає нагальне занепокоєння, оскільки російський агресор навмисно завдає ударів по цивільній інфраструктурі та населенню. Це призводить до гуманітарної кризи, яка вимагає інноваційних підходів до захисту цивільного населення. Широке застосування гібридних методів ведення війни є проблемою, оскільки російський агресор використовує не лише традиційну військову тактику, а й інформаційну війну, кібератаки, диверсії та економічний тиск. Це ускладнює завдання боротьби з агресором і потребує пошуку нових стратегій. Не можна не помічати глобального впливу війни в Україні, оскільки вона загрожує безпеці не лише України, а й Європи та світу загалом. У протистоянні російській агресії необхідна активна участь міжнародної спільноти.

Модернізація озброєння та військової техніки України повинна йти за наступними основними напрямками: збільшення дальності та точності ураження цілей. Це потребує

розробки та впровадження нових ракетних комплексів, артилерійських систем, а також систем наведення та розвідки.

Підвищення мобільності та захищеності- це потребує розробки та впровадження нових танків, бронетранспортерів, бойових машин піхоти, а також систем активного та пасивного захисту.

Посилення протиповітряної оборони- це потребує розробки та впровадження нових зенітно-ракетних комплексів, а також систем радіотехнічної розвідки та управління.

Розширення можливостей кібервійни- це потребує розробки та впровадження нових кіберзброї та методів кіберзахисту.

Модернізація озброєння та військової техніки – це дуже дороге завдання. Для його реалізації необхідні значні фінансові ресурси. Ці ресурси можуть бути отримані з таких джерел: Державний бюджет- це основне джерело фінансування модернізації армії. Міжнародна допомога Україна вже отримала значну міжнародну допомогу для модернізації своєї армії. Цю допомогу необхідно продовжувати використовувати. Власний оборонно-промисловий комплекс. Український оборонно-промисловий комплекс має значний потенціал для виробництва сучасного озброєння та військової техніки. Цей потенціал необхідно використовувати максимально. Модернізація озброєння та військової техніки – це важливе завдання, від якого залежить обороноздатність України. Сучасна армія, оснащена сучасним озброєнням та технікою, здатна буде ефективно протистояти російському агресору та захистити незалежність України.

Крім вищезазначеного, важливо також зазначити, що модернізація озброєння та військової техніки повинна йти паралельно з реформуванням української армії. Необхідно створити професійну та мотивовану армію, яка буде здатна використовувати сучасне озброєння та техніку максимально ефективно.

Модернізація української армії – це складне, але необхідне завдання. Від його успішного виконання залежить майбутнє України.

Російсько-українська війна стала випробуванням для українського суспільства та Збройних Сил України, а також важливим стимулом для розвитку військової науки. Актуальні проблеми розвитку військової науки у ході цього конфлікту потребують негайного вирішення для забезпечення національної безпеки та обороноздатності країни.

*Марчук В.О.,
слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Передерій О.С.,
кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ПРОПАГАНДА ЯК ЗБРОЯ: ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Збройна агресія Росії 2022 року не стала раптовим явищем. Їй передувала багаторічна інформаційна війна, яка розпочалася з часів здобуття Україною незалежності у 1991 році.

Методи інформаційної агресії:

- Пропаганда: поширення дезінформації, фейків та наративів, спрямованих на дискредитацію української влади, посієння розбрату в суспільстві та деморалізацію українців.
- Кібератаки: спроби зламати українські комп'ютерні системи, викрасти дані та поширити шкідливе програмне забезпечення.
- Використання ЗМІ: контроль над проросійськими ЗМІ та використання їх для поширення дезінформації та пропаганди.
- Підтримка проросійських сил: фінансування та озброєння сепаратистів на сході України.

Хронологія інформаційної війни:

- 2003: Територіальний конфлікт навколо острова Тузла.
- 2005-2009: "Газові" конфлікти.
- 2010-2014: Правління Віктора Януковича та посилення інформаційної війни.
- 2013: Початок Євромайдану. Масштабна інформаційна кампанія Росії проти протестного руху.
- 2014: Анексія Криму та розгортання бойових дій на сході України.
- 2022: Повномасштабне вторгнення Росії в Україну.

Наслідки інформаційної війни:

- Підрив української державності.
- Посилення розколу в українському суспільстві.

- Деморалізація українців.
- Загроза миру та безпеці в Європі.
- Протидія інформаційній агресії:
- Викриття дезінформації та фейків.
- Підтримка незалежних ЗМІ.
- Підвищення медіаграмотності населення.
- Санкції проти пропагандистських ЗМІ та проросійських політиків.
- Міжнародна співпраця у протидії інформаційній агресії.

Важливо пам'ятати, що інформаційна війна - це не просто війна слів. Це війна за свідомість людей, за їхнє майбутнє. І Україна має всі шанси перемогти в цій війні, якщо буде єдиною та стійкою.

З 2014 року інформаційна війна Росії проти України перетворилася на одне з ключових знарядь її агресії. Її цілями стали:

- Виправдання анексії Криму та вторгнення на Донбас.
- Деморалізація українського суспільства та підрив віри в перемогу.
- Розкол українців та розхитування внутрішньополітичної ситуації.
- Підтримка проросійських сил та сепаратистів.
- Легітимізація дій Росії на міжнародній арені.

Методи інформаційної агресії:

– Пропаганда та дезінформація: поширення фейків, звинувачення України у "нацизмі", "геноциді" та "утисках російськомовного населення".

– Блокування інформації: цензура, обмеження доступу до альтернативних джерел інформації, переслідування незалежних журналістів.

– Використання кібератак: злам сайтів, поширення шкідливого програмного забезпечення, маніпулювання даними.

– Залучення проросійських ЗМІ та політиків: поширення дезінформації та пропаганди, підбурювання до ворожнечі.

– Соціальні мережі: використання платформ для маніпулювання громадською думкою, поширення фейків та розпалювання розколу.

Протидія інформаційній агресії:

- Викриття дезінформації та фейків.
- Підтримка незалежних ЗМІ та свободи слова.
- Підвищення медіаграмотності населення.
- Санкції проти пропагандистських ЗМІ та проросійських політиків.

- Міжнародна співпраця у протидії дезінформації.
- Активна інформаційна кампанія, спрямована на розвінчання російських міфів та пропаганди.

Висновок: Підбиваючи підсумок слід зазначити що системна протидія дезінформації - це критичний фактор у боротьбі з російською агресією. Її ключові складові:

- Ефективні стратегії реагування: виявлення, викриття та спростування дезінформації.
- Підвищення інформаційної грамотності: навчання населення критично оцінювати інформацію.
- Зміцнення кібербезпеки: захист інформаційних систем від кібератак.
- Створення прозорих інформаційних каналів: забезпечення доступу до достовірної інформації.
- Активна комунікація: роз'яснення офіційної позиції та спростування фейків.
- Вивчення досвіду інших країн: адаптація кращих практик протидії дезінформації.
- Впровадження законодавчих актів: регулювання інформаційного простору та боротьба з дезінформацією.
- Міжнародна співпраця: обмін досвідом та спільна протидія інформаційним загрозам.

Це комплексний підхід, який дозволить Україні ефективно протистояти дезінформаційній агресії Росії та захистити інформаційний простір країни.

Пасічна Ю.П.,

слухачка кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Горбунов В.І.,

старший викладач кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)

ФОРТИФІКАЦІЯ – ЯК ЗАПОРУКА РІШУЧОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇНИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

У сучасній війні всі захопились розвитком новітнього озброєння та мистецтвом тактики ведення сучасного бою, зокрема за допомогою штучного інтелекту, залишивши

поза достатньою та своєчасною увагою питання інженерного забезпечення військ, одним із основних завдань якого є фортифікаційне обладнання.

Розрахунок на постійне ведення наступального бою є помилковим, а перехід до оборони – це не завжди про стратегічну поразку і про прорахунок, як багато хто вважає. Це насамперед про виважену оцінку та усвідомлення ситуації з боку військового керівництва з метою захисту особового складу і техніки від усіх засобів ураження противника.

Наявність фортифікаційного обладнання забезпечує постійну готовність військ до ведення бою (дій) та виконання бойових завдань. У цьому контексті безумовно особливої уваги потребують польові і довготривалі військові споруди.

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2023 року № 1415 «Деякі питання підвищення обороноздатності держави на період воєнного стану в Україні» державними замовниками у сфері оборони з будівництва військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, поряд з іншими суб'єктами, також визначено обласні військові (державні) адміністрації, на які водночас покладено обов'язок безпосереднього забезпечення їх будівництва, утримання та обслуговування, з можливістю делегування цих повноважень.

Ураховуючи наведене, а також досвід зведення фортифікаційних споруд 2015 року, необхідно звернути особливу увагу на фахову координацію спільних дій і зусиль з улаштування та утримання придатного фортифікаційного обладнання, як єдиної системи інженерних загороджень, по всій лінії оборони та можливого зіткнення з противником. При цьому мають бути враховані особливості місцевості та зміни кліматичних умов; технічні характеристики можливих засобів ураження противника; технічні можливості промислових конструкцій та будівельних матеріалів тощо. Будь-яка помилка чи зловживання у цій сфері - це ціна людських життів та втрата територій, це злочини проти основ національної безпеки України, які мають охоплюватись поняттям «державна зрада» і бути кримінально карними.

*Процюк О.В.,
курсантка Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого
Науковий керівник: Корольов С.С.,
Кандидат історичних наук., начальник кафедри
загальновійськових дисциплін Військово-юридичний
інститут Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Україна, як сучасна держава, що боронить у даний момент свою незалежність та суверенність кордонів стикається зі значними викликами в сфері інформаційної безпеки, особливо в умовах російської військової агресії. Ця агресія, що розпочалася в 2014 році, а у подальшому загострилась і переросла в повномасштабне вторгнення з 24 лютого 2022 року змусила українське суспільство та владу переглянути стратегії та підходи до захисту національних інформаційних ресурсів. Російська військова агресія створила комплексну і багатоаспектну загрозу для інформаційної безпеки України. Основні аспекти цієї загрози включають дезінформація та пропаганда. Російська пропагандистська машина активно використовує інформаційні ресурси для поширення дезінформації та маніпуляційної інформації, спрямованої на дестабілізацію ситуації в Україні та дискредитацію її владних структур.

А також одна з основних проблем з якими стикнулася влада України це кібератаки. Україна стала мішенню численних кібератак, які спрямовані на велику кількість об'єктів. Від урядових інституцій до енергетичних систем та медіа-платформ. Ці атаки створюють загрозу для інформаційної і кібернетичної інфраструктури країни.

Також варто згадати і поняття «інформаційна війна». Великий потік дезінформації та кібератак сприяє розгортанню інформаційної війни, яка має на меті не лише втручання в політичний процес, а й зміну свідомості суспільства.

Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії є складною та багатогранною проблемою, яка потребує комплексного підходу та постійного вдосконалення стратегій захисту. Україна продовжує зосереджувати зусилля на підвищенні кібербезпеки,

контрпропаганді та міжнародному співробітництві для забезпечення стабільності та безпеки в інформаційному просторі.

*Пасічна Ю. П.,
слухачка кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Науковий керівник: Горбунов В.І.,
старший викладач кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(Україна, м. Харків)*

ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНІ ЗРАЗКИ ОЗБРОЄННЯ – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РЕАЛІЗАЦІЇ ВОЄННОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

З початком збройної агресії російської федерації проти України пріоритети в реалізації воєнної політики держави спрямовувались на відсіч збройної агресії з одночасним здійсненням заходів оборонної реформи, спрямованої на посилення спроможностей сил оборони, підвищення їх готовності до виконання завдань за призначенням та участі у проведенні спільних із підрозділами НАТО бойових дій (операцій).

На сьогодні, як і на час повномасштабного вторгнення основні напрями реалізації воєнної політики визначено Стратегічним оборонним бюлетенем України, схваленим Указом Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021.

Згідно із цим документом, як один із основних напрямів реалізації воєнної політики України є розвиток спроможностей сил оборони в контексті підготовки до ведення всеохоплюючої оборони України, їх всебічне забезпечення з метою, в першу чергу, збройного захисту національних інтересів, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості України, відсічі і стримування збройної агресії проти України.

Задля цього має відбуватися поступове та постійне оснащення Збройних Сил України та інших складових сил оборони новими високотехнологічними та модернізованими зразками озброєння і військової (спеціальної) техніки. Пріоритетним є оснащення високоточною зброєю, технічними засобами розвідки, протитанковими комплексами та артилерійськими системами, багатофункціональними безпілотними авіаційними комплексами, засобами радіоелектронної боротьби.

Шлях виконання – це реалістичні та адаптивні довгострокові державні оборонні програми і інвестиційні проекти під державні гарантії та з використанням сучасних процедур державно-приватного партнерства на договірній основі, а також у рамках міжнародної безпекової допомоги.

Водночас, залучаючи приватних та міжнародних суб'єктів, важливо пам'ятати, що дотримання вимог з доступу до державної таємниці – це також запорука обороноздатності країни.

Рикуш Я.С.,

*слухач Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого, (Україна, м. Харків).*

Науковий керівник: Паценко Є.М.

*доктор філософії старший викладач кафедри
військового права Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого, (Україна, м. Харків)*

СУТНІСТЬ ВІЙСЬКОВОГО ЛІДЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Початок збройної агресії Російської Федерації проти України визначив пріоритети в реалізації воєнної політики держави, що спрямовувались на відсіч збройної агресії з одночасним здійсненням заходів оборонної реформи, спрямованої на посилення спроможностей сил сфери безпеки і оборони, підвищення їх готовності до виконання завдань за призначенням та участі у проведенні спільних із підрозділами НАТО бойових операцій. Пріоритети державної політики у сфері національної безпеки і оборони зазначаються в документах довгострокового планування таких як: Стратегія національної безпеки, прийнятій на її основі Стратегії воєнної безпеки та Стратегічним оборонним бюлетенем України. Саме Стратегія воєнної безпеки та СОБ містять положення про формування та посилення каталогу спроможностей на онові наявних ресурсів, що в свою чергу, має збільшити обороноздатність складових сектору оборони України, а саме наблизити Збройні Сили України та інші військові формування утворені відповідно до законів України до стандартів та процедур країн-членів НАТО. Складовими спроможностей сил, на які вже не перший рік проведення оборонної реформи акцентують увагу, є навчання, володіння необхідними компетентностями та

раціональний розподіл ресурсів, в тому числі і людських, тобто вміння управляти персоналом, підлеглими. Як складова спроможностей, військове лідерство почало зароджуватися в Збройних силах США, та в рамках оборонної реформи, імплементації стандартів НАТО, з'явилося в українському правовому полі та військовому середовищі.

Військове лідерство завжди було і залишається одним з найважливіших факторів, що визначають боєздатність та успіх чи то армії під час здійснення заходів із забезпечення оборони, чи то спецслужб або розвідувальних органів під час забезпечення сектору національної безпеки. Це особливо актуально для Збройних Сил України, які протягом останніх років ведуть запекле протистояння з Росією. Проведення оборонної реформи в умовах збройної агресії, динамічність, використання нових технологій, зміна характеру бойових дій, що має підґрунтям складні умови ведення бою, необхідність мотивації та згуртування особового складу – все це лягає тягарем на плечі командирів, за посередництвом – військових лідерів, як наслідок – збільшує їх роль у стримуванні та відсічі збройної агресії Росії. Адже справжні лідери, враховуючи принцип єдиноначальності, є на кожному рівні управління та підлеглих: тактичному, оперативному, стратегічному; починаючи сержантами – лідерами, закінчуючи офіцерами – лідерами, генералами; від командира взводу до Головнокомандуючого ЗС України. Всі вони уособлюють міцний стовп, що є складовою архітектури національної безпеки і оборони України.

У Доктрині військового лідерства зазначається природа цього явища, яка пов'язана з впливом на особовий склад як безпосередньо, так і через власний приклад на основі морального авторитету, практичного досвіду та компетентності, з метою успішного виконання поставлених завдань і досягнення визначеної мети. Сутність військового лідерства в контексті забезпечення сфери національної безпеки і оборони полягає в здатності лідера ефективно організувати, надихати та спрямовувати послідовників або підлеглих у військовому середовищі. Сутність військового лідерства розкривається у процесі впливу на особовий склад шляхом: чіткого формулювання мети та завдань, визначення доцільних способів їх досягнення та оцінки необхідних ресурсів; застосування ефективних методів внутрішньої комунікації; мотивування до дії під час підготовки і виконання поставлених завдань; розвитку бойових здібностей та згуртування особового складу; створення кола безпеки життя і здоров'я особового складу у кризових, критичних, бойових умовах.

Військове лідерство вимагає від військового лідера володіння комплексом якостей та компетентностей, які поділяють на особисті та фахові. До особистих відносять: розвинений інтелект, фізичну загартованість, професіоналізм, компетентності (інтелектуальні, емоційні, цифрові, управлінські, комунікативні) і моральні якості. Саме, інтелект та моральні якості

займають центральне місце у формуванні спроможного до ефективного виконання завдань, контролю за виконанням та несення відповідальності менеджера – військового лідера. Серед моральних якостей зазначаються емпатія, мотивація та ініціативність. Моральні якості формують атрибути військового лідера. Атрибути – внутрішні і зовнішні якості, що являють собою набір чеснот, чесність, відданість військовій службі. До фахових належать такі компетентності як-от: знання тактики, оперативного мистецтва, стратегії; бойові навички; технічні знання; розуміння об'єднаних операцій.

Командир – лідер, під час здійснення завдань за призначенням, незалежно від стилю керівництва спирається на власний моральний авторитет, репутацію та вплив на особовий склад у військовому середовищі; будує стосунки на довірі, чесності; опікується службою підлеглих; ставить завдання та визначає мету, а головне – досягає цієї мети; веде підлеглих за собою. Бути командиром, керівником, військовою посадовою особою ще не означає, що ця особа стане лідером. Для того, щоб стати лідером недостатньо знати і вміти командувати, управляти підлеглими, персоналом, необхідно володіти набором вищеперерахованих якостей та компетентностей, і застосовувати їх при виконанні поставлених задач.

У посібнику Армії США Field Manual 6-22 (FM 22-100) Військове лідерство та компетентність, зазначається дефініція командування, а саме: командування – це влада, яку військовий командир(лідер) законно застосовує до своїх підлеглих відповідно до звання або посади. Командування включає лідерство, владу, відповідальність, звітність за ефективне використання ресурсів і планування їх використання, організацію, спрямування, координування і контроль над силами для виконання поставлених завдань. Воно включає відповідальність за готовність підрозділу, здоров'я, побут, бойовий дух і дисципліну підпорядкованого особового складу. Невід'ємним атрибутом командування є авторитет та довіра. Тільки в армії керівники повинні відповідати за те, як їхні підлегли живуть і діють поза робочими годинами. У підрозділах Армії США командири встановлюють стандарти і політику досягнення високої результативності, винагороди за неї, а також покарання за порушення дисципліни. Тим більше, військові командири можуть примушувати до виконання своїх наказів, за допомогою кримінальної відповідальності. Як, організації часто набувають рис особистостей своїх командирів. Очікуваннями від військових лідерів, яким довірили командування, є те, що вони управлятимуть, ніж просто демонструватимуть військову владу.

На вищевказаному прикладі підходів до організації та проходження служби в Армії США зазначу, що як Збройним Силам України, так й іншим складовим сектору оборони, необхідно продовжувати проведення оборонної реформи в умовах збройної агресії РФ, продовжувати імплементацію стандартів НАТО в українську військову правову площину, з

метою становлення ефективної системи організації та проходження військової служби, видозміни архітектури сфери національної безпеки і оборони, як наслідок ефективному стримуванню і відсічі збройної агресії Росії. Як висновок, сфера національної безпеки і оборони потребує військових лідерів, які володіють особистими та фаховими компетентностями незалежно від стилю керівництва спираються на власний моральний авторитет, репутацію та вплив на особовий склад у військовому середовищі; будують стосунки на довірі, чесності; опікуються службою підлеглих; ставлять завдання та визначають мету, а головне – досягають цієї мети; ведуть підлеглих за собою, а не тільки користуються наданою військовою владою.

*Бубенчикова А.М., Кусмарова К.В.,
слухачки Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,
Науковий керівник: Яременко Ф.В.,
викладач кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(Україна, м. Харків)*

ВОЄННО-НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ "ВІЙНИ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ" НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Поняття «війна нової генерації» стало актуальним після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24.02.2022. Конфлікт демонструє нові форми ведення бойових дій, які відрізняються від традиційних уявлень про війну.

Російсько-українська війна має гібридний характер: класичні бойові зіткнення, новітні технології, кібератаки, інформаційні операції, залучення недержавних гравців. Росія руйнує цивільні об'єкти, щоб зламати опір українців.

Ключова особливість - потужна інформаційна складова. Росія веде масштабну дезінформацію в центрі та назовні. Україна протидіє у ЗМІ та соцмережах, доносячи правдиву інформацію.

Концепція "нових війн" з'явилася після "холодної війни" і описує швидкість, коли розподіл ресурсів відбувається через насильство. "Нові війни" децентралізовані, але пов'язані з міжнародними потоками, триваліші та складніші для завершення.

Росія використовувала концепцію "нових війн" на Донеччині та Луганщині в 2014-2021 рр., підтримуючи незаконне формування зброї. Вичерпання ресурсів змусило РФ перейти до відкритого вторгнення, попри розрахунки на партизанську війну.

"Війна нової генерації" катастрофічна для цивільних: руйнування, гуманітарна криза, травми. Мільйони українців вимушені були вивезені.

Подолання такої загрози потребує переосмислення підходів до війни, вдосконалення стратегії та тактики з огляду на новітні виклики, а також посилення міжнародної координації заходів для безпеки та стримування агресії.

Халдун Х.К.,

*слухачка кафедри підготовки офіцерів запасу
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого,*

Науковий керівник: Казіміров О.О.,

*кандидат військових наук, доцент доцент кафедри
підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (Україна, м. Харків)*

БОРОТЬБА З ВОРОЖОЮ МЕДІА-ПРОПАГАНДОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах воєнного стану в Україні існує високий рівень зовнішніх загроз у інформаційному просторі, ініційованих агресивною інформаційно-пропагандистською експансією з боку військово-політичного керівництва російської федерації (РФ). Особливо помітними є намагання з боку РФ через медіапростір впливати на політичні та соціально-економічні процеси в Україні. Крім того, зусилля російської медіапропаганди також спрямовані на переконання населення країн світу, що їх кошти марно витрачаються на підтримку демократії в Україні.

Нажаль, російська пропагандистська машина має певні успіхи. Так, за допомогою певних кампаній в соціальних мережах, що організовані російськими дипломатичними представництвами у країнах світу, Росії вдається розповсюджувати свої наративи, цілло яких є висвітлення українців як "нацистів".

Російську пропаганду варто розглядати як частину військової машини РФ. Слід вважати, що російська пропаганда є тяжким злочином в умовах тієї агресивної і "гібридної" війни, яку росія намагається вести проти України та інших країн.

В Україні навіть у складних умовах воєнного стану триває системна перебудова законодавства щодо медіа. Метою цієї перебудови є - приведення медіа у відповідність до сучасних стандартів розвитку медійного ринку та законодавства Європейського Союзу. Оскільки інформаційна боротьба з Росією триває, необхідно активно впроваджувати стратегічні підходи у реформуванні медіа, особливо беручи до уваги високу ефективність російської пропаганди.

Кот К. О.,

*слухач першого курсу другого (магістерського) рівня
Військово-юридичного інституту Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Брідня С.О.,

*начальник кафедри військового права Військово-юридичного
інституту Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого (Україна, місто Харків)*

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ІНСТРУМЕНТ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

З початком збройної агресії росії проти України інформаційна пропаганда стала невід'ємною складовою цього протистояння. Пропаганда та дезінформація, яка пов'язана з кібератаками має мету підірвати українську державність, посягти розбрат у суспільстві та деморалізувати українців з подальшою метою їх завоювання.

Збройна агресія росії проти України у 2022 році не стала раптовим явищем. Їй передувала багаторічна інформаційна війна, яка розпочалася ще з часів здобуття Україною незалежності у 1991 році, оскільки відмовилась від децентралізації та спрямування й концентрації всіх досягнень у центрі.

До конфліктів між Україною та російською федерацією, які мали інформаційний вплив, можна віднести територіальний конфлікт, який мав у навколишній області острова Тузла ще у 2003 році, а також "газові" конфлікти у 2005 та 2009 роках та події подібного характеру.

Під час правління президента Віктора Януковича (2010-2014) не маючи сильного опору російська федерація значно посилила свою інформаційну війну проти України. Саме російські ЗМІ та проросійські політики активно критикували нашу владу, поширювали дезінформацію про

Євромайдан та намагалися розколоти українське суспільство шляхом надання хибної інформації сплутуючи історичні факти.

Саме з початком Євромайдану було розгорнуто масштабну інформаційну кампанію проти українського протестного руху. Більш того, російські ЗМІ звинувачували протестувальників у фашизмі та екстремізмі, а також поширювали фейкові новини про жорстоке придушення Майдану українською владою, що поставило питання перед суспільством та народом України, яке захищало свою незалежність, а можливо щось змінити.

Після анексії Автономної республіки Крим та початком збройної агресії на Донбасі у 2014 році російська федерація значно посилила свою інформаційну війну проти України. Її головними цілями стали: виправдання агресії і деморалізація українського суспільства.

Протягом 2014–2022 років здійснювала активна підготовка військ для вторгнення в Україну, однак використовуючи методи інформаційної війни скептично до цього ставилоась значна кількість населення.

Разом з цим, ця кампанія мала кілька цілей:

створення пропагандистської бази, російські ЗМІ поширювали дезінформацію про Україну, звинувачуючи її у "нацизмі", "геноциді" та "утисках російськомовного населення". Головною метою цієї пропаганди – деморалізувати Україну та виправдати вторгнення в очах російського народу;

розробка інструментів "виправдання" здійснювалось на підставі заздалегідь визначених юридичних та дипломатичних інструментах, щоб легітимізувати своє вторгнення у першу чергу на міжнародному рівні та вжиття заходів щодо швидкої зміни уваги. Це включало фальсифікацію документів, підготовку фейкових "референдумів" та поширення брехні про "захист російськомовних";

шляхом блокування інформації, російська влада ввела жорстку цензуру, як наслідок обмежено доступ росіян до інформації про Україну та інших джерел. Це включало блокування сайтів, переслідування незалежних журналістів та поширення дезінформації про західні ЗМІ.

З 24 лютого 2022 року інформаційна війна переросла у відкрите військове вторгнення. За цей час пропагандистська машина Кремля значно посилила свою активність та агресивність, що супроводжувалось із значними фінансовими затратами на ЗМІ з урахуванням зниження фінансування соціальної сфери життя громадян російської федерації.

Інформаційна війна, не обмежується лише маніпулюванням фактами та поширенням дезінформації. Це цілеспрямована атака на свідомість людей, спрямована на те, щоб переписати історію та сформувати уявлення про світ, яке відповідає інтересам загарбника.

У протистоянні російської інформаційної війни проти України основним об'єктом впливу є українське суспільство, внутрішньополітична ситуація та система влади в Україні, а також окремі

політичні й громадські організації, такі як політичні партії, громадські рухи, релігійні організації та ЗМІ.

Основною метою російської інформаційно-психологічної війни є вплив та руйнування українського суспільства "зсередини", шляхом дискредитації української влади, української армії, курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію, підбурювання до соціальних конфліктів тощо. Ставили перед собою завдання підірвати Україну зсередини та створити переконання, що Україна та українці нерозривно пов'язані з образом росії, як євразійської держави. Цей наратив спрямований на позбавлення України, як суб'єктності на міжнародній арені.

Росія та Україна активно використовують соціальні мережі для представлення власних інтерпретацій подій, що відбуваються у зв'язку з війною, та посилення протилежних наративів, що стосуються її причин, наслідків та подальшого розвитку. Представники уряду, громадські діячі та державні інституції використовують різні платформи, такі як Facebook, Twitter, TikTok, YouTube та Telegram, для розміщення інформації. Хоча точна кількість контенту, що публікується цими різними суб'єктами, важко визначити, а масштаби інформації про війну, яка потрапляє до соціальних мереж, надзвичайно великі.

Протистояти інформаційній агресії російської федерації неможливо лише силами однієї країни. А відтак Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами для обміну досвідом, координації зусиль та розробки спільних стратегій боротьби з дезінформацією.

Український досвід протидії російській інформаційній агресії може бути корисним для інших країн, які стикаються з подібними викликами. Важливо розуміти, що інформаційна війна – це не просто пропаганда, а реальна загроза, яка може мати серйозні наслідки для суспільства та держави, а відтак протистояти потрібно комплексно, залучаючи всі доступні ресурси.

З урахуванням викладеного, необхідно прийти до висновку, що у ситуації з російською агресією стосовно України, важливий системний підхід з протидії дезінформації, що передбачає ефективні стратегії реагування на неї та сприяння розвитку інформаційної грамотності серед населення. Зміцнення кібербезпеки, створення прозорих інформаційних каналів і активна комунікація – ключові аспекти такої стратегії. Вивчення досвіду інших країн у цьому напрямку, а також впровадження відповідних законодавчих актів буде корисним та надасть можливість забезпечити перемогу.

Наукове видання

**НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНОГО ІНСТИТУТУ
НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

(м. Харків, 30 травня 2024 року)

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

Видається в авторській редакції

Відповідальний за випуск *В. В. Пугач*

Підписано до друку 03.06.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 8,4. Обл.-вид. арк. 8. Тираж 100 пр. Зам. № 108

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84
Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>
E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017